

BYGGÐASTOFNUN

ÁRSSKÝRSLA 2021

Umsjón: Helga Harðardóttir

Hönnun og umbrot: Hvíta húsið

Prentvinnsla: Svansprent

Forsíðumynd: Grímseyjarviti

Ljósmynd: Kristján Þ. Halldórsson

Aðrar ljósmyndir:

Emil H. Valgeirsson, bls. 5, 15 og 21.

Kristján Þ. Halldórsson, bls. 6, 17, 18, 35 og 41.

Ragnar Th. Sigurðsson, bls. 23, 31, 37 og 42.

Kort og gróf: Byggðastofnun nema annað sé tekið fram

ISBN 978-9935-518-08-8

EFNISYFIRLIT

Formáli stjórnarformanns	4
Inngangur forstjóra	7
Stjórn og starfsfólk Byggðastofnunar	9
Starfsemi fyrirtækjasviðs	10
Starfsemi lögfræðisviðs	14
Starfsemi þróunarsviðs	15
Fjárhagur og rekstur	46
Ársreikningur Byggðastofnunar 2021	49
Framlög og styrkir	66
Lög og reglugerð um Byggðastofnun	67

FORMÁLI STJÓRNARFORMANNS

Byggðapróun er vítt hugtak, almennt má segja að merking þess sé sú viðleitni að draga úr svæðisbundnu misræmi með því að styðja við innviði, atvinnustarfsemi og mannlíf í landsbyggðum og jafna þannig búsetuskilyrði á þeim svæðum sem standa á veikari grunni. Hugtakið hefur einnig staðið fyrir viljann til að efla vellíðan og bæta lífskjör fólks í hinum dreifðu byggðum og styrkja þannig trú þess á heimabyggð sína.

Í tillögu til þingsályktunar um stefnumótandi byggðaaáætlun fyrir árin 2022–2036 kemur fram lýsing á stefnu ríkisins í byggðamálum og hvernig stefnt er að samhæfingu við aðra stefnumótun og áætlanagerð hins opinbera. Þar er lýst því meginmarkmiði að jafna beri tækifæri allra landsmanna til atvinnu og þjónustu, jafna lífskjör og stuðla að sjálfbærri þróun byggðarlaga um land allt. Sérstök áhersla skuli lögð á svæði sem búa við langvarandi fólksfækkun, atvinnuleysi og einhæft atvinnulíf.

Í tillögunni er sett fram markmið um að opinber grunnþjónusta verði skilgreind í lögum og réttur íbúa landsins til hennar verði tryggður óháð búsetu.

Jafnframt eru í tillögunni sett fram meginmarkmið um að þjónusta samgöngu- og fjar-skiptakerfa mæti þörfum samfélagsins og ítrekað að byggðir og sveitarfélög um land allt verði sjálfbær.

Þá er stefnt að því að í öllum landshlutum verði blómlegar byggðir og öflugir byggðakjarnar þar sem stuðlað verði að bættum lífskjörum landsmanna með sem jöfnustu aðgengi að grunnþjónustu í nærsamfélagi. Á höfuðborgarsvæðinu verði miðstöð opinberrar stjórnýslu og miðlægrar þjónustu sem allir landsmenn hafi gott aðgengi að.

Gert er ráð fyrir að byggðamál verði samþætt við aðra málaflokka eftir því sem við á og í allri stefnumörkun og áætlanagerð hins opinbera verði áhrif á þróun einstakra byggða og búsetu skoðuð og metin.

Í byggðaaáætluninni er einnig fjallað um lykilviðfangsefni og markmiðum, áherslum og mælikvörðum stjórnvalda í byggðamálum stillt upp.

Í heild er byggðaaætlunin mjög vönduð og metnaðarfull og miðar að því að nýta landgæði og mannauð á sem sjálfbærastan hátt. Það er því mjög mikilvægt að Alþingi afgreiði fyrirbyggjandi þingsályktun um stefnumótandi byggðaaáætlun sem fyrst svo tekið verði tillit til hennar við aðra áætlanagerð og framkvæmd hins opinbera stjórnkerfis.

Í byggðaaáætlun er sjálfbærni eitt af lykilhugtökunum og kannski það mikilvægasta, bæði í byggðalegu tilliti og fyrir samfélagsgerðina í heild. Hugtakið sjálfbærni má skilja og skilgreina á nokkra mismunandi vegu en í grundvallaratriðum táknar það að nýtingu náttúrugæða sé stillt í hóf þannig að nýttar og endurnýjun séu í jafnvægi. Þessi grunnþáttur leiðir hins vegar af sér að allt mannlíf þarf að stilla af miðað við ákveðin jafnvægismörk og hefur því áhrif á félagslegt réttlæti og réttinn til nytja. Sjálfbærni

DJÚPIVOGUR

hefur því bein áhrif á lýðfræðilega þætti, velferð, menningu og efnahagslíf og er fólgin í vitund um þau takmörk sem náttúran setur umsvifum fólks. Í hugtakinu felst viðurkenning á að mannkyn allt standi frammi fyrir því flókna samfélagslega verkefni að takmarka „lífsgæði“ við jafnvægisörk náttúrunnar. Almenn er viðurkennt að framganga nútímamannsins beri skýr merki ósjálfbærni þar sem neysla og nýttar í „velferðarsamfélögum“ heimsins eru langt umfram það sem jörðin getur staðið undir til lengri tíma. Sjálfbærni í öllum skilningi þess orðs er því grundvallarhugtak í byggðaþróun hvert sem litið er í heiminum, hvort sem um er að ræða íslenskar landsbyggðir, uppbyggingu stórborga eða landbúnaðar- og sjávarnytjar í fjarlægum heimshornum.

Ef við lítum okkur nær á þróun byggða og mannlífs og skoðum hana í ljósi sjálfbærninnar þá munum við væntanlega sjá að byggðaröskun í hinum dreifðu landsbyggðum er sjaldnast vegna þess að farið hafi verið yfir jafnvægisörk náttúrunnar. Skýringanna er miklu fremur að leita

í öðrum jafnvægisörkum þar sem atvinnu- möguleikar, efnahagur og mannlíf hefur raskast og byggðir orðið fremur ósjálfbærar í þeim skilningi. Oftar en ekki er mestur þungi uppbyggingar og þróunar í stærri og þéttari byggðum sem draga til sín fleira fólk sem aftur kallar á aukin umsvif. Það hefur oft þær afleiðingar að fólksfækkun verður í hinum dreifðari byggðum sem leiðir af sér að þær verða ekki sjálfum sér nógar í þjónustu, menningu og efnahag. Oft er ein afleiðingin röskun á aldursmáttölu þar sem yngri hópa vantar og samfélagsgerðin verður án nýliðunar sem aftur gerir hana að síður áhugaverðum búsetukosti fyrir yngra fólk. Með markvissum byggðaaðgerðum má sporna gegn slíkri þróun og hamla því að ójafnvægi skapist. Með góðri skipulagningu á þjónustu og auknum möguleikum og fjölgun tækifæra til starfa án tillits til staðsetningar er hægt að jafna að einhverju leyti samkeppni dreifðari og þéttari byggða um fólk og atvinnutækifæri.

Í síbreytilegum heimi er það gjarnan svo að ný tækifæri skapist um leið og önnur hverfa.

LITAGLEÐI Í DJÚPAVÍK Í ÁRNESHREPPI

Við segjum stundum að þegar einar dyr lokast þá opnast aðrar. Þannig hefur þróunin oftast verið. Um leið og breytingar verða, sem leiða af sér fækkun starfa í allri frumvinnslu og mörgum hefðbundnum atvinnugreinum vegna nánast ótrúlegra framfara á sviði tækninýjunga, þá fjölga ört þeim einstaklingum sem sinna tæknigreinum, menntun og skapandi störfum af ýmsu tagi. Þessi störf eru mörg þess eðlis að það er hægt að sinna þeim hvar sem er með hjálp tækninnar og þannig eru orðin til „óstaðbundin störf“. Vissulega getur þessi þróun leitt af sér viðspyrnu og jafnvel ný sóknarfæri fyrir landsbyggðirnar sem oft hafa orðið hart úti í umbyltingum á frumvinnslugreinum og starfsemi þeim tengdum. Með nýjum viðhorfum í umhverfismálum og lífnaðarháttum almennt má reikna með að einhver hluti þeirra sem tileinka sér umhverfissvæna hugsun kjósi frekar búsetu þar sem kyrrlátara er og oftast umhverfissvænna en í mesta þéttbýlinu. Fyrir

þetta fólk eru landsbyggðirnar tækifæri til einföldunar á lífinu en á sama tíma má segja að mannauðurinn sé hið samfélagslega verðmæti og með auknum fjölbreytileika í íbúasamsetningu styrkist hver byggð og á meiri möguleika til sjálfbærrar þróunar.

Ég vil þakka stjórnarmönnum, forstjóra og starfsmönnum Byggðastofnunar einstaklega gott og gefandi samstarf. Það eru forréttindi að starfa með þeim öflugum og samhenta hópi sem ætíð hefur málefnalega nálgun og fagmennsku að leiðarljósi. Sömuleiðis vil ég þakka Sigurði Inga Jóhannssyni, innviðaráðherra, og starfsfólki ráðuneytis hans fyrir gott samstarf og þann stuðning og áhuga sem þau sýna byggðamálum.

Magnús B. Jónsson
Stjórnarformaður Byggðastofnunar

INNGANGUR FORSTJÓRA

Eru fjarfundir framtíðin?

Árið 2021 var óvanalegt hjá Byggðastofnun líkt og víða annars staðar vegna áhrifa COVID-19. Samkomutakmarkanir vegna faraldursins gerðu það að verkum að heimsóknir til stofnunarinnar og ferðalög starfsmanna hennar í landsbyggðirnar lögðust nær af með öllu. Þetta hafði víðtæk áhrif í lána-starfseminni þar sem að fjöldi lánsúmsókna dróst saman í fyrsta sinn í langan tíma eftir samfellda aukningu eftirspurnar árin á undan.

Mörgum fundum og verkefnum var hægt að gera góð skil með fjarfundabúnaði, en reynslan hefur sýnt að slíkt fyrirkomulag leiðir oftast en ekki til markvissrar dagskrár og þar af leiðandi tímasparnaðar að ótöldum augljósum, jákvæðum umhverfisáhrifum þess að fundarmenn þurfa ekki að ferðast til fundarstaðar með tilheyrandi kolefnisspori. Þannig býður fundaðformið upp á að fólk geti á auðveldan hátt komið saman þó heilu landsvæðin, löndin eða jafnvel heimsálfurnar skilji það að. Fjarfundir mæta þó illa þeirri þörf að skapa, styrkja og viðhalda tengslaneti auk þess sem að fundaðformið er óheppilegt til kraftmikillar umræðu eða skoðanaskipta. Þá hafa allir kynnst tæknivandamálum þessu samhliða og setningunni: „Pétur, þú ert á mute“ sem ómað hefur í eyru allra fundarmanna á einhverjum tímapunkti.

Að þessu sögðu er að mínu mati mikilvægt að staldra nú við, í ljósi þess að faraldurinn virðist loks vera á undanhaldi og eðlilegt líf í auglýningu að nýju, og meta hvort fjarfundaðformið, sem þröngvað var upp á okkur síðustu ár, geti hugsanlega verið komið til að vera. Þá ekki sem samskiptatól til að sporna við framgangi heimsfaraldurs heldur sem samskiptatól til „að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu“ eins og hlutverk Byggðastofnunar er skilgreint í lögum nr. 106/1999.

Hér gæti verið á ferðinni eitt stærsta byggðamál síðustu ára þar sem tæknin gerir fólki kleift að sinna fjölbreyttum störfum hvar

sem er á landinu. Atvinnulífið hóf þessa vegferð að einhverju leyti löngu fyrir tíma heimsfaraldurs, þar sem fyrirtæki réðu starfsfólk til ýmissa starfa hvaðanæva að úr heiminum. Í ríkisstjórnarsáttmála er kveðið á um að opinber störf verði ekki staðbundin nema að eðli þeirra krefjist þess sérstaklega, með það fyrir augum að styðja við byggðapróun og valfrelsi í búsetu. Aðgerðaáætlun samhliða byggðaáætlun skerpir enn frekar á þessu markmiði.

Allt leiðir þetta til þess að skapa þann grundvöll að fólk hafi raunverulegt valfrelsi í búsetu óháð áþreifanlegri staðsetningu atvinnu- og menntunartækifæra. Fólk getur þá litið til annarra þátta við val á búsetu, eins og nálægðar við náttúru, samgangna, útivistarmöguleika og húsnæðisverðs.

Stofnunin hefur fyrir nokkru hafið metnaðarfulla stafræna vegferð. Umsóknargátt um lán og skilmálabreytingar þeirra er orðin rafræn með öllu og hefur verið um nokkurt skeið. Reglulegar skýrslur og greiningar eru núorðið ekki eingöngu á rafrænu formi heldur gagnvirkar í formi mælaborða á heimasíðu stofnunarinnar eins og vikið er að hér síðar í ársskýrslunni. Hægt er á einfaldan hátt að nálgast sveitarfélagskipan allt aftur til ársins 1875 þegar sveitarfélögin voru 173 talsins, breytingar á íbúafjölda, upplýsingar um fasteignagjöld og orkukostnað heimila brotin niður á sveitarfélög, fjölda ríkistarfa um allt land o.s.frv. Mælaborðin hafa mælst mjög vel fyrir enda koma þau miklum upplýsingum til skila á aðgengilegan og notendavænan hátt.

Stjórnsýsla póstmála færðist til Byggðastofnunar á árinu með lögum nr. 76/2021. Hlutverk stofnunarinnar er að annast framkvæmd laganna, hafa eftirlit með póstpjónustu, stuðla að samkeppni á póstmárkaði ásamt því að eiga í samstarfi við aðrar eftirlitsstofnanir. Tveir starfsmenn voru ráðnir til þess að sinna málaflokknum og er ljóst að verkefnið er í senn umfangsmikið og mikilvægt.

Samkvæmt rekstrarreikningi nam hagnaður af rekstri stofnunarinnar 167,3 m.kr. árinu en til samanburðar var 61,8 m.kr. tap árið 2020. Eigið fé í lok desember 2021 samkvæmt efnahagsreikningi var 3.322 m.kr. Eiginfjárlutfall samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki var 18,17% en var 19,12% í lok árs 2020.

Efnahagur stofnunarinnar nam 22.049 m.kr. í lok desember 2021 og hefur hækkað um 1.764 m.kr. frá árslokum 2020. Stærsti einstaki liðurinn á eignahlið efnahagsreiknings eru útlán til viðskiptavina og námu þau 18.625 m.kr. og höfðu hækkað um 1.790 m.kr. frá árslokum 2020. Handbært fé í lok desember 2021 nam 1.118 m.kr., en var 1.165 m.kr. í árslok 2020. Lántökur og skuldabréfaútgáfur námu 18.160 m.kr. og höfðu hækkað um 1.371 m.kr. á árinu. Ný útlán á árinu 2021 námu 3.899 m.kr. á móti 3.369 m.kr. árið 2020.

Samkvæmt 84. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki skal eiginfjárgrunnur í heild nema að lágmarki 8% af áhættugrunni, en í lok desember 2021 var eiginfjárlutfall stofnunarinnar eins og að ofan greinir 18,17%. Fjár-

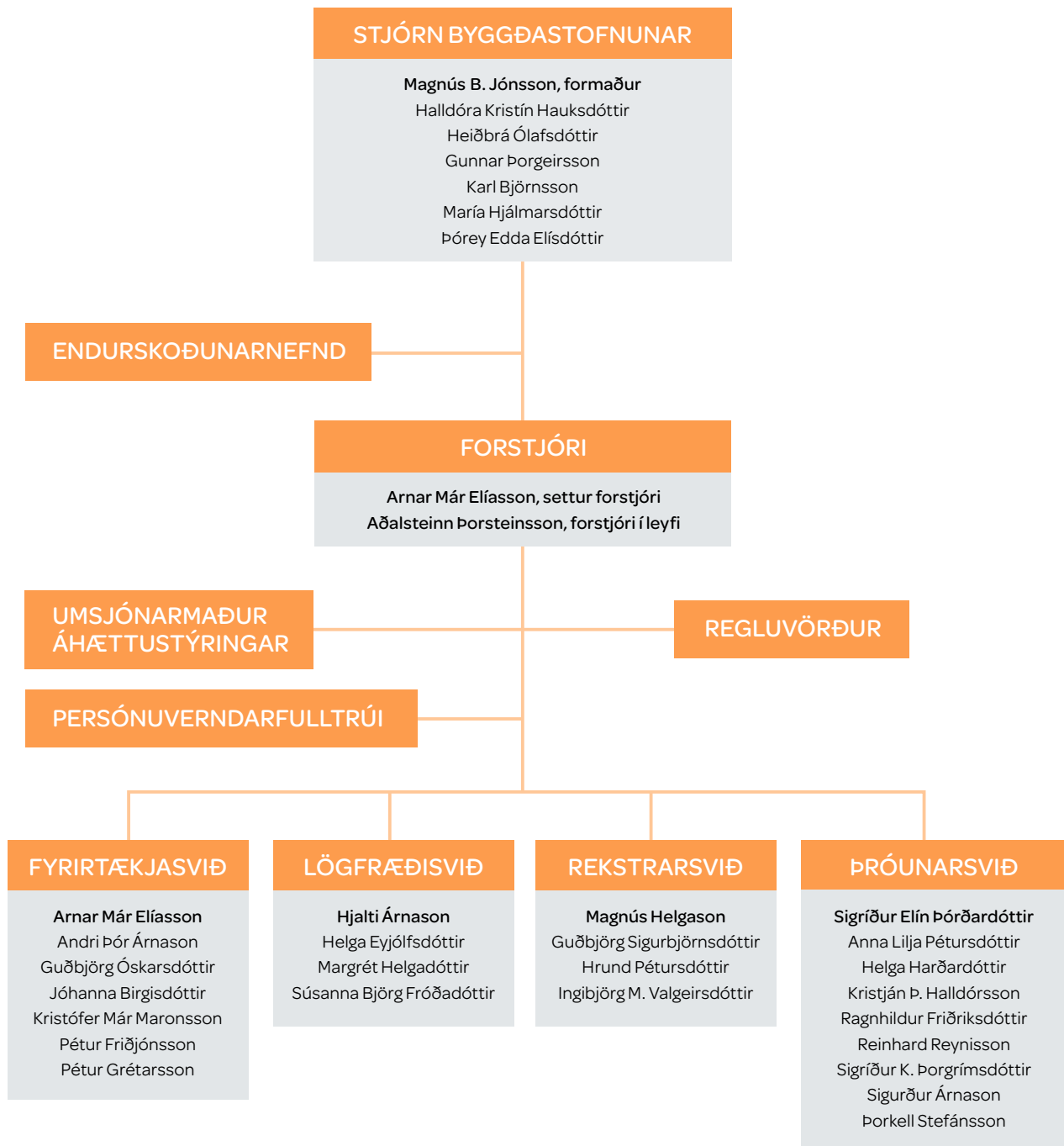
málaeftirlit Seðlabanka Íslands (SÍ) hefur ákveðið í samræmi við heimildir sínar, samkvæmt 1. og 2. mgr. 86. gr. d laga um fjármálafyrirtæki, sveiflujöfnunarauka fyrir stofnunina auk verndunarauka skv. 86 gr. e sömu laga. Samanlögð krafa um eiginfjárauka er í dag 2,50%. Samkvæmt ákvörðun SÍ skal Byggðastofnun viðhalda 2,5% verndunarauka auk 2,0% sveiflujöfnunarauka frá og með 29. september 2022. Samanlögð eiginfjárkrafa verður því frá þeim tíma 12,50%.

Sameyki stéttarfélag birti í mars 2022 niðurstöður hinnar árlegru könnunar „stofnun ársins“ sem starfsfólk stofnana ríkis og sveitarfélaga taka þátt í. Könnunin tekur á starfsanda, stjórnun, launum, ímynd stofnunar, jafnrétti o.fl. Byggðastofnun hefur undanfarin ár verið á hraðri uppleið í þessari könnun. Fór úr 41. sæti í það 12. en situr nú í 9. sæti af 152 ríkisstofnunum. Það er mögnuð niðurstaða og eftirtektarverð á krefjandi tímum en töluvert álag hefur verið á starfsmönnum Byggðastofnunar síðustu ár umfram hefðbundin verkefni vegna áhrifa heimsfaraldursins. Þessu ástandi hafa starfsmenn mætt með mikilli þrautseigju og jafnaðargeði og er ég þeim sérstaklega þakklátur fyrir þeirra framlag á óhefðbundnum tímum. Fræðin segja mannauð mikilvægustu auðlind fyrirtækja og stofnana. Reynsla mín er sú að svo sé sannarlega raunin.

*Arnar Már Elíasson
settur forstjóri Byggðastofnunar*

STJÓRN OG STARFSFÓLK BYGGÐASTOFNUNAR

MARS 2022

STARFSEMI FYRIRTÆKJASVIÐS

Árið 2021 einkenndist starfsemi fyrirtækjasviðs að miklu leyti, eins og árið á undan, af áhrifum COVID-19. Þannig var hefðbundnum kynningarfundum og heimsóknum til viðskiptavina að mestu slegið á frest, þrátt fyrir að tíma- bundið hlé á faraldrinum leyfði góðar ferðir sérfræðinga á Vestfirði annars vegar og um Austurland hins vegar. Líkt og árin á undan var stórum hluta lánasafnsins skilmálabreytt að beiðni viðskiptavina sem margir hverjir glímdu áfram við gríðarlegan tekjubrest, sér í lagi þeir sem starfa á vettvangi ferðapjónustu.

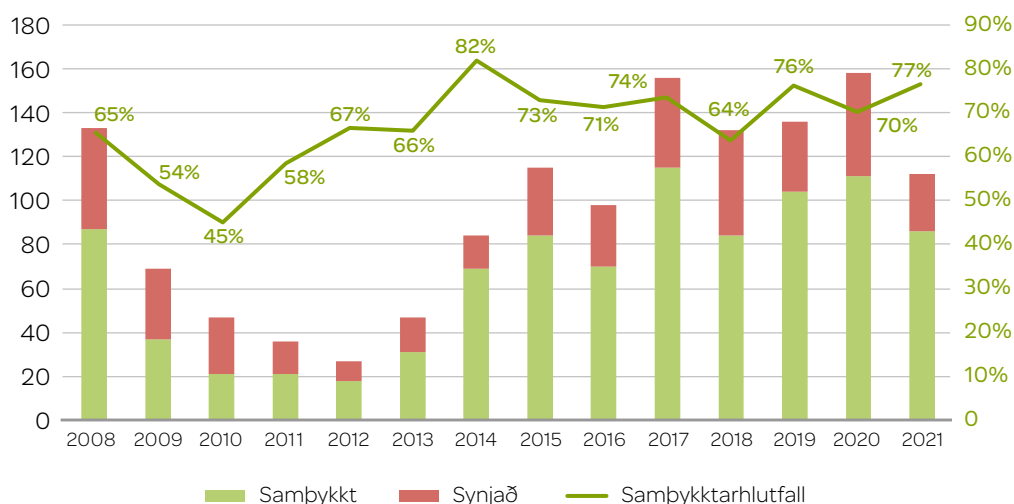
Samhliða þessum miklu skilmálabreytingum fækkaði lánsbeiðnum til stofnunarinnar mið- að við síðustu ár. Lánsbeiðnir voru 112, ýmsar skilmálabreytingar 146 og aðrar beiðnir (hluta- fjárkaup og sala fullnustueigna) 6 talsins. Til samanburðar voru lánsbeiðnirnar 158 árið 2020, 136 árið 2019 og 132 árið 2018. Því má ætla að landsmenn hafi að einhverju leyti verið í biðstöðu á síðasta ári í þeirri óvissu sem faraldrinum fylgir.

Myndin sýnir fjölda lánsúmsókna til stofnunarinnar og afgreiðslur þeirra frá árinu 2008. Fjöldi lánsbeiðna og samþykktarhlutfall lækk-

uðu verulega eftir efnahagshrunið en hafa síðan hækkað töluvert frá árinu 2012. Athyglisvert er að skoða samþykktarhlutfall lánsúmsókna en á árinu 2021 var hlutfallið það næst hæsta frá fjármálahruni, sem gefur vísbendingu um að verkefnin sem þó sóttust eftir fjármagni til Byggðastofnunar séu sterkari en árið áður.

Heildarfjöldi erinda til lánanefndar (láns- beiðnir, skuldbreytingar, skuldskeytingar, skil- málabreytingar, breytingar á lánsloforðum o.s.frv.) var 264 á árinu sem er töluvert minna en í metárinu á undan þegar lánanefnd afgreiddi 409 erindi.

Fjöldi lánsúmsókna til Byggðastofnunar frá 2008

Lánaflokkar

Fram til ársins 2014 var einungis einn lánaflakkur í boði hjá stofnuninni, en þá voru kynnt til sögunnar svokölluð landbúnaðarlán. Þau voru hugsuð til að auðvelda nýsköpun í landbúnaði og bjóða ungum bændum hagstæð lán til jarðakaupa. Flokkurinn var svo útvíkkaður skömmu síðar og nær nú einnig yfir endurbætur og uppbyggingu á búum í rekstri. Skömmu síðar var svo farið af stað með lán til stuðnings atvinnureksturs kvenna í þeim tilgangi að efla þátttöku þeirra í stofnun og rekstri fyrirtækja. Báðir lánaflakkar hafa reynst vel og er stöðug eftirspurn í þá. Farið var að veita nýsköpunarlán á haustmánuðum 2018, en aðgengi að fjármagni til nýsköpunar utan höfuðborgarsvæðisins hefur verið takmarkað og frumkvöðlar hafa talið lítinn stuðning þar að finna. Eftirsóknarvert er fyrir byggðapróun að bætt verði úr með betra aðgengi að lánsfjármagni.

Á árinu 2019 var fjórða sérhæfða lánaflaknum bætt við þegar græn lán voru kynnt til sögunnar, en mikilvægt þótti að skapa sérstakan lánaflak til umhverfisvænna verkefna. Þessi lán eru veitt til verkefna sem með einum eða öðrum hætti stuðla að umhverfisvernd, s.s. vegna nýtingar endurnýjanlegra orkugjafa (smávirkjana, vatns-, vind- og sólarorku, lífgass), bættrar orkunýtni (í iðnaði, húsnæði og í samgöngum), mengunarvarna, bættrar auðlindanotkunar (söfnunar úrgangs, meðhöndlun, endurvinnsla, endurnotkun, orkuvinnsla, meðferð spilliefna), lífrænnar matvælaframleiðslu o.s.frv.

Árið 2020 ritaði stofnunin undir samkomulag við EIF (European Investment Fund) um aðild að svokölluðu COSME ábyrgðakerfi. Þessi sjóður er í eigu Evrópubankans og Evrópusambandsins að mestu leyti auk annarra minni opinberra og einkaaðila. Samkomulagið gerir stofnuninni kleift að veita enn hagstæðari lánaskilmála en áður í gegnum tiltekna lánaflakka. Þannig eru nú í boði allt að 90% lán til kynslóðaskipta í landbúnaði, allt að 90% lán til umhverfisvænna verkefna og allt að 80% lán til fiskvinnslu í viðkvæmum sjávarbyggðum. Þessum breytingum hefur verið vel tekið og uppfærðir lánaflakkar eru eftirsóttir víða um land.

Sértækir lánaflakkar eru því orðnir sex talsins og framboð stofnunarinnar í lánveitingum fjölbreytt og sniðið að þörfum landsbyggðanna.

Mikilvægt er að stofnunin fylgist áfram með þróun atvinnulífs og búsetu í landsbyggðunum og bjóði upp á fjármögnunarmöguleika sem best henta starfsemi innan þeirra hverju sinni. Sér í lagi er þetta mikilvægt á nýju ári þegar vænta má að atvinnulífið takið við sér á ný í kjölfar heimsfaraldursins.

Lánaflakkar Byggðastofnunar

Almenn lán

- 5,7% verðtryggt
- 4% álag á REIBOR
- 4,5% álag á LIBOR eða EURIBOR
- Lánstími allt að 20 ár

Landbúnaður

- 4,5% verðtryggt
- 3,5% álag á REIBOR
- Lánstími allt að 25 ár
- Á jörð verður að vera búskapur og föst búseta
- Möguleiki á eingöngu vaxtagreiðslum í allt að 3 ár
- Sérstakar veðakröfur vegna kynslóðaskipta
 - 90% veðsetning í jörðum/lóðum/fasteignum
 - 75% veðsetning í vélum og tækjum

Atvinnurekstur kvenna

- 4,8% verðtryggt
- 3% álag á REIBOR
- Lánstími allt að 10 ár
- Að lágmarki 75% félagsins í eigu kvenna og undir stjórn þeirra
- Lánsupphæðir
 - Allt að 5 m.kr. án trygginga
 - Allt að 10 m.kr. með tryggingum

Lán til fiskvinnslu/útgerða í viðkvæmum sjávarbyggðum

- Veitt á skilgreindum svæðum
- Allt að 75% veðsetning í skipum með kvóta
 - 4,8% verðtryggt
 - 3,5% álag á REIBOR
 - 3,5% álag á EURIBOR
- Allt að 80% veðsetning í fiskvinnsluhúsum og/eða allt að 75% veðsetning í vélum og tækjum
 - 5,7% verðtryggt
 - 4% álag á REIBOR
 - 4,5% álag á EURIBOR

Nýsköpunarlán

- 4,5% álag á REIBOR
- Lánstími allt að 10 ár
- Lánsupphæð að hámarki 10 m.kr.
- Tryggingar: hlutafé/hugmynd/vörumerki þar sem við á auk 50% ssk.ábyrgðar forsvarsmanna
- Möguleiki á:
 - Algjöru greiðsluleysi fyrstu tvö árin
 - Greiða eingöngu vexti næsta ár á eftir
- Eiginfjárframlag skal vera jafnt lánsupphæð að lágmarki

Græn lán

- 4,8% verðtryggt
- 3% álag á REIBOR
- Lánstími allt að 20 ár
- Möguleiki á eingöngu vaxtagreiðslum í allt að 3 ár
- Til umhverfisvænna verkefna
- Lánstími í samræmi við veðandlag
- Sérstakar veðakröfur
 - 90% veðsetning í jörðum/lóðum/fasteignum
 - 75% veðsetning í vélum og tækjum

Almennar veðakröfur lána Byggðastofnunar:

75% veðsetning í jörðum/lóðum/fasteignum

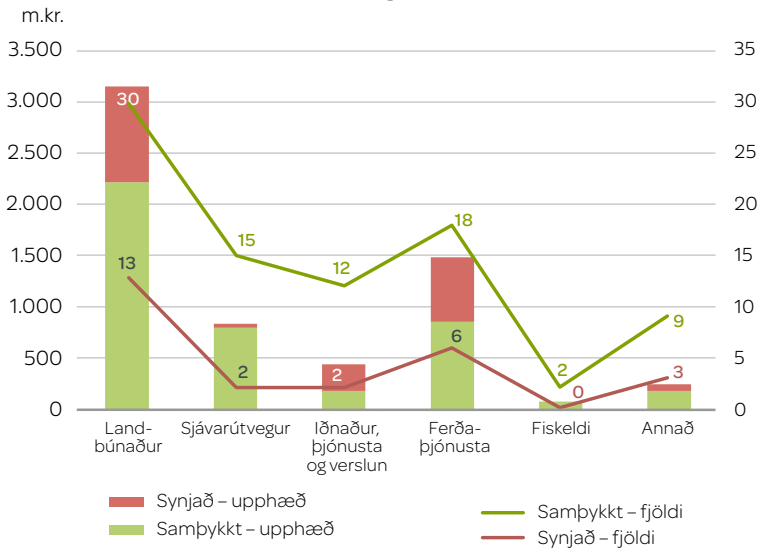
50% veðsetning í vélum og tækjum

60% veðsetning í skipum með kvóta

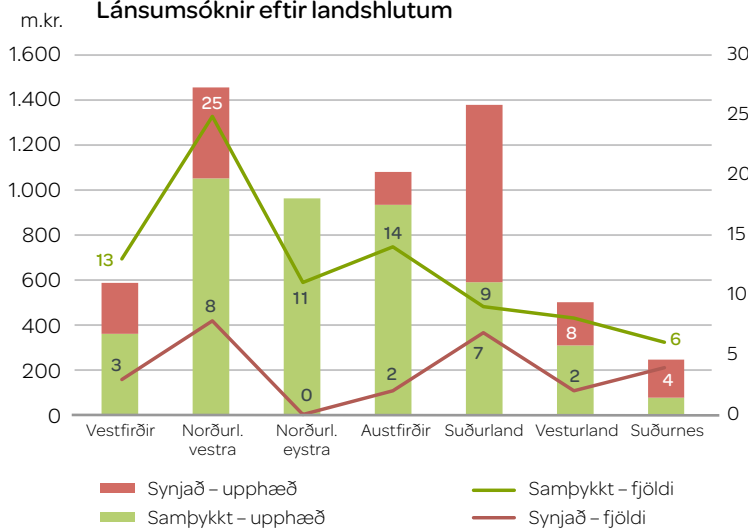
Lántökugjald allra lána : 1,8%

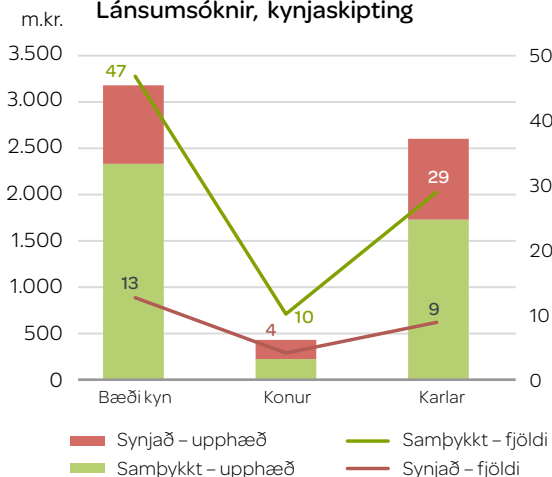
Lánsúmsóknir eftir atvinnugreinum

Lánsúmsóknir eftir landshlutum

Lánsúmsóknir, kynjaskipting

Atvinnugreinar

Ríflega þriðjungur allra lánsúmsókna komu úr landbúnaði árið 2021, en landbúnaður hefur síðustu ár verið fyrirferðamesta atvinnugreinin í lánasafni Bygðastofnunar og heildarútlán um áramótin voru tæpir 8,6 ma.kr. eða 43% af lánasafninu í heild. Kostnaðarsamar framkvæmdir vegna lausagöngufjósna hafa skýrt þessa miklu eftirspurn síðustu ára að miklu leyti auk þess sem að 90% lán vegna kynslóðaskipta í landbúnaði hafa reynst eftirsótt.

24 lánsbeiðnir bárust frá ferðaþjónustufyrirtækjum árið 2021 sem er svipað og árið á undan en töluvert lægra en árin fyrir heimsfaraldur. Þetta má skýra af mikilli óvissu innan greinarinnar. Búast má við að úmsóknum úr greininni muni fjölga aftur á árinu 2022 og árið á eftir þegar þess er vænst að hið eftirsóttta hjarðónæmi náist og fjöldi ferðamanna eykst á ný.

Landsvæði

Þegar horft er til landsvæða er úmsótt lánsfjármagn mest frá Norðurlandi vestra og Suðurlandi. Skýra má þetta að miklu leyti af samsetningu atvinnulífs á þessum svæðum, en landbúnaður og ferðaþjónusta eru þar veigamikil. Lánsúmsóknir frá öðrum landshlutum koma svo nokkuð jafnt þar á eftir, þó áfram minnst frá Suðurnesjum þar sem að öllum líkindum er betra aðgengi að lánsfjármagni úr viðskiptabönkunum en á öðrum landsvæðum.

Kynjahlutföll

Það er liður í samþættingu kynjasjónarmiða hjá Bygðastofnun að halda til haga tölfræði um hvernig úmsóknir sem berast til stofnunarinnar skiptast eftir kyni eigenda eða forsvarsmanna fyrirtækja og hvernig samþykkt lán skiptast eftir kyni úmsækjenda. Í lok árs 2014 samþykkti stjórn Bygðastofnunar sérstakan lánaflök til að styðja við atvinnurekstur kvenna á starfsvæði stofnunarinnar.

Á árinu 2018 voru aðeins 7% úmsókna frá konum. Hlutfallið var 11% árið 2019, 10% árið 2020 en er 13% árið 2021. Það er því óhætt að segja að hlutur kvenna sé að aukast þrátt fyrir að sú aukning sé hæg og lítil.

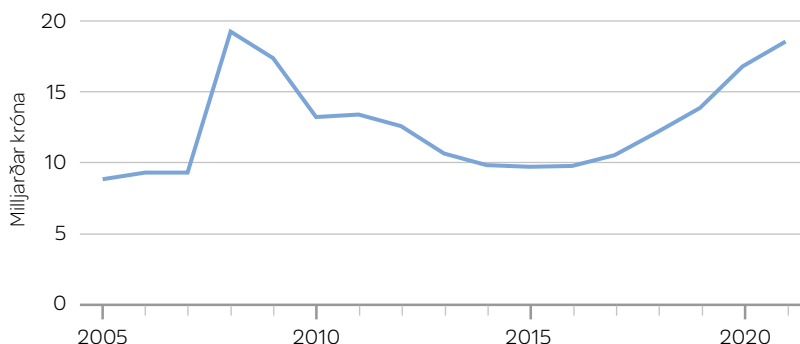
Það hljóta þó að teljast jákvæð tíðindi að langmestur fjöldi lánsbeiðna berst nú, sem fyrr, frá aðilum þar sem kynin koma bæði að rekstri eða ríflega helmingur úmsókna.

Heildarstaða lánasafns Byggðastofnunar

Heildarstaða lánasafns Byggðastofnunar í lok árs 2021 var rúmir 20 ma.kr. að kröfuvirði (tæpir 19 ma.kr. að bókfærðu virði) og hefur lánasafnið aldrei verið stærra frá upphafi. Þetta er mikil stækkun safnsins frá fyrri árum í kjölfar vaxandi eftirspurnar. Til samanburðar var lánasafn Byggðastofnunar að bókfærðu virði 10,5 ma.kr. í árslok 2017, 12,1 ma.kr. árið 2018, 13,9 ma.kr. árið 2019 og 16,8 ma.kr. í árslok 2020. Útlán til landbúnaðar og ferðaþjónustu vega langþingst í lánasafni stofnunarinnar, þar af eru útlán til landbúnaðar nú tæpir 8,6 ma.kr. eins og áður segir og lán til ferðaþjónustu tæpir 5 ma.kr.

Starfsmenn fyrirtækjasviðs hafa reglulega ferðast um landið allt með það fyrir augum að kynna lánaflokka stofnunarinnar og hitta landsmenn til að hlýða á hugmyndir þeirra sem þarfnast fjármögnunar. Þessar heimsóknir, sem iðulega hafa mælst vel fyrir, sátu nær alfarið á hakanum árið 2021 sökum áhrifa COVID-19 eins og áður segir. Ætla má að þörf íbúa landsbyggðanna fyrir lánsfé til góðra verkefna á samkeppnishæfum kjörum hafi aldrei verið meiri í kjölfar gríðarlegs tekjufalls margra atvinnugreina síðustu mánuði. Er því mikilvægt að kynningarfundir og heimsóknir í landshlutana fari af stað að nýju við allra fyrsta tækifæri.

Brún lánasafns Byggðastofnunar frá árinu 2005

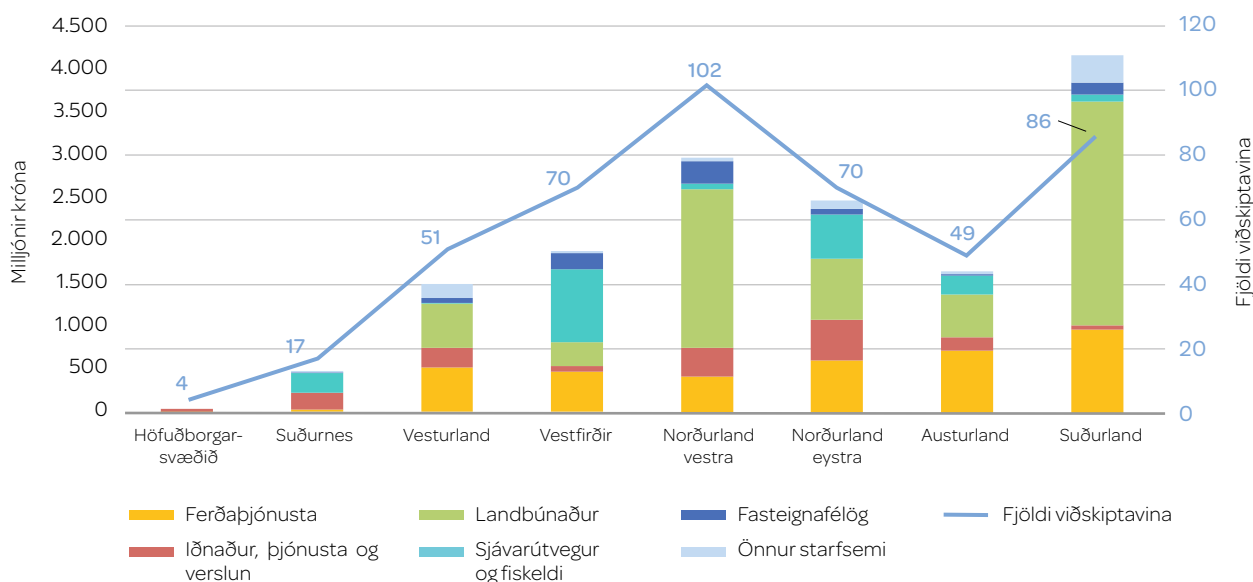

Hlutfjáreign Byggðastofnunar

Byggðastofnun á nú hlutfé í 32 fyrirtækjum víða um land. Er þetta hlutfé tilkomið vegna átaksverkefna fyrrum ríkisstjórna til eflingar atvinnulífs, breytinga skulda í hlutfé tengdu skuldauppgjöri eða vegna heimilda í lögum um stofnunina til þess að styrkja atvinnulíf í landsbyggðunum.

Eignarhlutur stofnunarinnar er hvergi hærrí en 40% í hverju félagi, enda réttast að þau séu rekin og þeim stýrt af heimafólki og frumkvöðlum í landsbyggðunum. Bókfært virði þessara bréfa er rétt tæpur 1,1 ma.kr. en stofnunin hefur lengi átt bréf sem erfitt hefur reynst að losa. Hlutabréf í eigu Byggðastofnunar eru ávallt til sölu en lista yfir þau má nálgast á heimasíðu hennar.

Lánasafn Byggðastofnunar 31. 12. 2021

STARFSEMI LÖGFRÆÐISVIÐS

Verkefni lögfræðisviðs eru lögfræðiinnheimta, skjalagerð, rekstur fullnustueigna, regluvarsla og almenn lögfræðileg málefni. Lögfræðisvið starfar náið með fyrirtækjasviði og rekstrarsviði. Forstöðumaður lögfræðisviðs er einnig regluvörður og ábyrgðarmaður skv. 34. gr. laga nr. 140/2018 um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka. Sérfræðingur á lögfræðisviði sinnir hlutverki persónuverndarfulltrúa.

Lögfræðisvið hefur umsjón með fullnustueignum stofnunarinnar ásamt rekstrarsviði. Öðru hvoru þarf stofnunin að leysa til sín eignir vegna gjaldfallinna skulda sem ekki fást greiddar. Á árinu 2021 leysti stofnunin eina eign til sín og seldi aðra. Fullnustueignum hefur fækkað stöðugt síðan árið 2015.

Á sviðinu starfa fjórir starfsmenn, þ.e. forstöðumaður, lögfræðingur og tveir ritarar, annar þeirra er jafnframt gjaldkeri. Forstöðumaður auk lögfræðings sinna einnig stjórnslu póstmála í samræmi við lög nr. 98/2019 en verkefnið var flutt til Byggðastofnunar 1. júlí 2021 með lögum nr. 76/2021.

Vorið 2021 var samþykkt á Alþingi frumvarp samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra, til laga um breytingar á lögum um póstpjónustu og lögum um Byggðastofnun (flutningur póstmála). Frumvarpið tók nokkrum breytingum í meðförum þingsins en var samþykkt sem lög nr. 76/2021 þ. 25. júní 2021. Samkvæmt greinargerð með frumvarpinu var markmiðið að mæla fyrir um þær lagabreytingar sem nauðsynlegar voru til að færa stjórnslu og

eftirlit með póstpjónustu frá Póst- og fjar-skiptastofnun (PFS) til Byggðastofnunar, í samvinnu við báðar stofnanir.

Aðgengi að þjónustu er á meðal mikilvægustu forsendna byggðar um allt land. Í lögum um byggðaaáætlun og sóknaráætlanir nr. 69/2015 er því meginmarkmiði lýst á sviði byggðamála að jafna tækifæri allra landsmanna til atvinnu og þjónustu, jafna lífskjör og stuðla að sjálfbærri þróun byggðarlaga um allt land. Aðgengi að viðeigandi póstpjónustu er á meðal mikilvægustu þjónustupáttu og mætti jafnvel flokka sem grunnþjónustu. Veiting póstpjónustu er því ekki sist byggðamál sem verður að nálgast út frá hagsmunum þeirra sem þjónustunnar njóta.

Verkefni Byggðastofnunar á sviði póstpjónustu lúta fyrst og fremst að stjórnslu varðandi alþjónustu í pósti, ákvörðunum varðandi gjaldskrá alþjónustuveitanda og um endurgjald til hans vegna veittrar póstpjónustu á Íslandi, sérstaklega í dreifbýli. Stofnunin leysir einnig úr ágreiningsmálum milli póstrekenda og kvörtunum neytenda vegna póstpjónustu.

Eins og fram kemur í lögum og reglugerð fyrir Bygðastofnun er hlutverk þróunarsviðs að annast samstarf við atvinnuþróunarfélög og stofnanir, gagnasöfnun og úrvinnslu upplýsinga og hafa umsjón með úttektum, rannsóknum og öðru þróunarstarfi á sviði byggðamála og atvinnulífs.

Árið 2021 var annasamt hjá þróunarsviðinu og einkenndist eins og árið á undan af áhrifum faraldursins. Áfram var unnið með sveitarfélögum sem fóru einna verst út úr hruni í ferðaþjónustunni. Þróunarsviðið fyrir hönd stjórnvalda var falið að halda utan um samninga sem gerðir voru við fimm sveitarfélög um aðgerðir til stuðnings atvinnulífi í samfélögunum.

Á árinu unnu starfsmenn sviðsins að rúmlega 80 verkefnum á ýmsum sviðum byggðamála. Þeirra á meðal er verkefnið Brothættar byggðir. Á árinu 2021 voru þátttökubygðarlögin Árneshreppur, Bakkafjörður, Borgarfjörður eystri, Grímsey, Strandabyggð og Þingeyri. Stjórn Bygðastofnunar samþykkti á árinu 2021 að framlengja þátttöku Grímseyjar, Árneshrepps og Þingeyrar út árið 2022. Auk þess var

samþykkt að Stöðvarfjörður og Dalabyggð hefji þátttöku í verkefninu í byrjun árs 2022. Formlegri þátttöku Borgarfjarðar eystri lauk í lok árs 2021 að því leyti að Bygðastofnun dró sig í hlé. Á árinu 2022 verða sjö byggðarlög þátttakendur í verkefninu Brothættar byggðir.

Þá heldur sviðið utan um samninga um atvinnu- og byggðapróun sem gerðir voru við sjö landshlutasamtök sveitarfélaga árið 2018 með gildistíma til ársloka 2022. Með samningunum taka landshlutasamtökin að sér að vinna að eflingu búsetuþátta, atvinnu- og byggðarþróunarverkefnum og sinna atvinnuráðgjöf til einstaklinga og fyrirtækja. Haldnir eru samráðsfundir á netinu einu sinni í mánuði, auk staðfunda að vori og hausti þegar aðstæður leyfa.

FRÁ STYKKISHÓLMI

Markvisst var unnið að því að birta tölfræðilegar upplýsingar í mælaborðum á árinu 2021. Áhersla er lögð á myndræna og einfalda framsetningu með því að setja mikið magn af tölulegum gögnum fram í gröfum, tölum, myndum og kortum sem auðvelt er að nota við stefnumótun, svæðagreiningar og áætlanagerð fyrir stjórnvöld og ýmsa hagaðila sem vinna að byggðamálum. Mælaborð, rannsóknir og greiningar sem stofnunin vinnur að er ætlað að leggja grunn að upplýstri umræðu og stefnumótun í byggðamálum sem byggir á bestu þekkingu hverju sinni.

Á árinu var unnið að þriðju mannfjöldaspánni sem kom út í mars sl. Spásvæðin eru alls 129 og samanstanda af 69 sveitarfélögum og 60 öðrum spásvæðum sem skiptast niður á sex mismunandi svæðaskipanir. Mannfjöldaspáin gefur fjölda fyrir hvern aldur frá 0–99 ára og safnflokk fyrir 100 ára og eldri.

Þróunarsviðið vann að framkvæmd tíu aðgerða í byggðaaætlun fyrir árin 2018–2024 og var samstarfsaðili í nokkrum aðgerðum. Þá tóku starfsmenn sviðsins þátt í endurskoðun byggðaaætlunar 2022–2036 og mótun fimm ára aðgerðaaætlunar. Sviðið vinnur gögn sem notuð eru sem mælikvarðar til að meta árangur byggðaaætlunarinnar, s.s. lýðfræðilega veikleika, framfærsluhlutfall, atvinnutekjur og hlutfall íbúa sem hafa aðgengi að dagvöruverslun, heilsugæslu og grunnskóla í 30 km fjarlægð eða minna frá heimili sínu.

Starfsfólk sviðsins tekur þátt í ýmsum nefndar- og samstarfshópum s.s. hagsmunaráði Landsnets, matsnefnd um styrki til atvinnamála kvenna, samráðsteymi um Suðurnes, um borgarhlutverk Akureyrar og stýrihópi um heildstæða löggjöf um stjórnsýslu varðandi, jarðir, land og aðrar fasteignir. Þá eru á þróunarsviðinu unnar ýmsar greinargerðir fyrir stjórnvöld og veittar eru umsagnir um þingmál, ívilnanir um nýfjárfestingar og umhverfismat. Auk þess er á sviðinu annast um samskipti við umsækjendur um byggðastyrki og haldið utan um mat á umsóknum um styrki í Byggðarannsóknasjóð og styrki til meistaranema, Landsstólpann ásamt fyrirtækjasviðinu og

Eyrarrósina í samstarfi við formann stjórnar fyrir hönd Byggðastofnunar. Þá eru starfsmenn landstengiliðir í þremur erlendum samstarfsáætlunum, starfsmaður tekur þátt í Erasmus verkefni og annar í verkefni á vegum Norrænu ráðherranefndarinnar. Á árinu 2021 komu út níu skýrslur, m.a. Hagvöxtur landshluta 2012–2019, Byggðafesta og búferlaflutningar: Staerri bæir á Íslandi haustið 2020, Byggðafesta og búferlaflutningar: Sveitir og annað strjálbýli vorið 2020 og Vinnu- og skólasóknarsvæði og almenningsamgöngur. Þá sitja starfsmenn í þemahópum á vegum Nordregio. Í starfsáætlun ársins 2022 er lögð aukin áhersla á rannsóknir á sviði byggðamála, loftslags- og umhverfismál og nýsköpunarumhverfið.

Á heimasíðu Byggðastofnunar er að finna nánari upplýsingar um starfsemi þróunarsviðsins. Þar er m.a. að finna: Mannfjöldaspá Byggðastofnunar 2021–2070 á sveitarfélaga-grunni, skýrslu og mælaborð um atvinnutekjur 2012–2020 eftir atvinnugreinum og landsvæðum og upplýsingar um staðsetningu ríkisstarfa um áramót 2020/2021. Einnig er skýrsla ásamt mælaborði um samanburð fasteignamats og fasteignagjalda á 96 matsvæðum í 50 sveitarfélögum, þar af 27 á höfuðborgarsvæðinu og 69 utan þess og skýrsla og mælaborð um orkukostnað heimila í 92 byggðakjörnum. Auk mælaborða með ýmsum byggðatengdum upplýsingum s.s. mannfjölda eftir kyni, aldri, ríkisfangi og sveitarfélögum, búferlaflutninga eftir sveitarfélögum frá 1998–2020 og kort með upplýsingum um húsnæði fyrir óstaðbundin störf og skipan sveitarfélaga frá 1875 til dagsins í dag.

Þróunarsviðið hefur á að skipa vel menntuðu og hæfu starfsfólki sem býr yfir mikilli seiglu, aðlögunarhæfni, reynslu og þekkingu á byggðamálum og er þeim þakkað fyrir vel unnin störf.

Hér á eftir er fjallað um byggðaaætlun og verkefni sem tengjast henni með beinum hætti og gerð nánari grein fyrir nokkrum verkefnum sem starfsfólk þróunarsviðsins vann að á árinu 2021.

ÞINGEYRI Í SKAMMDEGISBIRTU

Byggðaáætlanir og framlög til einstakra verkefna

Samkvæmt lögum nr. 53/2018 um breytingu á ýmsum lögum til samræmingar á áætlunum á sviði samgöngu-, fjarskipta-, sveitarstjórnar- og byggðamála var gerð meginbreyting á uppbyggingu og gildistíma byggðaáætlunar.

Með lögnum eru áætlanir á sviði samgöngu-, fjarskipta-, sveitarstjórnar- og byggðamála samþættar og ná þær allar til 15 ára með fimm ára aðgerðaáætlunum og allar verða þær endurskoðaðar á þriggja ára fresti. Að auki er gert ráð fyrir samþættingu við aðrar áætlanir um uppbyggingu innviða í landinu.

Stýrihópi Stjórnarráðsins um byggðamál er ætlað að efla samhæfingu og tryggja aðkomu allra ráðuneyta að undirbúningi byggðaáætlunar en samkvæmt lögnum skal ráðherra skipa byggðamálaráð sem gerir tillögu að byggðaáætlun að fengnum áherslum ráðherra. Ráðherra hefur þegar skipað byggðamálaráð sem í sitja tveir fulltrúar ráðherra og samkvæmt lögnum er annar þeirra formaður, einn fulltrúi Sambands íslenskra sveitarfélaga, forstjóri Byggðastofnunar og fulltrúi þeirrar skrifstofu ráðuneytisins sem fer með byggðamál, alls fimm einstaklingar.

Í aðgerðaáætlun skal gerð grein fyrir sérstökum áformum ríkisins um stuðning við atvinnulíf á skilgreindum stuðningssvæðum byggðakorts af Íslandi sem Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) hefur samþykkt fyrir tiltekið tímabil og tengingu þeirra við sóknaráætlanir. Áður en

aðgerðaáætlun er unnin leggur ráðherra fram fjárhagsramma til byggðamálaráðs. Einnig ber að hafa samráð við Samband íslenskra sveitarfélaga og aðra haghafa auk þess sem almenníngi er gefinn kostur á að koma fram sínum sjónarmiðum í opnu samráðsferli.

Byggðaáætlun fyrir árin 2018–2024

Markmið byggðaáætlunar samkvæmt lögum eru að jafna aðgengi að þjónustu, að jafna tækifæri til atvinnu og að stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land. Þá er einnig lögð mikil áhersla á samþættingu við aðrar stefnur og áætlanir. Í áætluninni eru settar fram 47 áherslur sem leiða margar, en ekki allar, til aðgerða, sumar fleiri en einnar. Aðrar áherslur eru til samhæfingar við aðgerðir í öðrum opinberum áætlunum. Í byggðaáætlun eru tilgreindar 54 aðgerðir sem falla undir ofangreind markmið, hvaða ráðuneyti bera ábyrgð á þeim, framkvæmda- og samstarfsaðilar og á hvaða tímabili reiknað er með að þau komi til framkvæmda. Þá eru ýmist gerðar tillögur um hver muni fjármagna verkefni eða hvaða fjármagni af fjárveitingu til byggðaáætlunar verði varið til þeirra. Í árslok 2021 voru 33 aðgerðir í vinnslu en 21 aðgerð var lokið, samkvæmt skýrslu innviðaráðherra sem lögð var fram á Alþingi í febrúar 2022 um framvindu byggðaáætlunar. Fjárveiting til aðgerðaáætlunar byggðaáætlunar á árinu 2021 var um 585 milljónir króna.

KROSSNESLAUG Í ÁRNESHREPPI

Þingsályktunartillaga um stefnumótandi byggðaáætlun 2022–2036

Sú tillaga að stefnumótandi byggðaáætlun sem var lögð fram á Alþingi í byrjun apríl 2022 og gerð var grein fyrir hér að ofan er sú fyrsta samkvæmt lögum nr. 53/2018. Vorið 2021 voru þrjú ár liðin frá samþykkt gildandi byggðaáætlunar og hófst vinna við undirbúning endurskoðunar áætlunarinnar með fundi sem haldinn var í júní 2020. Lögum samkvæmt fer byggðamálaráð með verkefnisstjórn í þeirri vinnu, sem unnin er af starfsfólki Byggðastofnunar og innviðaráðuneytis. Í framhaldi af vinnslu Grænbókar um byggðamál sem var til umsagnar í samráðsgátt í ársbyrjun 2021 var unnin Hvítbók, þ.e. drög að stefnu sem birt var í samráðsgátt í maí en hana má einnig nálgast á vef innviðaráðuneytisins. Í framhaldinu var unnin tillaga til þingsályktunar sem kynnt var og samþykkt í ríkisstjórn 4. júní 2021 og lögð fram á þingskjali 1849 í byrjun júlí án þess að tækist að mæla fyrir henni. Eftir myndun nýrrar ríkisstjórnar að loknum kosningum haustið 2021 hófst vinna við uppfærslu tillögunnar, m.a. með tilliti til breyttrar verkaskiptingar ráðuneyta. Samkvæmt þingmálaskrá er gert ráð fyrir að uppfærð tillaga verði lögð fram á þingi í lok mars 2022. Líkt og við fyrri verkáfangna hefur verið lögð áhersla á breitt samráð við ráðuneyti og einstakar stofnanir eftir atvikum og landshluta-samtök sveitarfélaga.

Verkefnastyrkir samkvæmt stefnumótandi byggðaáætlun fyrir árin 2018–2024

Á grundvelli gildandi byggðaáætlunar 2018–2024 var ákveðið að veita styrki í fjögur verkefni á byggðaáætlun. Um er að ræða í fyrsta lagi sértæk verkefni sóknaráætlanasvæða, C.1, en alls eru áætlaðar 870 m.kr. af byggðaáætlun í þau verkefni á tímabilinu. Í öðru lagi framlög til að styðja verslun í strjálbýli, A.9, en 55 m.kr. eru áætlaðar í þau verkefni og í þriðja lagi almenningsamgöngur um land allt, A.10, en í þau verkefni eru áætlaðar 107,5 m.kr. Loks eru framlög til fjarvinnslustöðva, B.8, en áætlað er að styrkir til þeirra verði 300 m.kr. á tímabilinu.

Á árinu 2021 voru auglýstir styrkir úr einum þessara potta, A.10, heildarfjárhæð 36 m.kr. Úthlutað var skv. reglugerð ráðherra. Samkvæmt reglunum fer Byggðastofnun með umsýslu umsókna, gerð samninga, umsýslu greiðslna og eftirlit með framkvæmd samninga þessara verkefna. Ekki voru auglýstir styrkir úr A.9, B.8 og C.1. Nú í ársbyrjun 2022 voru auglýstir styrkir úr C.1 og B.8.

A.9. Framlög til verslunar í strjálbýli.

Ekki voru auglýstir styrkir árið 2021. Gerður var nýr samningur vegna eldra verkefnis, sem var Þöntunarpjónusta Hafnartanga á Bakkafirði, en þar tók nýr rekstraraðili við verkefninu og nýtti eftirstöðvar styrksins frá árinu 2020.

A.10. Framlög til verkefna á sviði almenningsamgangna.

Til úthlutunar voru allt að 36 m.kr. fyrir árin 2021–2024. Alls bárust níu umsóknir og hlutu eftirfarandi sjö verkefni styrki:

Snæfellsnes – samþætting skóla- og tómsundaaksturs. Styrkjárhæð 2 m.kr. Styrkþegi: Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. Gerð var fýsileikakönnun árið 2020 og nú liggja fyrir tillögur um samræmt leiðakerfi á Snæfellsnesi. Unnið verður úr þeim tillögum og sú rétta valin. Tilgangurinn er að efla samgöngur á Snæfellsnesi.

Úttekt á aðgengi biðstöðva á landsbyggðinni. Styrkjárhæð 2 m.kr. Styrkþegi: Öryrkjabandalag Íslands. Framkvæma á heildstætt mat á ástandi stoppistöðva Strætó á landsbyggðinni og SVaust og setja fram tillögur að úrbótum.

Samfélagsleg nýsköpun. Samlegð farþega- og pósthlutninga á Norðausturlandi. Styrkjárhæð 3,8 m.kr. Styrkþegi: SSNE. Gerð var þarfagreining og samræður við hagaðila. Í framhaldinu þarf að vinna frekari greiningu á hindrunum, á umhverfi og finna hagkvæmari lausnir. Fyrirmyndir verða sóttar til annarra landa.

Loftbrúin – hvernig reynist hún? Styrkjárhæð 7 m.kr. Styrkþegi: Austurbú ses. Loftbrúin hófst árið 2020. Þetta verkefni snýst um viðhorfskönnun meðal notenda þjónustunnar og að meta notagildi og hlutverk Loftbrúarinnar út frá henni.

Borgarfjörður, samþætt leiðakerfi. Styrkjárhæð 12 m.kr. árin 2021–2023. Styrkþegi: Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi. Hefja á tilrauna-verkefni sem gerir íbúum dreifbýlis í Borgarbyggð kleift að nýta ferðir skólabíla til að sækja vinnu eða þjónustu.

Nýtt kerfi almenningsamgangna í Fjarðabyggð. Styrkjárhæð 8 m.kr. Styrkþegi: Fjarðabyggð. Nýtt leiðakerfi almenningsamgangna tók gildi 1. sept. 2021, en verkefnið er 16 mánaða tilrauna-verkefni og miðar að því að gera Fjarðabyggð að einu atvinnu- og skólasóknarsvæði.

Heilsueflandi almenningsamgöngur í Langanesbyggð. Styrkjárhæð 1,2 m.kr. Styrkþegi: Langanesbyggð. Ætlunin er að koma á almenningsamgöngum milli Bakkafjarðar og Þórs-

hafnar og með því tvinna saman heildræna lýðheilsustefnu og notendamiðaðan frístunda- og tómsundaakstur.

B.8. Framlög til fjarvinnslustöðva.

Ekki voru auglýstir styrkir á árinu 2021.

C.1. Sértek verkefni sóknaráætlansvæða.

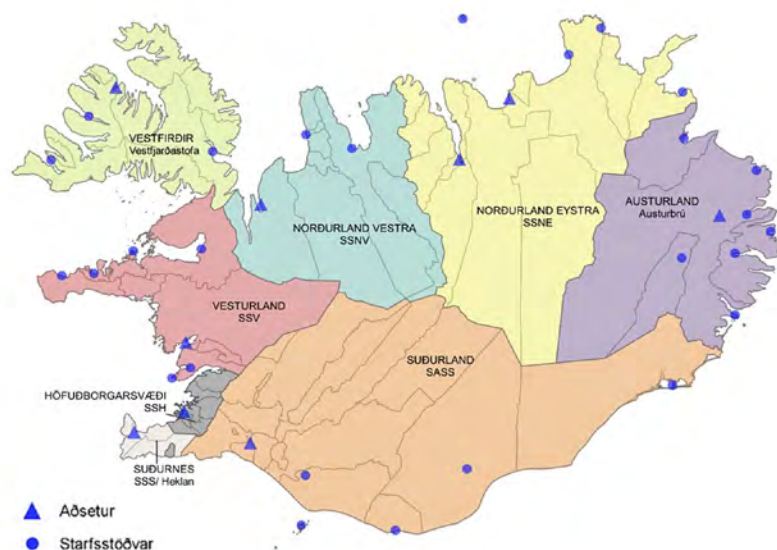
Ekki voru auglýstir styrkir á árinu 2021.

Atvinnu- og byggðapróun

Alþingi ákveður á fjárlögum sérstakt framlag til styrktar atvinnu- og byggðapróun í landsbyggðunum og nam sú upphæð 207,3 m.kr. á árinu 2021. Byggðastofnun skiptir fjármagninu á milli samningsaðila samkvæmt reiknireglu sem byggir m.a. á stærð og fjölda vinnusóknarsvæða innan þeirra svæða og greiðir það út samkvæmt samningum.

Samningsaðilar eru Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi vestra, Samtök sveitarfélaga og atvinnuþróunar á Norðurlandi eystra, Austurbú, Heklan, sem starfar undir Sambandi sveitarfélaga á Suðurnesjum, Samtök sunnlenskra sveitarfélaga, Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi og Vestfjarðastofa. Starfssvæði og starfsstöðvar félaganna má sjá hér á kortinu.

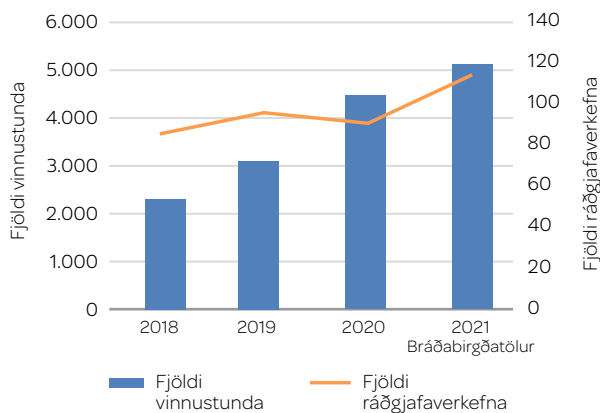
Starfsstöðvar og aðsetur samningsaðila um atvinnu- og byggðapróun.

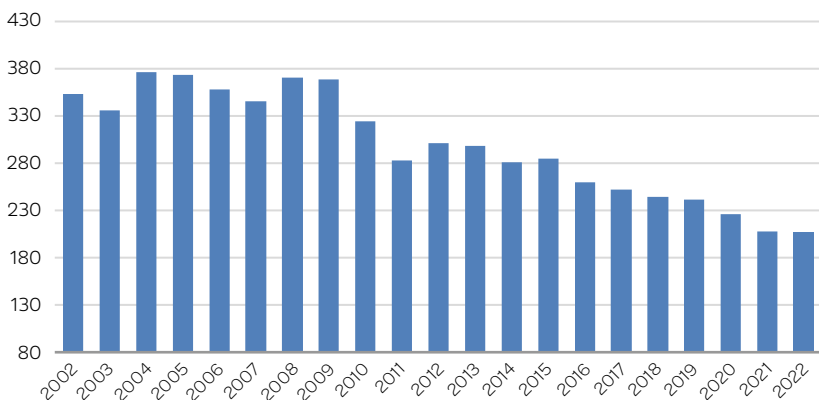
Með samningum við Byggðastofnun hafa samningsaðilar tekið að sér atvinnuráðgjöf og ýmis byggðaþróunarverkefni á sínum starfssvæðum. Markmið með samningunum er að skapa grundvöll til samstarfs um byggðaþróun í samræmi við stefnu Alþingis í byggðamálum, með áherslu á búsetuskilyrði, samkeppnishæfni, nýsköpun og atvinnuþróunarstarf. Einnig að samhæfa áherslur ríkisins og landshlutanna, meðal annars í samræmi við sóknaráætlanir þeirra. Þá skal einnig unnið að uppbyggingu og gagnkvæmri miðlun þekkingar, reynslu og hæfni á sviði atvinnu- og byggðaþróunar milli samningsaðila.

Á vegum samningsaðila er veitt ráðgjöf við stofnun og rekstur fyrirtækja á starfssvæðum þeirra, svo sem um markaðssókn, vöruþróun, fjármögnun, kynningu, endurskipulagningu og erlend samskipti. Áhersla er lögð á fyrirtæki sem hafa með starfsemi sinni áhrif á atvinnulíf í fámennum og dreifbýlum byggðarlögum, fyrirtæki í nýjum atvinnugreinum, fyrirtæki með nýja vöru eða þjónustu og nýstofnuð fyrirtæki. Unnið er í samstarfi við sveitarfélög, opinbera aðila og félagasamtök að greiningu og eflingu búsetuþátta og samningsaðilar veita Byggðastofnun eins og kostur er upplýsingar um ástand atvinnulífs og búsetuþátta.

Þróun atvinnuráðgjafar hjá SSNV 2018-2021

Þróun framlaga til fjárlagaliðsins Atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni á verðlagi í júlí 2021 í m.kr. miðað við launavísitölu

Fjárframlög til atvinnuráðgjafar vegna samninga hafa ekki fylgt verðlags- og launaþróun undanfarin ár sem hefur haft í för með að samningsaðilar hafa þurft að skerða þjónustu sína í nærumhverfi. Á sama tíma hefur aukin ásókn verið í að ráðgjafar sinni stuðningi við nýsköpun, skapi umgjörð, veiti handleiðslu og aðstoði við að sækja um í sjóði. Eftirspurnin jókst t.a.m. eftir að Nýsköpunarmiðstöð Íslands var lögð niður og með fjölgun sjóða sem í boði eru s.s. Lóa og Matvælasjóður. Dæmi er um að eftirspurn eftir þjónustu atvinnuráðgjafa hafi aukist úr um 2200 vinnustundum í yfir 5000 vinnustundir á ári, frá 2018 til 2021, eða sem nemur ríflega einu og hálfu stöðugildi.

Framlöggin til atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni er varið í að greiða laun starfsmanna hjá landshlutasamtökum/samningsaðilum sem vinna að atvinnu- og byggðaþróunarverkefnum og sinna atvinnuráðgjöf. Veitt er ráðgjöf við stofnun, þróun og rekstur fyrirtækja á starfssvæðinu, s.s. markaðssókn, vöruþróun, fjármögnun, kynningu, endurskipulagningu, erlend samskipti o.fl. Þá eru veittar upplýsingar um mögulegar fyrirgreiðslur og styrki, aðstoð annarra aðila og aðstoð við gerð rekstraráætla.

Framlöggin hafa hækkað í krónum talið á síðastliðnum 20 árum. Þegar þróunin er skoðuð með því að framreikna framlöggin með launavísitölu er ljóst að framlöggin hafa ekki fylgt launaþróun eftir og sem dæmi má nefna að frá

ELDSUMBROT Í GELDINGADÖLUM

árinu 2009 til 2021 hefur framlagið lækkað úr 368 m.kr. í 206,3 m.kr. eða um 44%.

Samhliða vinnu við fjármálaáætlun fyrir árin 2023–2027 óskaði Byggðastofnun eftir því við ráðuneyti byggðamála að framlag til atvinnu-ráðgjafar á landsbyggðinni verði hækkað svo ekki komi til skertrar þjónustu á tímum mikilla umbreytinga þegar afar brýnt er að efla nýsköpun og frumkvöðlastarfsemi til að stuðla að blómlegum byggðum um allt land.

Brothættar byggðir

Byggðastofnun hafði á árinu 2012 frumkvæði að tilraunaverkefni þar sem leitað var lausna á bráðum vanda Raufarhafnar. Hugmyndin með verkefninu var að leiða fram vilja og skoðanir íbúa og leita lausna á þeirra forsendum í samvinnu við Norðurþing, Atvinnuþróunarfélag Þingeyinga og aðra aðila sem létu sig framtíð byggðarlagsins varða.

Verkefnið á Raufarhöfn var hugsað sem fyrirmynd sem hægt væri að nota þar sem samfélög stæðu frammi fyrir neikvæðri íbúapróun, vanda í atvinnulífi eða annarri ógn. Árið 2013 var ákveðið að verkefnið skyldi einnig ná til Bíldudals, Skaftárhrepps og Breiðdalshrepps. Árið 2015 var þremur byggðarlögum bætt við, Hrísey, Grímsey og Öxarfjarðarhéraði. Verkefninu á Bíldudal lauk í lok ársins 2016. Þátttöku Byggðastofnunar í verkefninu á Raufarhöfn lauk í upphafi árs 2018, í

Breiðdals- og Skaftárhreppum í upphafi árs 2019 og í Hrísey í upphafi árs 2020. Verkefninu í Öxarfjarðarhéraði lauk í lok árs 2020 en ekki hefur enn tekist að halda lokafund með íbúum vegna COVID-19. Á árunum 2017 og 2018 var Árneshreppi, Borgarfirði eystri og Þingeyri bætt við. Verkefnið hófst í byggðinni við Bakkaflóa vorið 2019 og í Strandabyggð á árinu 2020 þrátt fyrir ýmsar hindranir af völdum COVID-19. Til stóð að verkefninu í Grímsey lyki í lok árs 2020 og í Árneshreppi í lok árs 2021. Stjórnvöld beindu þeirri ósk til Byggðastofnunar að framlengja þessi tvö verkefni út árið 2022 og var það gert. Nokkur röskun varð á árlegum íbúafundum í Brothættum byggðum í nokkrum tilvikum á árinu 2021 vegna faraldursins.

Svæðin eiga það sameiginlegt að undanfarin 10–15 ár varð mikil fólksfækkun, ekki síst í yngri aldurshópum, sem þýðir fá börn á skólaaldri og hækkandi meðalaldur íbúa. Á flestum þessara staða er skortur á íbúðarhúsnæði, sérstaklega á leigumarkaði, þrátt fyrir fækkun íbúa. Ástæðurnar fyrir þessari þróun og aðstæður eru hins vegar ólíkar og mögulegar lausnir því sérhæfðar í hverju byggðarlagi fyrir sig þrátt fyrir sameiginlegt verklag.

Vel hefur tekist að virkja heimamenn og efla samstöðu þeirra í þátttökubyggðarlögunum. Aflamark sem Byggðastofnun hefur síðustu árin úthlutað til sjávarbyggða í erfiðleikum hefur komið sumum þessara byggðarlaga til góða en

ekki eru viðlíka öflug verkfæri til taks í byggðarlögum sem ekki byggja á sjávarútvegi. Orkustofnun/Orkusetur hefur á undanförunum árum úthlutað styrkjum til orkusparandi aðgerða í íbúðarhúsum á Raufarhöfn, í Breiðdal, Öxarfjarðarhéraði (utan hitaveitusvæðis) og nú síðast á Borgarfirði eystri, Bakkafirði og á Þingeyri og nærsveitum.

Á árinu 2021 voru veittir samtals 68 styrkir til frumkvæðisverkefna á öllum svæðunum, að heildarfjárhæð 44 m.kr.

Verkefnisstjórar Brothættra byggða hafa verið ráðnir af landshlutasamtökum sveitarfélaga og/eða atvinnuþróunarfélögum samkvæmt samningum við Byggðastofnun. Aðstæður móta umgjörðina en hver verkefnisstjóri sinnir einu eða tveimur byggðarlögum. Byggðastofnun fjármagnar starf verkefnisstjóranna að stórum hluta af framlögum til Brothættra byggða.

Í þátttökubygðarlögum Brothættra byggða er skipað verkefnisstjórn sem í sitja fulltrúar Byggðastofnunar, landshlutasamtaka sveitarfélaga og atvinnuþróunarfélaga eftir því sem við á, viðkomandi sveitarfélags og íbúa. Haldið er íbúabing þar sem rætt er um þau mál sem íbúar vilja setja á dagskrá, til dæmis er varðar stöðu byggðarinnar og leiðir til úrlausna. Framhald verkefnisins byggir á stöðugreiningu, ásamt niðurstöðum íbúabingsins, markmiðssetningu og verkefnum sem sett eru fram í samhengi við markmiðin.

Meginmarkmið Brothættra byggða er að stöðva viðvarandi fólksfækkun í smærri byggðarkjörnum og sveitum landsins. Verkefnið byggir á viðtæku samráði og því að virkja þekkingu og getu íbúanna til að móta framtíðarsýn, markmið og lausnir. Aðferðum sem er beitt er ætlað að stuðla að valdeflingu sem birtist m.a. í fyrirkomulagi funda, t.d. árlegra íbúafunda þar sem farið er yfir árangur verkefnisins á hverjum tíma og ferlið í heild sinni.

Í tengslum við verkefnið Brothættrar byggðir leiddi Byggðastofnun ERASMUS+ samstarfsverkefni fimm landa um menntun í brothættum byggðarlögum. Verkefnið hlaut heitið Innovation and Entrepreneurship for Fragile Communities

in Europe, skammstafað INTERFACE. Verkefnið hófst í september 2017 og því lauk á ágúst 2019. Afraksturinn er m.a. þétt og reglulegt samstarf Byggðastofnunar við verkefnisstjóra í núverandi og fyrrverandi þátttökubygðarlögum ásamt verkefnisstjórum í sambærilegumbygðapróun arverkefnum svo sem á Flateyri, Fljótsdal og Seyðisfirði.

Samkvæmt samkomulagi við ríkið er gert ráð fyrir að bæði ráðuneyti og stýrihópur Stjórnarráðsins um byggðamál fjalli um verkefnisáætlanir einstakra byggðarlaga. Á undanförunum árum hefur verið unnið markvisst að því að kynna verkefnið í ráðuneytum, stofnunum og þingflokki Alþingis en hlé varð á þeirri viðleitni á árinu 2020 og 2021 m.a. vegna COVID-19. Verkefnið var kynnt á ný fyrir stýrihópi Stjórnarráðsins í ársbyrjun 2021. Með byggðaáætlun hefur fjárhagsgrundvöllur verkefnisins verið tryggður til næstu ára.

Sóknaráætlanir landshluta

Með lögum um byggðaáætlun og sóknaráætlanir frá árinu 2015 og fimm ára samningum milli ríkisins og landshlutasamtaka sveitarfélaga var verklag og hugmyndafræði sóknaráætlana fest í sessi. Almennt má segja að vel hafi tekist til. Heimamenn í hverjum landshluta eru að læra betur inn á þetta nýja fyrirkomulag og virðist ríkja almenn ánægja með það. Mörg áhugaverð verkefni hafa farið af stað á vegum sóknaráætlana, bæði sem áhersluverkefni og verkefni styrkt af uppbyggingarsjóðum. Byggðastofnun hefur frá upphafi sóknaráætlana árið 2012 farið með verkefnisstjórn sóknaráætlana landshluta.

Landshlutasamtök sveitarfélaga bera ábyrgð á framkvæmd sóknaráætlana og eru þær unnar í viðtæku samráði heimamanna. Skipta má verkefninu í þrjá meginþætti, þ.e. hin eiginlega sóknaráætlun sem er stefnuskjal, áhersluverkefni og verkefni uppbyggingarsjóða. Nú eru í gildi samningar um sóknaráætlanir landshluta fyrir tímabilið 2020–2024.

Árlega vinna landshlutasamtökin greinargerð

Á AUSTFJARÐAMIÐUM

sóknaráætlananna liðins árs og stýrihópur Stjórnarráðsins um byggðamál leggur fram heildargreinargerð, sem unnin er af Byggðastofnun. Sú greinargerð liggur fyrir að vori eða hausti eftir aðstæðum, og því er ekki hægt að gera grein fyrir tölum ársins 2021 hér, þar sem þær eru enn ekki fyrirbyggjandi. Upplýsingar sem hér birtast eru úr greinargerð fyrir árið 2020.

Framlög ríkisins til sóknaráætlananna landshluta komu frá samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytinu og mennta- og menningarmálaráðuneytinu. Grunnframlög ríkisins til samninganna voru rúmar 716 m.kr. árið 2020. Að auki lagði ríkið til tæpar 529 m.kr. til sjö landshluta með viðaukasamningum, sem er talsverð hækkun frá árinu 2019 og skýrist fyrst og fremst af framlagi vegna COVID-19, en þau framlög eru talin með viðaukasamningunum. Framlög ríkisins renna annars vegar til uppbyggingarsjóða og hins vegar til áhersluverkefna. Hver landshluti ákveður skiptinguna, en þó skal að lágmarki setja 55% af framlagi ríkisins til uppbyggingarsjóða. Þá er landshlutunum heimilt að nýta tiltekna upphæð í umsýslu.

Uppbyggingarsjóðir eru samkeppnissjóðir sem hafa það hlutverk að styrkja menningar- og nýsköpunarverkefni, auk annarra verkefna sem falla að sóknaráætlun hvers landshluta. Sjóðirnir styrkja að jafnaði ekki meira en 50% af kostnaði verkefna. Sérstök úthlutunarnefnd fer fyrir hverjum sjóði, skipuð heimamönnum.

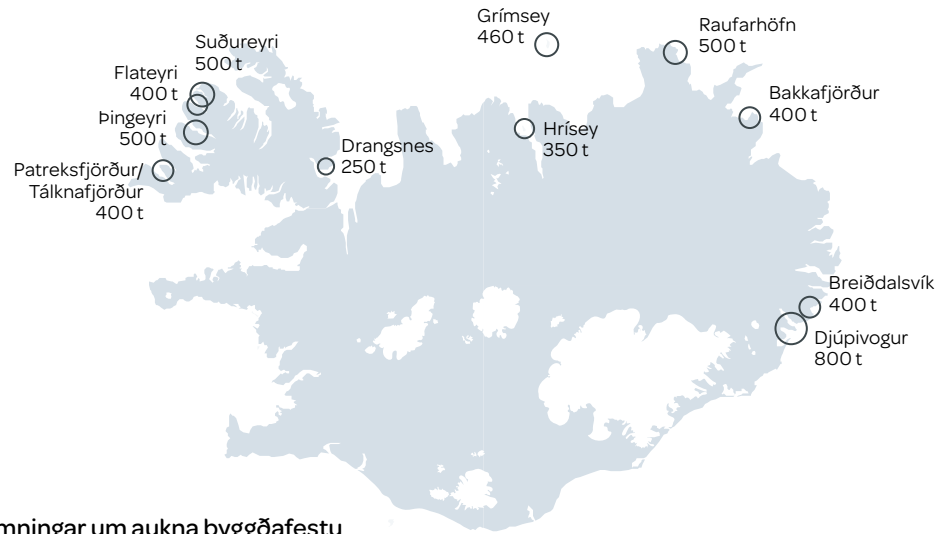
Á árinu 2020 bárust uppbyggingarsjóðunum

sjö samtals 1074 umsóknir. Flestar voru þær á Suðurlandi (317 umsóknir) og fæstar á Suðurnesjum (65 umsóknir). Heildarupphæð umsókna var rúmlega 1,9 milljarður króna. Samtals voru 614 verkefni styrkt, að upphæð rúmar 444 m.kr. Mótframlag styrkþega er að lágmarki sama upphæð.

Áhersluverkefni eru samningsbundin verkefni sem hafa beina skírskotun til sóknaráætlunar landshlutans og áherslna samráðsvettvangs. Ekki er gerð krafa um mótframlag. Á höfuðborgarsvæðinu er ekki sérstakur uppbyggingarsjóður heldur kveður samningurinn einungis á um áhersluverkefni.

Í öllum átta landshlutunum var samtals unnið að 60 áhersluverkefnum árið 2020 en voru 73 árið 2019. Heildarframlag úr sóknaráætlunum til þessara verkefna nam tæpum 564,4 m.kr. árið 2020 sem var talsverð hækkun frá árinu áður þegar það var 353,6 m.kr. Ótalið er mótframlag heimamanna.

Fulltrúar í hverjum samráðsvettvangi voru á bilinu 30–105, samtals 434 einstaklingar. Þegar greinargerðin var unnin hafði ekki verið skipaður nýr samráðsvettvangur fyrir Norðurland eystra og því voru engir fulltrúar skráðir fyrir það svæði. Kynjahlutfall samráðsvettvangs og fagráða er almennt nokkuð jafnt, en aldursdreifing fulltrúa samráðsvettvangs síður, því illa gengur að fá ungt fólk inn. Langflestir eru á aldrinum 40–60 ára. Fáir eru 25 ára og yngri, nema á Suðurlandi þar sem þeir voru 10.

Samningar um aukna byggðafestu Staðsetningar og stærð í þorskígildistönnum

Aflamark Byggðastofnunar

Aflamark Byggðastofnunar byggir á 10. gr. a. í lögum nr. 116/2006 um stjórn fiskveiða og hefur stofnunin til ráðstöfunar aflaheimildir til að styðja við fámenn byggðarlög í alvarlegum og bráðum vanda vegna samdráttar í sjávarútvegi. Á fyrsta fiskveiðiári verkefnisins, 2013–2014, hafði stofnunin 1.800 þorskígildistönn til ráðstöfunar. Magnið hefur aukist á hverju fiskveiðiári og úthlutaði stofnunin um 5.000 þorskígildistönnum á síðasta fiskveiðiári.

Í samræmi við markmið laganna hefur stofnunin gert samninga við fiskvinnslur og útgerðaraðila til allt að sex ára í senn. Nú eru í gildi samningar á tíu stöðum sem gilda út fiskveiðiárið 2023/2024; Bakkafirði, Djúpavogi, Drangsnési, Flateyri, Grímsey, Hrísey, Raufarhöfn, Suðureyri, Tálknafirði/Patreksfirði og Þingeyri og einn sem gildir út fiskveiðiárið 2022/2023 á Breiðdalsvík.

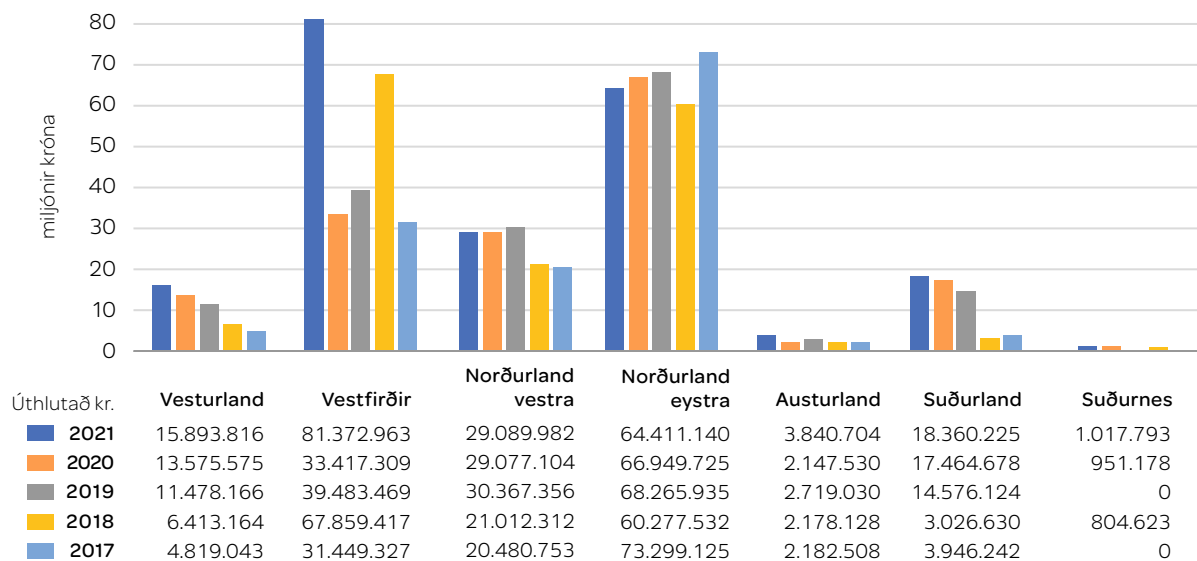
Markmið verkefnisins er að auka byggðafestu í þeim sjávarbyggðum sem; a) standa frammi fyrir alvarlegum og bráðum vanda vegna skorts á aflaheimildum eða óstöðugleika í sjávarútvegi, b) eru háðastar sjávarútvegi og eiga minnsta möguleika á annarri atvinnuuppbyggingu, c) eru fámennar, fjarri stærri byggðakjörnum og utan fjölbreyttra vinnusóknarsvæða.

Með aflamarki Byggðastofnunar er stefnt að uppbyggingu í sjávarútvegi sem skapar eða viðheldur sem flestum heilsársstörfum fyrir bæði konur og karla við veiðar, vinnslu og

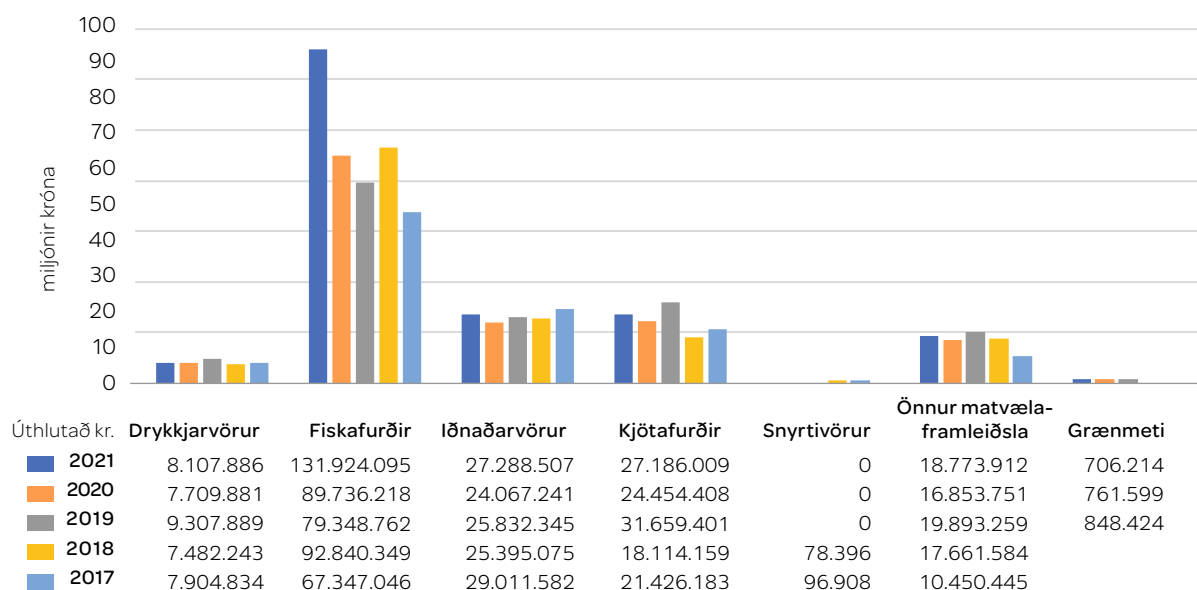
aflleidda starfsemi í viðkomandi sjávarbyggðum. Jafnframt er því ætlað að stuðla að sem öflugastri starfsemi í sjávarútvegi til lengri tíma og draga sem mest úr óvissu um framtíð sjávarbyggðanna. Til að nýta aflaheimildirnar og úthluta þeim á þann hátt að þær komi að sem mestu gagni mótaði stofnunin leiðbeiningar og viðmið í samræmi við lög og reglugerðir þar sem áhersla er m.a. lögð á viðtækt samstarf við fiskvinnslur og útgerðarfirmir tæki sem búa yfir möguleikum til fullvinnslu sjávarafurða í hverju byggðarlagi fyrir sig.

Aflamarkinu hefur nú verið úthlutað í átta ár. Úthlutunin hefur alls ekki gengið hnökralaust fyrir sig en ekki verður fram hjá því litið að hún hefur átt mikinn þátt í að viðhalda störfum á stöðum sem byggja afkomu sína að öllu eða mestu leyti á sjávarútvegi. Þannig hefur aflamarkið stuðlað að aukinni byggðafestu á þessum stöðum og í einhverjum tilfellum viðhaldið þrótti í atvinnulífinu til að byggja upp nýja starfsemi sem getur tekið við hlutverki kvótabundins sjávarútvegs. Þetta kom m.a. skýrt fram í samtölum við samningsaðila og aðra haghafa, en þeir voru allir heimsóttir á árinu þar sem farið var yfir framkvæmd verkefnisins, virkni þess og hvað mætti betur fara. Er það mat stofnunarinnar að mikilvægt sé að viðhalda góðu og sem breiðustu samstarfi um framkvæmd verkefnisins enda um að ræða ráðstöfun verðmæta sem ætlað er að hámarka samfélagslegan ábata.

Samanburður greiddra styrkja milli ára, skipt niður á landshluta

Samanburður greiddra styrkja milli ára, skipt niður á framleiðslustarfsemi

Svæðisbundin flutningsjöfnun

Byggðastofnun sér um móttöku og yfirferð styrkumsókna skv. lögum nr. 160/2011 um svæðisbundna flutningsjöfnun. Árið 2021 bárust 88 umsóknir um flutningsjöfnunarstyrki vegna flutningskostnaðar á árinu 2020 og voru 83 umsóknir samþykktar að fjárhæð 214 m.kr.

Af greiddum styrkjum voru 62% vegna flutnings á fiskafurðum, 13% vegna kjötafurða, 13% vegna iðnaðarvára, 8,7% vegna annarrar matvælaframleiðslu, 3% vegna drykkjarvára og 0,3% vegna grænmetisræktunar og sölu.

Þau landsvæði sem fengu hæsta styrki voru Vestfirðir (38%) og Norðurland eystra (30%). Flestir umsækjendur höfðu sótt um styrki áður.

Markmið með veitingu styrkjanna er að styðja við framleiðslu- og atvinnuuppbyggingu í landsbyggðunum. Það er gert með því að jafna flutningskostnað framleiðenda sem eru með framleiðslu og lögheimili fjarri innanlandsmarkaði eða útflutningshöfn og búa við skerta samkeppnisstöðu vegna hærri flutningskostnaðar en framleiðendur staðsettir nær markaði.

Ríkisstörf

Byggðastofnun hefur frá áramótum 2013/2014 gert árlega könnun á staðsetningu starfa á vegum ríkisins. Fyrir liggja nú tölur um fjölda stöðugilda við áramót 2020/2021. Störfin eru mun fleiri en stöðugildin en Byggðastofnun hefur kosið að setja upplýsingarnar fram í fjölda stöðugilda. Miðað er við hvar störfin eru unnin, en ekki hvar viðkomandi starfsmaður býr. Mikið er lagt upp úr því að hafa gögnin sambærileg milli ára en engin önnur gögn eru til um fjölda starfa eða stöðugilda hjá ríkinu. Gagnaöflun fer því fram með skipulögðum hætti mikil vinna fer í að rýna gögnin. Auk skýrslu með helstu niðurstöðum kom út mælaborð sem sýnir fjölda stöðugilda eftir landshluta, sveitarfélagi og málaflokkum ráðuneyta.

Stöðugildi á vegum ríkisins voru 25.232 við áramót 2020/2021. Flest stöðugildin eru unnin á höfuðborgarsvæðinu, enda er meirihluti landsmanna búsettur þar. Hins vegar er hlutfall stöðugilda á höfuðborgarsvæðinu (72%) hærra en hlutfall landsmanna sem þar býr (64%). Frá áramótum 2014/2015 hefur stöðugildum fjölgað um 2.601 eða um 11,5% en á árinu 2020 fjölgaði stöðugildum um 362 eða um 1,5%. Stöðugildum kvenna fjölgaði um 436 (2,8%) árið 2020 en stöðugildum karla fækkaði um 74 (0,8%). Fækkun stöðugilda karla má fyrst og fremst rekja til

fækkunar hjá félögum tengdum ISAVIA en fjölgun stöðugilda kvenna tengist fyrst og fremst fjölgun á heilbrigðisstofnunum og hjúkrunar- og dvalarheimilum sem koma eflaust að miklu leyti til vegna áhrifa COVID-19. Auk þess var nokkur fjölgun stöðugilda kvenna hjá Vinnuálastofnun.

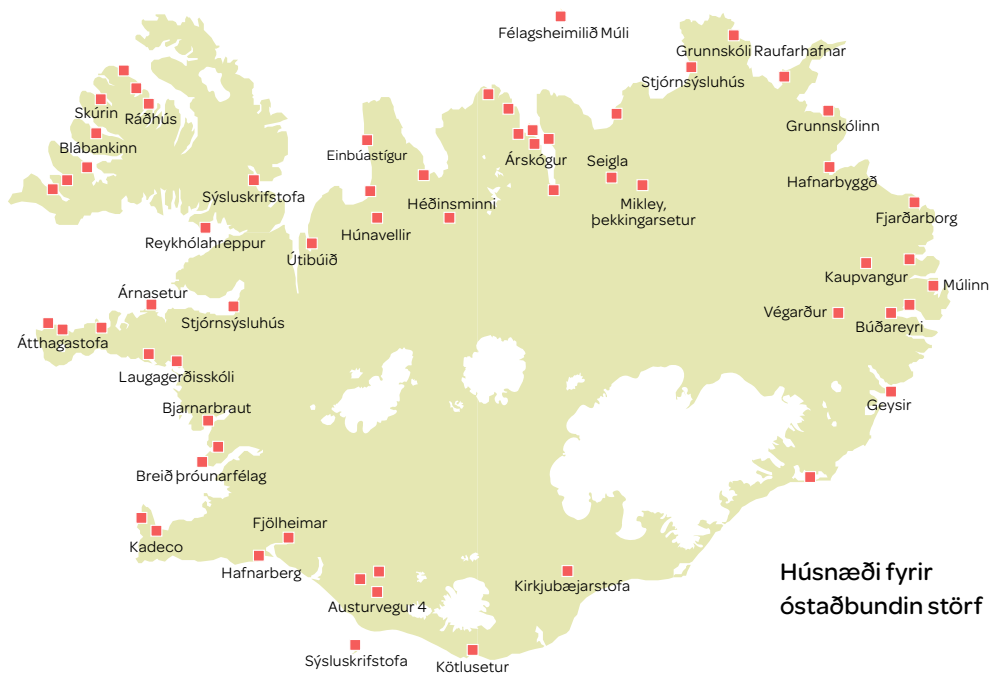
Í greiningunni árið 2021 var störfum í fyrsta sinn skipt upp í málaflokka ráðuneyta en flest stöðugildi á vegum ríkisins heyra undir málaflokka tveggja ráðuneyta. Flest stöðugildi, eða 43% eru vegna málaflokka heilbrigðisráðuneytisins og skipa konur um 82% þeirra. Þeirra á meðal eru um fjögur þúsund stöðugildi vegna Landspítalans og mikill fjöldi starfa hjá heilsugæslustöðvum, heilbrigðisstofnunum og hjúkrunar- og dvalarheimilum. Næst flest stöðugildi eru vegna málaflokka mennta- og menningarmálaráðuneytisins, til að mynda störf hjá háskólum, framhaldsskólum og menningarstofnunum.

Í eftirfarandi töflu má sjá heildarfjölda stöðugilda hjá ríkinu um áramót sjö ár í röð, skipt niður á kyn. Sjá má að stöðugildum hefur alls staðar fjölgað á milli ára, þó hlutfallslega mest árin 2016 og 2017.

Skiptingu ríkisstarfa eftir kyni, sveitarfélagi, landshluta og málaflokkum ráðuneyta er að finna í skýrslunni Hvar eru ríkisstörfin? og í mælaborði sem hvort tveggja er aðgengilegt á heimasíðu Byggðastofnunar.

Fjöldi stöðugilda á vegum ríkisins 2014–2020

Dagsetning	Stöðugildi kvenna	Stöðugildi karla	Samtals stöðugildi	Breyting milli ára	
31.12.2014	14.216	8.415	22.632	+63	+0,3%
31.12.2015	14.437	8.530	22.967	+336	+1,5%
31.12.2016	14.915	8.668	23.583	+616	+2,7%
31.12.2017	15.349	8.869	24.218	+635	+2,7%
31.12.2018	15.685	9.009	24.694	+476	+2,0%
31.12.2019	15.707	9.164	24.871	+177	+0,7%
31.12.2020	16.143	9.090	25.232	+362	+1,5%

Óstaðbundin störf

Í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar kemur fram skýr vilji um að fólk eigi raunverulegt val um hvar það býr og starfar. Í kaflanum um byggðamál eru m.a. eftirfarandi verkefni:

1. Til að styðja við byggðapróun og valfrelsi í búsetu verði störf hjá ríkinu ekki staðbundin nema eðli starfsins krefjist þess sérstaklega.
2. Sett verða markmið um hlutfall opinberra starfa á landsbyggðinni.
3. Stutt verður við starfsstöðvar og klasasamstarf hins opinbera og einkaaðila á landsbyggðinni.

Byggðastofnun hefur tekið saman upplýsingar um mögulegt húsnæði fyrir óstaðbundin störf og sett fram á gagnvirku korti sem finna má á heimasíðu stofnunarinnar. Var upplýsingum safnað saman með aðstoð landshlutasamtaka sveitarfélaga og hafa þær verið uppfærðar nokkrum sinnum eins og þörf krefur. Á kortinu birtast hátt í 100 staðir þar sem hægt er að taka við fólki sem vinnur óstaðbundin störf. Kortinu er ætlað að vera lifandi upplýsingabanki fyrir forstöðumenn ráðuneyta, stofnana og fyrirtækja. Á kortinu birtast ákveðnar grunnupplýsingar um viðkomandi staði ásamt tengilið sem hafa skal samband við ef áhugi er fyrir hendi.

Þegar sett verða markmið um hlutfall opinberra starfa á landsbyggðinni er lagt til að horft verði til hvar ríkisstörfin eru nú þegar staðsett og leitast verði við að hlutfall starfa á vegum ríkisins verði sem jafnast hlutfalli íbúa í við-

komandi byggðarlagi til að styðja við byggðapróun. Byggðastofnun hefur frá árinu 2013 safnað upplýsingum um staðsetningu starfa á vegum ríkisins sem settar eru fram á aðgengilegan hátt í mælaborði sem sýnir fjölda stöðugilda við áramót eftir landshluta, sveitarfélagi og málaflokkum ráðuneyta. Samhliða aðgerð B-7 um óstaðbundin störf í byggðaaætlun fyrir árin 2022–2036 mun Byggðastofnun veita lánsfjármögnun til uppbyggingar vinnustaðaklasa á starfssvæði sínu.

Atvinnutekjur

Byggðastofnun hefur undanfarin ár fengið gögn frá Hagstofu Íslands um atvinnutekjur eftir atvinnugreinum og svæðum til þess að skoða hvaða atvinnugreinar standa undir tekjum íbúa eftir landsvæðum og greina breytingar sem verða þar á. Tekjur einstaklinga fylgja lögheimili einstaklinga en ekki staðsetningu launagreiðanda.

Heildaratvinnutekjur á árinu 2020 námu 1.332 milljörðum kr. sem var um 56 milljörðum kr. minna en árið 2019 eða sem nemur 4,0%. Árin þar á undan, eða frá 2012 til 2019 höfðu núvirtar atvinnutekjur á landinu öllu aukist um 458 milljarða kr. eða um 49,2%. Hlutfall atvinnutekna kvenna á landinu öllu var 41,1% á árinu 2020 sem er hækkun um 0,8 prósentustig frá 2019 og 2,1 prósentustig frá 2012.

Stærsta atvinnugreinin mæld í atvinnutekjum árið 2020 var opinber stjórnarsýsla, fræðslustarfsemi, heilbrigðis- og félagsþjónusta með 421 milljarð kr. (31,6% heildaratvinnutekna landsins),

Heildaratvinnutekjur landshluta 2012–2020 í milljörðum króna (verðlag ársins 2020).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Höfuðborgarsv.	608,4	634,8	670,1	729,3	808,2	873,2	914,9	920,6	886,4
Suðurnes	53,5	56,4	60,2	67,5	78,7	90,1	99,1	99,0	87,0
Vesturland	43,7	44,0	46,1	49,7	53,9	56,8	60,2	60,4	58,4
Vestfirðir	20,6	21,3	21,6	23,6	25,6	25,8	27,1	27,5	27,2
Norðurland v.	18,8	19,4	19,5	20,5	21,8	22,5	23,4	24,4	24,0
Norðurland e.	81,4	83,1	85,6	92,2	99,7	104,7	108,8	109,9	107,2
Austurland	34,4	34,7	35,7	38,3	39,3	40,4	42,0	42,2	42,3
Suðurland	69,7	71,3	73,7	80,5	88,8	95,1	101,4	104,5	100,0
Landið allt	931	965	1.013	1.102	1.216	1.309	1.377	1.389	1.332

heild- og smásöluverslun og viðgerðir á vélknúnum ökutækjum kom næst með 139 milljarða (10,4%), framleiðsla án fiskvinnslu var með 132 milljarða (9,9%) og fjármálastarfsemi og ýmis sérhæfð þjónusta með 116 milljarða (8,7%).

Á tímabilinu 2012 til 2019 jukust heildaratvinnutekjur í flestum atvinnugreinum um 40–50%. Mjög mikil aukning varð í rekstri gisti- og veitingastaða eða 143% og atvinnutekjur í byggingastarfsemi jukust um 124% árin 2012–2019. Þá varð um 97% aukning atvinnutekna í flutningum og geymslu á sama tímabili. Atvinnutekjur í fiskveiðum drógust hins vegar saman um 28% milli 2012 og 2019. Mest hlutfallsleg aukning var í fiskeldi þar sem heildaratvinnutekjur hækkuðu úr 0,8 milljörðum í 3,0 eða um 290% frá 2012 til 2019 og um hálfan milljarð til viðbótar árið 2020.

Á árinu 2020 drógust heildaratvinnutekjur saman í öllum landshlutum nema á Austurlandi þar sem varð 0,2% aukning. Langmestur samdráttur í atvinnutekjum milli 2019 og 2020 varð á Suðurnesjum 12,1% en þar næst á Suðurlandi 4,4%. Þessi afgerandi samdráttur á Suðurnesjum umfram aðra landshluta stafar að miklu leyti af því að hlutdeild einkennandi greina ferðaþjónustu í heildaratvinnutekjum er þar mun hærri en í öðrum landshlutum og tekjur í greininni minnkuðu um 34,2% árið 2020 á landsvísu. Skaftafellssýslur og Reykjanesbær skáru sig úr hvað varðar samdrátt atvinnutekna vegna einkennandi greina ferða-

þjónustu á árinu 2020, enda var hlutdeild ferðaþjónustu í atvinnutekjum hæst þar fyrir COVID-19. Í Skaftafellssýslum samsvaraði samdráttur atvinnutekna í einkennandi greinum ferðaþjónustu á árinu 2020 um 18% af heildaratvinnutekjum ársins 2019 og í Reykjanesbæ var samdráttur í ferðaþjónustu um 12% af heildartekjum 2019. Á svæðum þar sem ferðaþjónusta hefur verið veigamikil var samdráttur atvinnutekna í greininni einni og sér hlutfallslega meiriensamdráttur í öllum atvinnugreinum víða annars staðar.

Vinnu- og skólasóknarsvæði og almenningssamgöngur

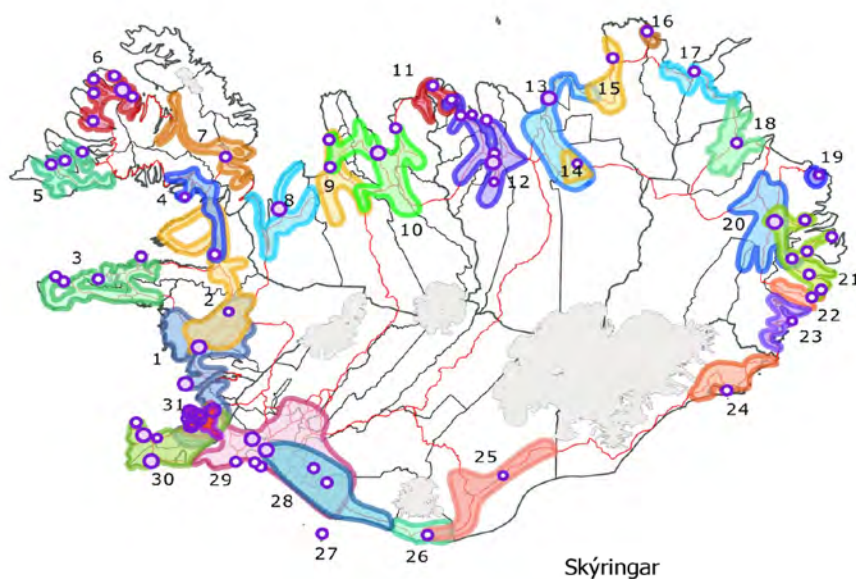
Skýrslan *Vinnu- og skólasóknarsvæði og almenningssamgöngur* var unnin að beiðni samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytisins. Í skýrslunni eru sérstakar svæðagreiningar þar sem m.a. var lögð áhersla á að draga fram áherslur sóknaráætla og forgangsröðun verkefna í samgöngu- og innviðaaætlunum landshlutanna með það að leiðarljósi að bera kennsl á veiklega og styrkleika hvers svæðis ásamt áskoranir hvað varðar almenningssamgöngur. Í skýrslunni eru uppfærð kort af vinnu- og skólasóknarsvæðum með hliðsjón af samgöngubótum undanfarinna ára og eftir atvikum eru lagðar fram tillögur að áherslum og aðgerðum til úrbóta í hverjum landshluta. Sjá skýrslu á heimasíðu Byggðastofnunar, í

viðauka 2 er vinnusóknarsvæðum lýst nánar en hér er gert.

Vinnusóknarsvæði eru mikilvæg í byggðapróun þar sem flestir íbúar innan þeirra sækja vinnu daglega frá heimili að vinnustað þannig að þau geta oft verið eðlilegri viðmiðunarsvæði en sveitarfélög eða landshlutar. Þrátt fyrir einfaldar skilgreiningar var greining vinnusóknarsvæða þó hvorki einföld né einhlít því mörk sumra samliggjandi vinnusóknarsvæða eru óskýr, sum svæði skarast og sums staðar skarast jafnvel mörg vinnusóknarsvæði. Önnur vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða liggja langt frá næstu vinnusóknarsvæðum og þar eru mörkin augljós. Á yfirlitskortinu eru upplýsingar um vinnusóknarsvæði settar fram á einfaldan hátt. Í grófum dráttum er miðað við þéttbýlisstaði með 200 íbúa eða fleiri og svæði sem skarast hafa sum verið sameinuð. Á þjónustukortinu eru sýnd 30 vinnusóknarsvæði

Í þjónustukönnunum Bygðastofnunar kom m.a. fram að þótt flestir sæki vinnu í sinni heimabyggð er vinnusókn til dæmis til höfuðborgarsvæðisins mikilvæg fyrir nálæg byggðarlög. Á öllu suðvestursvæðinu frá Akranesi um Suðurnes að Árborg er vinnusókn til höfuðborgarsvæðisins um og yfir 10% af vinnumarkaði en vinnusókn yfir 20% er bundin við þrengri hring frá Akranesi um Voga á Vatnsleysuströnd að Hveragerði. Almenn séð eru tíðar almenningsamgöngur í næsta nágrenni við höfuðborgarsvæðið s.s. til Reykjanesbæjar, Borgarness, Hveragerðis og Selfoss. Algengt tíðni ferða er um 10–13 ferðir á dag. Því má ætla að vinnusókn frá þessum byggðakjörnum sé í samræmi við markmið hins opinbera um að hægt sé að ferðast með almenningsamgöngum til og frá vinnu.

Hins vegar á íbúi í Suðurnesjabæ (Garði) sem vinnur í Grindavík litla sem enga möguleika á að nota almenningsamgöngur til að komast til og frá vinnu. Engar almenningsamgöngur eru til þéttbýlisstaða á norðaustursvæði Norðurlands eystra og almenningsamgöngur á Norðurlandi vestra þjóna íbúum illa til að komast á milli þéttbýlisstaða á hefðbundnum vinnu- og skólatíma. Á Austurlandi eru al-

Vinnusóknarsvæði þéttbýlisstaða 2021

Heimild: Atvinnupróunarfélögin, LMÍ og Vegagerðin.
03.21/ALP

Skýringar

- Miðstöð vinnusóknarsvæðis með útlínu í sama lit og miðja hring
- Þéttbýlisstaður
- Mörk landshluta
- Mörk sveitarfélaga
- Grunnnet vegna

menningssamgöngur á milli helstu þéttbýlisstaða á svæðinu og er kerfið byggt á samgöngukerfi Alcoa Fjarðarás. Á norðanverðum Vestfjörðum eru almenningsamgöngur á milli þéttbýlisstaða sem nýtast íbúum til að komast til og frá vinnu og skóla en engar almenningsamgöngur eru á suðurfjörðum Vestfjarða, en töluverð vinnusókn er út fyrir heimabyggð á svæðinu.

Greiðar samgöngur skapa skilyrði fyrir flesta landsmenn til að komast til og frá vinnu og skóla á sem skemmstum tíma. Almennar áherslur hins opinbera snúast m.a. að því að lágmarka ferðatíma innan vinnusóknarsvæða og með því að bæta samgöngur innan skilgreindra vinnusóknarsvæða. Með vegabótum og almenningsamgöngum styttest ferðatími og hagkvæmni eykst þannig að vinnusóknarsvæði geta stækkað.

Ekki er enn ljóst hvaða áhrif tæknibyltingin mun hafa á byggðapróun á Íslandi en miklar vonir eru bundnar við að með betri samgöngum og tækniframförum skapist ný störf og auðveldara verði að færa og/eða dreifa margvíslegri starfsemi um land allt. Ýmis starfsemi ríkisins hefur verið færð út fyrir höfuðborgarsvæðið með flutningi stofnana og eflingu starfsstöðva víða um land og mikill áhugi er á óstaðbundnum störfum.

Samgöngubætur og aukin þjónusta á akstursleiðum, þar sem ekið er með grunn-

Skólaakstur með grunnskólabörn eftir landshlutum, skólaárið 2017–2018

Landshluti	Km	Þar af á malarvegi	Einbreiðar brýr
Vesturland	818	189	43
Vestfirðir	370	88	14
Norðurland vestra	1.043	285	49
Norðurland eystra	767	163	27
Austurland	610	174	32
Suðurland	1195	131	24
Samtals önnur leið	4.803	1.030	189

skólanemendur daglega, er ein af mikilvægustu áskorunum í þróun vinnu- og skólasóknarsvæða. Á Norðurlandi vestra er ekið með 8,5% grunnskólabarna daglega meira en 60 km til og frá skóla. Það á einnig við um 7% grunnskólabarna á Vesturlandi og Vestfirðum.

Á skólaakstursleiðum þar sem ekið er með grunnskólabörn allt niður í sex ára aldur er ástand vega misjafnt, fara getur þurft um malarvegi með hættulegum vegaköflum við einbreiðar brýr og að auki getur skapast hættu á ofanflóðum og grjóthruni. Á Íslandi er umfangsmikill skólaakstur í flestum landshlutum. Á Suðurlandi eru skólaakstursleiðir þær lengstu á landinu en samtals aka skólabílstjórar um 1.200 km leið daglega að og frá skólum. Á

Norðurlandi vestra aka skólabílstjórar samtals 1.043 km aðra leið daglega að skóla þar af um 285 km á malarvegum, á því svæði eru einnig 49 brýr sem fara þarf yfir.

Á fámennum svæðum er ljóst að rekstur almenningsamgangna mætir miklum áskorunum og ljóst að þeim verður ekki haldið úti nema með aðkomu ríkisins að rekstri þeirra. Eins og staðan er í dag nær fyrirkomulag almenningsamgangna ekki því markmiði að minnst ein tenging almenningsamgangna sé í boði til þéttbýlisstaða með fleiri en 100 íbúa. Almenningsamgöngur eru ekki samkeppnishæfar þegar horft er til þess tíma sem ferðir taka samanborið við ferðalög með einkabifreiðum innan og á milli vinnusóknarsvæða. Mikilvægt er að skilgreina þéttbýli eftir þjónustustigi og hafa íbúafjölda til hliðsjónar þegar markmið þjónustustigs almenningsamgangna í landsbyggðunum innan og milli vinnu- og skólasóknarsvæða eru skilgreind.

Í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar frá því í nóvember sl. er tekið fram að unnið verði að því í samstarfi ríkis og sveitarfélaga að efla almenningsamgöngur og markvisst verði unnið að lagningu bundins slitlags á tengivegi til að styðja við atvinnu- og byggðáþróun og auðvelda skólaakstur á svæðum sem þar sem nú eru malarvegir. Samgöngur eru mikilvægt byggðamál og við forgangsröðun verkefna er nauðsynlegt að tekið verði tillit til óska sveitarstjórna og óska sem birtast í sóknaráætlunum landshluta.

Hlutfall grunnskólabarna sem býr í meira en 30 km frá grunnskóla eftir landshlutum árið 2020

Landshluti	Hlutfall grunnskólabarna
Suðurnes	0%
Vesturland	7%
Vestfirðir	7%
Norðurland vestra	8,5%
Norðurland eystra	1,5%
Austurland	3,4%
Suðurland	3%
Höfuðborgarsvæðið	0,02%

Hagvöxtur landshluta

Skýrslan Hagvöxtur landshluta tímabilið 2012–2019 kom út á árinu. Skýrslan var unnin af dr. Sigurði Jóhannessyni fyrir og í samvinnu við þróunarsvið Byggðastofnunar. Meginniðurstaða skýrslunnar er að litlu munaði á hagvexti á höfuðborgarsvæðinu og utan þess árin 2012–2019. Að jafnaði var vöxtur á ári 1,5–2% meiri en undanfarna fjóra áratugi. Utan höfuðborgarsvæðisins var hagvöxtur mismikill, þó að hann væri alls staðar vel yfir núlli. Tveir landshlutar gnæfðu yfir aðra: Suðurnes, þar sem framleiðsla jókst að jafnaði um 8,5% á ári og Suðurland, þar sem hagvöxtur var að jafnaði 5%. Athygli vekur nokkuð stöðugur vöxtur á Vestfjörðum, þar sem framleiðsla dróst saman og byggð átti undir högg að sækja. Minnst jókst framleiðsla á Austurlandi, þar sem atvinnulíf var sennilega enn að laga sig að hinni miklu viðbót í framleiðslu sem þar varð með álveri í Reyðarfirði á fyrsta áratug aldarinnar.

Fram kemur í skýrslunni að ferðaþjónusta eigi drjúgan þátt í vextinum, en sá vöxtur á sér miklu fjölbreyttari skýringar ef er horft aftur til ársins 2017. Raunar var vöxtur í öllum atvinnugreinaflokkunum níu sem skoðaðir voru í nær öllum landshlutum og þar sem framleiðsla dróst saman var óverulegt. Velgengni í ferðaþjónustu er megin skýringin á miklum vexti á Suðurnesjum og Suðurlandi. Á báðum svæðum skýrist að minnsta kosti 40–45% af vextinum af greinum eins og verslun, hótél- og veitingarekstri, samgöngum og fjarskiptum. Fjármál, leiga, þ.m.t. bílaleiga, og sérfræðiþjónusta skýra tæpan þriðjung hagvaxtar á Suðurnesjum á tímabilinu. Að líkindum vógu fasteignaviðskipti og leiga á húsnæði, bílum og tækjum þar þungt. Sjávarútvegur eflidist líka á Suðurnesjum á tímabilinu, eins og raunar víðar. Nálægð við höfuðborgarsvæðið átti líka þátt í hagvexti á Suðurnesjum og Suðurlandi árin 2012–2019. Nokkur vöxtur var í sjávarútvegi á tímabilinu. Árin 2018 og 2019 kom meiri fiskafli á land en árin á undan, ekki síst á Norðurlandi vestra, Suðurnesjum, Vestfjörðum og Vesturlandi. Áður hafði afli aukist á Austurlandi. Hagvöxtur á Vestfjörðum á sér fjölbreyttar skýringar. Rúmur

HÚSIÐ Á EYRARBAKKA

fjórðungur á rætur í sjávarútvegi og rúmur fimmtungur í fiskeldi. Kraftur hefur færst í byggingarstarfsemi víða um land og iðnaður vex á Vesturlandi, Vestfjörðum og Norðurlandi.

Samkvæmt skýrslunni var framleiðsla á mann meiri á höfuðborgarsvæðinu en utan þess, en mest var hún á Austurlandi. Framleiðslan skiptist í launatekjur og tekjur af fjármagni.

A.18 Skilgreining opinberrar grunnþjónustu og jöfnun aðgengis

Vinnuhópur á vegum Byggðastofnunar hóf á árinu 2018 vinnu að verkefni í byggðaáætlun 2018–2024 sem ber heitið A.18 Skilgreining opinberrar grunnþjónustu og jöfnun aðgengis. Markmið þess er að „íbúar landsins, óháð búsetu, hafi jafnt aðgengi að opinberri grunnþjónustu með bættum aðstæðum og tæknilausnum.“ Skilgreina á rétt fólks til opinberrar grunnþjónustu, svo sem heilbrigðisþjónustu, löggæslu, menntunar, samgangna og fjarskipta.

Í verkefninu er einnig gert ráð fyrir að unnar séu tillögur um tæknilega framkvæmd og

jöfnun kostnaðar við að sækja einstaka þætti þjónustu á vegum ríkisins og gerðar tillögur um það í langtímaáætlun eigi síðar en árið 2021. Samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið, nú innviðaráðuneyti, ber ábyrgð á verkefninu, en Byggðastofnun sér um framkvæmdina í samstarfi við ýmsa aðila, s.s. ráðuneyti og samtök sveitarfélaga.

Verkefnið var kynnt fyrir og unnið í miklu samstarfi við landshlutasamtök sveitarfélaga, Samband íslenskra sveitarfélaga, stýrihóp Stjórnarráðsins um byggðamál, byggðamálaráð, stofnanir og fjölmörg ráðuneyti. Í júní 2020 sendi vinnuhópurinn minnisblað til samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytis með þremur tillögum er snúa að grunnskóla, heilbrigðisþjónustu og almenningssamgöngum. Tillögum vinnuhópsins að aðgerðum um tæknilega framkvæmd og jöfnun kostnaðar var jafnframt komið til starfshóps sem vann að nýrri byggðaáætlun og uppfærðri aðgerðaáætlun.

Tillaga að skilgreiningu á opinberri grunnþjónustu, aðgengi og rétti ásamt greinargerð var birt í samráðsgátt stjórnvalda í ágúst 2021. Umsagnir bárust frá sex aðilum. Næstu skref eru að vinna úr þeim umsögnum og setja upp aðgerðaáætlun fyrir framhald verkefnisins m.a. út frá aðgerð A.16 í endurskoðaðri byggðaáætlun þegar hún hefur verið afgreidd á Alþingi. Í lýsingu verkefnis segir þar: „Skilgreint verði aðgengi að opinberri grunnþjónustu. Einnig verði skilgreint lágmarksþjónustustig opinberrar grunnþjónustu fyrir dreifbýli þar sem of kostnaðarsamt getur þótt að veita þjónustuna. Jafnframt verði lagðar fram tillögur um tæknilega framkvæmd og jöfnun kostnaðar við að sækja einstaka þætti þjónustu á vegum ríkisins.“ Samkvæmt þessu eru næstu skrefin þau að skilgreina aðgengi að grunnþjónustu og skilgreina lágmarksþjónustustig hennar og síðan að leggja fram tillögur um framkvæmd og jöfnun kostnaðar, eins og segir hér að ofan. Jafnframt þarf að setja fram endanlega gerð skilgreiningar á opinberri grunnþjónustu, m.a. út frá þeim umsögnum sem bárust. Sem fyrr verður verkefnið unnið í nánu samstarfi við hagaðila.

Orkukostnaður heimila

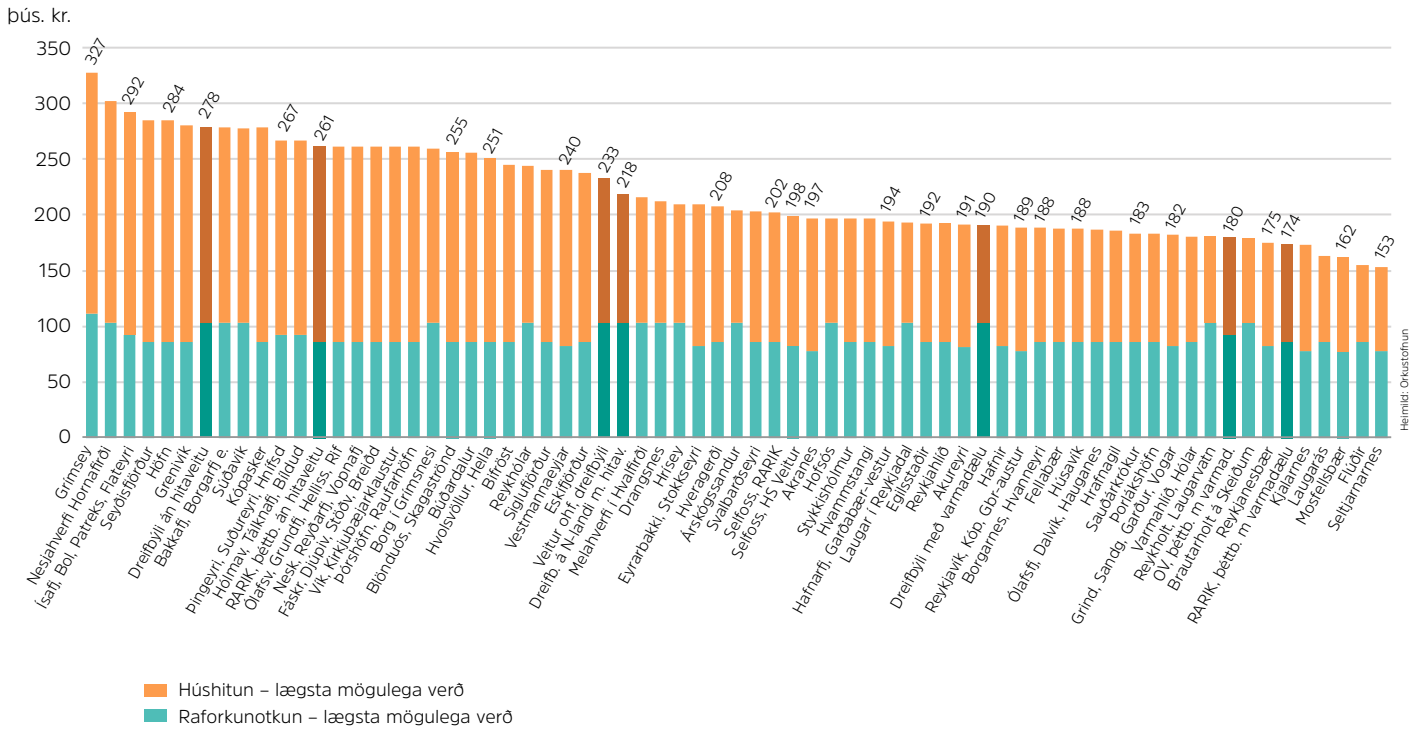
Byggðastofnun hefur fengið Orkustofnun til að reikna út kostnað heimila á nokkrum þéttbýlisstöðum og fáeinum dreifbýlisstöðum vegna rafmagns og hita á ársgrundvelli frá árinu 2013. Viðmiðunareignin er einbýlishús, 140 m² að grunnfleti og 350m³. Almenn raforkunotkun er sú raforka sem er notuð í annað en að hita upp húsnæði, s.s. ljós og heimilistæki en miðað er við 4.500 kWst í almennt rafmagnsnotkun og 28.400 kWst við húshitun án varmadælu en 14.200 kWst með varmadælu. Orkukostnaður í dreifbýli er almennt mun hærrí en í þéttbýli. Verulegur munur er einnig á orkuverði á milli þéttbýlisstaða.

Fyrir útreikninga miðað við gjaldskrár 1. september 2020 var nokkrum þéttbýlisstöðum bætt inn í greininguna, þ.e.a.s. Brautarholti á Skeiðum, Drangsnosi, Kópaskeri, Laugarvatni, Laugum í Reykjadal, Reykhólum, Reykjahlíð og Vík í Mýrdal. Flestum staðanna var bætt við vegna þess að þeir eru á veitusvæði minni hitaveitna og gætu því haft sérstöðu hvað varðar orkukostnað og þ.a.l. búsetuskilyrði. Auk þess var í fyrsta sinn birt mælaborð um orkukostnað heimila samhliða hefðbundinni skýrslu.

Raforka – Notendur eru bundnir því að greiða fyrir flutning og dreifingu á rafmagni frá dreifiveitu sem hefur sérleyfi á viðkomandi svæði en þeim er hins vegar heimilt að kaupa raforku af hvaða söluþyrntæki sem þeir kjósa. Almenn lækun varð á lægsta mögulega raforkuverði á árinu, þ.e.a.s. verðinu sem notendur geta fengið með því að velja þann orkusala sem býður lægsta söluverð á raforku, vegna aukinnar samkeppni á raforkusölumarkaði.

Lægsta mögulega raforkuverð fyrir viðmiðunareignina er hæst 111 þ.kr. í Grímsey, þar sem rafmagn er framleitt með díselrafstöð, en þar næst á stöðum sem skilgreindir eru sem dreifbýli, 104 þ.kr. hjá RARIK og 103 þ.kr. hjá Orkubúi Vestfjarða. Byggðakjarnarnir Árskógssandur, Bakkafjörður, Borg í Grímsnesi, Borgarfjörður eystri, Brautarholt á Skeiðum, Drangsnos, Hofsóss, Hrísey, Laugar í Reykjadal,

Orkukostnaður alls árið 2021, miðað við gjaldskrá 1. september 2021

Laugarvatn, Melahnverfi, Nesjahverfi, Reykholt í Biskupstungum, Reykhólar og Súðavík falla þar undir. Í skilgreindu þéttbýli er raforkuverð viðmiðunareignar hæst á Vestfjörðum 92 þ.kr. en lægst hjá Veitum 78 þ.kr.

Húshitun – Lægsti húshitunarkostnaður fyrir viðmiðunareign er á Flúðum um 68 þ.kr. og þar næst í Brautarholti á Skeiðum og á Seltjarnarnesi um 75 þ.kr. Á þessum stöðum er lægsti húshitunarkostnaður um þriðjungur af kostnaðinum þar sem hann er hæstur. Hæsti húshitunarkostnaðurinn er í Grímsey um 216 þ.kr., en þar er olúkynding. Þar fyrir utan er húshitunarkostnaður fyrir viðmiðunareign hæstur á stöðum þar sem notast er við kynta hitaveitu, þ.e.a.s. á Ísafirði, í Bolungarvík, á Seyðisfirði, á Patreksfirði og á Flateyri eða um 199 þ.kr. Þó eru dæmi um að húshitunarkostnaður sé álíka hár þar sem hefðbundnar hitaveitur eru, svo sem á Höfn og í Nesjahverfi (ný hitaveita), á Grenivík og á Kópaskeri. Á stöðum sem þurfa að nota beina rafhitun er lægsti húshitunarkostnaður fyrir viðmiðunareignina nú um 174 þ.kr., en með

varmadælu er hér áætlað að hann geti verið um 87 þ.kr.

Áætlað er að með svokallaðri loft í vatn varmadælu sé hægt lækka kostnað við rafhitun um 50%. Þeir sem eru með beina rafhitun í sínu íbúðarhúsnæði geta sótt um eingreiðslu (styrk) til Orkustofnunar til að setja upp varmadælu. Íbúar sem fá orkuna frá kyntri hitaveitu eða hitaveitu geta ekki fengið slíka eingreiðslu en þó er mögulegt að fá eingreiðslu þar sem verið er að leggja hitaveitu á rafhituðum svæðum ef útreikningar sýna að það sé hagstæðara að vera áfram með niðurgreidda rafhitun heldur en hitaveitu. Fólk sem býr í íbúðarhúsnæði sem er með beina rafhitun í Vestmannaeyjum og á ekki kost á tengingu við sjóvarmaveituna getur sótt um eingreiðslu.

Nánari upplýsingar um orkukostnað heimila eru í skýrslunni *Samanburður á orkukostnaði heimila árið 2021* og í mælaborði sem hvort tveggja er aðgengilegt á heimasíðu Byggingastofnunar.

Fasteignamat og fasteignagjöld eftir landshlutum

Landshluti	Mats- svæði	Sveitar- félög	Fasteignamat m.kr. (meðaltal)	Fasteignagjöld þ.kr. (meðaltal)
Höfuðborgarsvæði	27	6	73,3	356,9
Suðurnes	6	4	43,7	376,7
Vesturland	10	7	33,9	373,2
Vestfirðir	12	6	20,3	288,6
Norðurland vestra	5	4	26,4	304,4
Norðurland eystra	15	10	33,1	318,3
Austurland	8	3	26,8	333,4
Suðurland	13	10	37,5	380,5
Landið allt	96	50	43,3	343,8

Fasteignamat og fasteignagjöld

Byggðastofnun hefur fengið Þjóðskrá Íslands til að reikna út fasteignamat á sömu viðmiðunarfasteigninni í þéttbýli um allt land. Viðmiðunareignin er einbýlishús sem er 161,1 m² að grunnfleti og 476 m³ á 808 m² lóð. Fasteignagjöld viðmiðunareignarinnar eru reiknuð út af Byggðastofnun samkvæmt álagningarreglum ársins 2021 eins og þær eru í hverju sveitarfélagi út frá fasteignamati Þjóðskrár sem gildir frá 31. desember 2020. Fasteignagjöld samanstanda af fasteignaskatti, lóðarleigu, fráveitugjaldi, vatnsgjaldi og sorpgjöldum. Til viðbótar

við þau 31 matssvæði sem miðað var við síðustu ár eru 65 ný svæði í greiningunni árið 2021 og voru matssvæðin því 96 talsins.

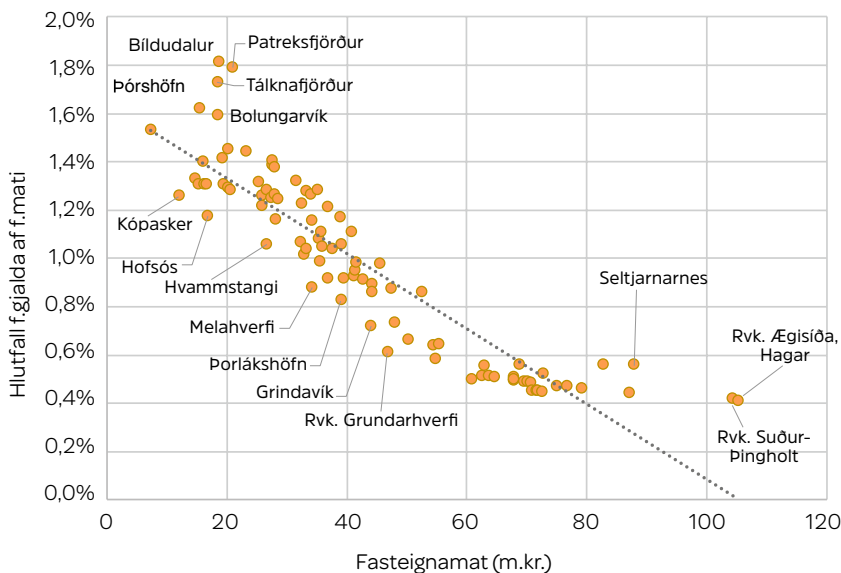
Heildarfasteignamat, þ.e.a.s. samanlagt verðmat fasteignar og lóðar, er mjög mismunandi eftir því hvar á landinu fasteignin er. Meðaltal heildarfasteignamats allra 96 matssvæðanna er 43,3 m.kr. Meðalfasteignamat matssvæðanna 27 á höfuðborgarsvæðinu er 73,3 m.kr., á Suðurnesjum 43,7 m.kr. (4 svæði), á Vesturlandi 33,9 m.kr. (10 svæði), á Vestfirðum 20,3 m.kr. (12 svæði), á Norðurlandi vestra 26,4 m.kr. (5 svæði), á Norðurlandi eystra 33,1 m.kr. (15 svæði), á Austurlandi 26,8 m.kr. (8 svæði) og á Suðurlandi 37,5 m.kr. (13 svæði).

Þróun fasteignagjalda frá árinu 2014 hefur verið sú að þau hafa víðast hvar hækkað nokkuð en fasteignamat hefur að sama skapi hækkað mikið. Á 31 matssvæði sem eldri gögn ná til hefur meðaltal heildarfasteignagjalda hækkað um 27% frá 2014 til 2021 (m.v. verðlag 2021).

Árið 2021 er meðaltal heildarfasteignagjalda viðmiðunareignar á öllum 96 matssvæðunum um 344 þ.kr. Meðalfasteignagjöld á matssvæðunum 13 á Suðurlandi er 380 þ.kr., á Suðurnesjum 377 þ.kr. (6 svæði), á Vesturlandi 373 þ.kr. (10 svæði), á höfuðborgarsvæðinu 357 þ.kr. (27 svæði), á Austurlandi 333 þ.kr. (8 svæði), á Norðurlandi eystra 318 þ.kr. (15 svæði), á Norðurlandi vestra 304 þ.kr. (5 svæði) og á Vestfirðum 289 þ.kr. (12 svæði).

Þó það séu nokkuð sterk línuleg tengsl milli heildarfasteignamats og heildarfasteignagjalda eru ekki bein tengsl þar á milli vegna mismunandi álagningarreglna sveitarfélaga. Til dæmis er

Hlutfall fasteignagjalda af fasteignamati

Á HAFNARTANGA Á BAKKAFIRÐI

hæsta fasteignamat viðmiðunareignarinnar í Suður-Bingholum og á Ægisiðu og í Högum en gjöld eru þó víða hærrí. Að meðaltali samsvara heildarfasteignagjöld viðmiðunareignarinnar um 1,0% af heildarfasteignamati á matssvæðunum 96. Hlutfall fasteignagjalda af fasteignamati er þó almennt hæst þar sem matið er lægst og lækkar með hækkandi fasteignamati en þó hvergi undir 0,4%.

Nánari upplýsingar má sjá í skýrslunni Samanburður á fasteignamati og fasteignagjöldum árið 2021 og í mælaborði á heimasíðu Byggðastofnunar.

Þjónustukort

Í sáttmála ríkisstjórnarflokkanna frá haustdögum 2017 segir: „Ríkisstjórnin mun hefja samstarf við sveitarfélögin um gerð þjónustukorts sem sýnir aðgengi landsmanna að allri almennri þjónustu hins opinbera og einkaaðila til að bæta yfirsýn og þar með skapa grundvöll fyrir aðgerðir til að tryggja íbúum þjónustu og jafna kostnað.“ Vinna við þjónustukortið var í byggðaáætlun 2018–2024 falin Byggðastofnun í samstarfi við ráðuneyti, sveitarfélög og samtök sveitarfélaga.

Byggðastofnun hefur unnið að þjónustu-

kortinu frá því á fyrri hluta árs 2018 og sótt ráðgjöf til Landmælinga Íslands, Alta ráðgjafastofu og Capacent. Fyrstu drög að kortinu voru sett fram í júlí 2018 og þá óskað eftir ábendingum og athugasemdum. Síðan hefur upplýsingum um fjölmarga þjónustuþætti verið bætt við, staðsetningu þeirra og þjónustu sem veitt er eins og sjá má á www.thjonustukort.is.

Á síðari hluta árs 2018 var settur á laggirnar sérstakur samstarfshópur ráðuneyta og Sambands íslenskra sveitarfélaga til þess að auðvelda samstarf um þjónustukortið. Sá hópur hefur nú lokið störfum.

Vinna við þjónustukortið felur í sér gagnaöflun og uppfærslu gagna í samstarfi við fjölda ríkisstofnana, ráðuneyta og sveitarfélaga. Kortið þarf að vera sem réttast hverju sinni og uppfæra þarf gögnin reglulega.

Gagnasafnið er opið og aðgengilegt öllum. Niðurhalssíða fyrir kortið opnaði á árinu 2019 en þar má hlaða niður á einfaldan hátt gögnum sem Byggðastofnun á og birt eru á kortinu. Sem notandi landupplýsinga er Byggðastofnun í hópi stofnana sem taka þátt í samráðshópi stjórnenda um grunngerð landupplýsinga sem stýrt er af Landmælingum Íslands.

Framvinda verksins hefur verið í samræmi við verkáætlun þar sem gert er ráð fyrir skráningu

um 72 þjónustupátta ríkis, sveitarfélaga og einkaaðila. Verkáætlunin hafði í upphafi fjóra megináfanga fyrir gagnaöflunina og framsetningu á korti:

1. Lok 1. áfanga miðuðust við 20. desember 2018, en markmiðið var að 75% af opinberum þjónustupáttum hefðu verið skráðir og færðir inn á kort. Það markmið náðist.
2. Lok 2. áfanga miðaðist við 1. apríl 2019 og markmiðið var að 90% skráðrar opinberrar þjónustu hefði verið skráð og færð inn á kort. Það markmið náðist.
3. Lok 3. áfanga miðaðist við 1. október 2019 og að 90% skráðra þjónustupátta ríkis og 60% þjónustupátta sveitarfélaga hefðu verið skráð og færð inn á kort.
4. Lok 4. áfanga miðaðist við 20. desember 2019 og að 95% skráðra þjónustupátta sveitarfélaga og ríkis hefðu verið skráð og færð inn á kort og að samningar lægju fyrir um uppfærslu gagna til framtíðar. Einnig að mæligildi hefðu verið skilgreind og færð inn á þjónustukortið, s.s. vegalengdir frá þjónustu og íbúafjöldi á þjónustusvæðum.

Seint á haustmánuðum 2019 var ákveðið að sameina 3. og 4. áfanga og hafa sameiginleg skil á þeim áföngum 1. desember 2019. Hvað varðar markmið þeirra áfanga náðist að skrá 95% þjónustupátta ríkis en gagnaöflun frá sveitarfélögum stóð enn yfir í árslok 2019. Hlé var tekið um mitt ár 2020 á þeirri gagnaöflun en sú vinna hófst að nýju á árinu 2021 og stendur enn yfir. Þeim þjónustupáttum sem hægt er að koma í sjálfvirka uppfærslu hefur nú verið komið þannig fyrir en ljóst er að mörg gagnasett þarf enn að uppfæra handvirkt.

Árið 2020 fór fram viðmótshönnun þar sem þjónustukortið var rýnt út frá notendaupplifun og í kjölfarið var sían vinstra megin á kortinu endurbætt og ýmis önnur virkni gerð skýrari. Litir og leturgerð í jaðri kortsins voru uppfærð í samræmi við hönnunarstaðal Byggðastofnunar og merki þjónustupátta samræmd.

Árið 2021 var áfram unnið að viðmótshönnun kortsins. Jafnframt voru nöfn þjónustupátta

þýdd yfir á ensku og pólsku og nú er þjónustukortið því aðgengilegt á þremur tungumálum.

NORA, Norræna Atlantssamstarfið

Norræna Atlantssamstarfið (NORA) er samstarfsvettvangur Íslands, Færeyja, Grænlands og norður- og vesturluta Noregs. NORA heyrir undir Norrænu ráðherranefndina og er hluti af norrænu samstarfi á sviði byggðamála og svæðasamstarfs. Aðalskrifstofa NORA er í Þórshöfn í Færeyjum og eru landsskrifstofur í hverju aðildarlandi. Byggðastofnun hefur umsjón með starfinu á Íslandi sem á þrjá fulltrúa í svokallaðri NORA-nefnd auk þess sem samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið á fulltrúa í framkvæmdastjórn. Aðildarlöndin skiptast á formennsku árlega og verða Íslendingar með formennsku á árinu 2023.

Stærstur hluti tekna NORA kemur frá Norrænu ráðherranefndinni eða 80%. Aðildarlöndin greiða árlega rúmlega 20% og greiðir Ísland 29% af því framlagi. Að auki fær NORA lítils háttar framlag frá færeysku landsstjórninni og frá Vestnorræna sjóðnum.

NORA leggur áherslu á samstarf innan svæðisins og á miðlun reynslu og þekkingar í byggða- og atvinnumálum, sem og á nýsköpun og sjálfbæra þróun. NORA veitir styrki til verkefna sem stuðla að eflingu atvinnulífs og byggða með auknu samstarfi milli landanna. Það er gert með því að styrkja nýsköpun á sviði sjávarútvegs og auðlinda hafsins, þróun atvinnutækifæra á sviði ferðaþjónustu, landbúnaðar og orkumála og verkefni á sviði upplýsingatækni, fjarskipta, samgangna og flutninga m.a. með það að markmiði að sigrast á fjarlægðum. Samstarfsverkefni sem NORA hefur styrkt hafa skilað góðum árangri.

Styrkir geta numið allt að 500 þús. d.kr. á ári og verkefni verið styrkt að hámarki í þrjú ár. Styrkfjárhæð getur ekki numið meira en 50% af heildarkostnaði verkefnis og skilyrði er að um samstarf minnst tveggja NORA landa sé að ræða. Umsóknarfrestir eru tvisvar á ári, í mars

FRÁ SIGLUFIRÐI

og október. Á árinu 2021 bárust 33 umsóknir. Úthlutað var rúmum 4,7 millj. d.kr. til fjórtán verkefna og eru Íslendingar þátttakendur í flestum þeirra. Íslensk þátttaka í verkefnum NORA er mjög góð og hefur á undanförunum árum verið á bilinu 70–90%. Á heimasíðu NORA, www.nora.fo, er að finna yfirlit yfir öll verkefni og á heimasíðu Byggðastofnunar er að finna yfirlit yfir öll verkefni með íslenski þátttöku.

NORA leggur áherslu á að styrkja stöðu sína innan norræns samstarfs, en einnig að styrkja tengsl við lönd við Norður-Atlantshafið, s.s. Skotland, Hjaltlandseyjar, Orkneyjar og austurströnd Kanada, m.a. gegnum ýmis samstarfsverkefni.

NORA starfar nú samkvæmt stefnuáætlun fyrir árin 2021–2024 en í henni er sem fyrr lögð áhersla sjö fagsvið. Áætlunin hvílir á þremur grunnstoðum sem eru verkefnastuðningur, stefnumörkun og tengslamyndun.

Hugmyndasmiðja NORA sem sett var upp í kjölfar svæðagreiningar OECD á NORA-svæðinu árið 2011 starfar áfram og í henni sitja tveir fulltrúar frá hverju landi. Lagðar hafa verið fram ýmsar tillögur sem hafa orðið að veruleika, t.d. tillaga um þverfaglegt háskólanám í NORA löndunum.

Norðurslóðaáætlunin (NPA)

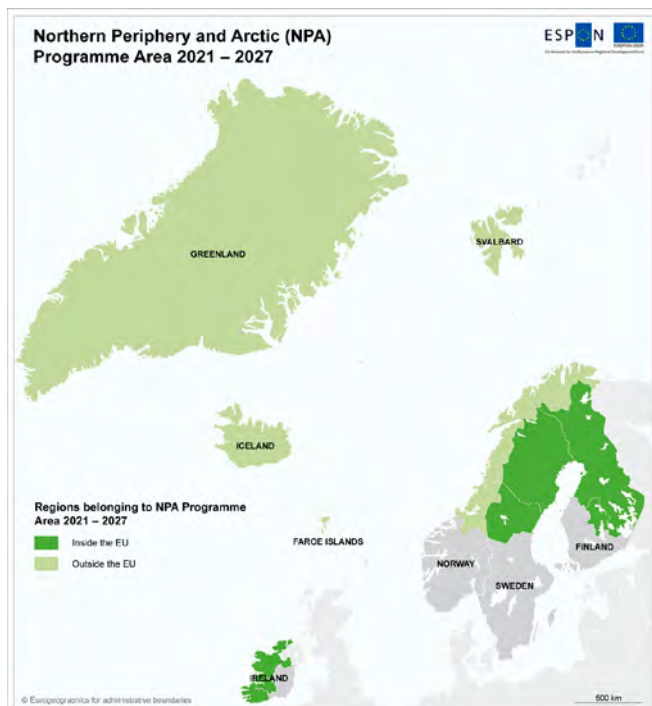
Norðurslóðaáætlunin (Northern Periphery and Arctic Programme) er samstarfsvettvangur Evrópusambandsríkjanna Írlands, Svíþjóðar og Finnlands og svo Noregs, Íslands, Grænlands og Færeyja. Við upphaf núgildandi áætlunartímabils 2021–2027 hurfu Skotland og Norður-Írland úr samstarfinu vegna útgöngu Bretlands úr ESB. Er það miður þar sem báðar þjóðirnar hafa verið virkir þátttakendur í samstarfinu og lagt mikið til þess í gegnum þátttöku í verkefnum. Þó aðstæður í löndunum séu ekki einsleitar eru þar ákveðin sameiginleg sérkenni sem felast m.a. í veðráttu, strjálbýli, miklum vegalengdum, náttúruauðlindum, háu menntunarsigli og atgervisflótta frá dreifbýlum svæðum.

Aðalskrifstofa NPA er í Kaupmannahöfn og eru landskrifstofur í hverju aðildarlandi. Byggðastofnun hefur umsjón með starfinu hér á landi. Meginmarkmið með Norðurslóðaáætluninni er að stuðla að bættu atvinnu- og efnahagslífi og eflingu búsetuþátta.

Þátttaka Íslands í NPA er byggðaaðgerð sem á rætur sínar í þingsályktun um stefnu í byggðamálum fyrir árin 2002–2005. Þar var kveðið á um að stuðla markvisst að þátttöku stofnana og atvinnulífs á landsbyggðinni í alþjóðlegu samstarfi. Til að ná markmiðinu var lagt til að Ísland gerðist aðili að Norðurslóðaáætlun Evrópusambandsins. Það gekk eftir og hefur

Ísland verið virkur þátttakandi síðan árið 2002. Þátttaka Íslands byggir nú á byggðaáætlun fyrir árin 2018–2024. Heildarframlag til NPA á yfirstandandi tímabili, 2021–2027, eru 51,5 milljónir evra, þar af er framlag Íslands 3 milljónir evra. Nokkuð hefur dregist að hringa áætluninni 2021–2027 af stað, m.a. vegna samninga-umleitana sem tengdust útgöngu Bretlands úr ESB, en einnig vegna COVID-19 og nú síðast vegna innrásar Rússa í Úkraínu, en sérstakt samkomulag hefur verið í gangi sem heimilar þátttakendum frá ákveðnum héruðum í norð-vestur Rússlandi og norðaustur Kanada þátttöku í verkefnum áætlunarinnar. Nú hefur hins vegar verið ákveðið að binda verkefnissvæðið við svæði innan þeirra landa ESB og EES sem eru þátttakendur í áætluninni.

Markmið Norðurslóðaáætlunar 2021–2027 er að stuðla að samstarfsverkefnum sem miða að því að finna lausnir á sameiginlegum viðfangsefnum samstarfslandanna á þremur forgangssviðum með skilgreindum undirmarkmiðum:

Starfssvæði Norðurslóðaáætlunarinnar 2021–2027

1. Styrkja nýsköpunarhæfni þrautseigra og aðlaðandi samfélaga á starfssvæði áætlunarinnar.

- 1.1. Þróa og bæta rannsókn- og nýsköpunarhæfni og nýtingu hátækni.
- 1.2. Nýta kosti stafvæðingarinnar fyrir íbúa, atvinnulíf, rannsóknastofnanir og stjórnvöld.
- 1.3. Styrkja sjálfbæran vöxt, samkeppnishæfni og fjölgun starfa hjá litlum og meðalstórum fyrirtækjum.

2. Styrkja getu samfélaga á starfssvæði áætlunarinnar til að laga sig að loftslagsbreytingum og bættri auðlindanýtingu.

- 2.1. Stuðla að betri orkunýtingu og draga úr losun gróðurhúsalofttegunda.
- 2.2. Styðja aðlögun að loftslagsbreytingum, varnir gegn hamförum og seiglu með beitingu vistkerfislausna (ecosystem based approaches).
- 2.3. Styðja við umbreytinguna yfir í hringrásarhagkerfið og betri orkunýtingu.

3. Styrkja stofnanagetu samfélaga á starfssvæði áætlunarinnar til að nýta sér samstarfsverkefni.

- 3.1. Bæta stofnanagetu stjórnvalda og annarra haghafa við innleiðingu svæðisbundinna áætlana á sjó og landi.

Lögð er áhersla á afurðir verkefnanna, vöru og/eða þjónustu, sem styrkir atvinnulíf, búsetu eða bætir öryggi íbúa. Þátttakendur geta verið fyrirtæki, sveitarfélög, ríkisstofnanir, atvinnuþróunarfélög, mennta- og rannsóknastofnanir eða frjáls félagasamtök.

Norðurslóðaáætlunin er samkeppnissjóður sem rekinn er á svipuðum forsendum og rannsóknáætlunir innan EES samningsins, þar sem umsækjendur keppa í gæðum um það fjármagn sem er til ráðstöfunar. Umsóknir eru metnar af sérfræðinefndum í öllum aðildarlöndunum og er stuðningur háður a.m.k. 35% mótframlagi umsækjenda hvað íslenska þátttöku varðar en lágmarks mótframlag var áður 40%.

Á árinu 2021 var auglýst eftir svokölluðum brúarverkefnum en með þeim á, eins og nafnið bendir til, að byggja brú á milli áherslna eldri áætlunarinnar 2014–2020 og meginviðfangsefna þeirrar nýju 2021–2027. Jafnframt eru verkefnin til undirbúnings aðalverkefna í nýju áætluninni. Þau geta því nýst vel til skilgreiningar aðalverkefna, nauðsynlegra greininga og ekki síst til leitar að samstarfsaðilum og samsetningar á hóp verkefnisaðila. Kallið eftir umsóknum og þar með verkefnin eru skilgreind sem lokapáttur áætlunarinnar 2014–2020. Alls bárust 25 umsóknir í kallinu, þar af níu með íslenskum þátttakendum og þar af einum leiðandi (e. lead partner). Á fundi stjórnar áætlunarinnar (e. monitoring committee) þann 8. desember sl. voru 22 umsóknir samþykktar, þar af 7 með íslenskum þátttakendum, sem skiptust þannig á milli áherslusviða áætlunarinnar:

Áherslusvið 1 – Nýsköpun

9 verkefni, þar af 3 með íslenski þátttöku

Áherslusvið 2 – Frumkvöðlastarfsemi

8 verkefni, þar af 3 með íslenski þátttöku

Áherslusvið 3 – Orkunýting

2 verkefni

Áherslusvið 4 – Náttúru- og menningararfleifð

3 verkefni, þar af 1 með íslenski þátttöku

Heildarverkefniskostnaður þeirra verkefna sem íslenskir aðilar taka þátt í er um 650 þús. evrur og nemur heildarstyrkur til þeirra rúmum 400 þús. evrum en þar af eru um 110 þús. evrur af framlagi íslenskra stjórnvalda til áætlunarinnar.

Eftirtalin verkefni eru með íslenskum þátttakendum:

HIVE – Heritage in Virtual Environments er samstarfsverkefni íslenskra, norður-írskra, skoskra og írskra aðila. Íslenski aðilinn er Gunnarsstofnun sem leiðir verkefnið. Aðrir þátttakendur eru Ulster University á Norður-Írlandi, St. Andrews University í Skotlandi og Mayo County Council á Írlandi. Verkefnið byggir

á fyrri verkefnum, styrktum af áætluninni, sem snúa að stafvæðingu miðlunar menningararfs, bæði á söfnum en einnig í snjalltækjum. Markmiðið er að mynda samstarfsnet aðila af öllu NPA svæðinu til að nýta sem best tækifæri stafvæðingarinnar til miðlunar menningararfsins. Greindir verða kostir og gallar mismunandi tækniútfærslna í þeim tilgangi að móta vegvísi varðandi notkun þeirra lausna sem til eru og þróun nýrra. Heildarkostnaður verkefnisins er 121.500 evrur og styrkurinn sem það hlaut er 77.456 evrur.

Tourism360 – A Circular Tourism Approach in Arctic Destinations

er samstarfsverkefni skoskra, finnskra og íslenskra aðila. Íslensku aðilarnir eru Rannsóknasetur HÍ á Hornafirði og Rannsóknamiðstöð ferðamála. Skoski aðilinn er University of the Highlands and Islands sem leiðir verkefnið og finnski aðilinn er Karelia University of Applied Sciences. Markmið með verkefninu er að kanna möguleika og stuðning við sjálfbært viðskiptamódel fyrir ferðaþjónustu á norðurlóðum sem styðji við náttúruvernd um leið og ávinningur samfélaganna er aukinn. Í stað „massatúrisma“ verði þróað viðskiptamódel sem samhæfi það sem íbúar vilja sýna ferðamönnum og kemst næst þeim væntingum sem þeir hafa. Heildarkostnaður verkefnisins er 96.063 evrur og styrkurinn sem það hlaut 60.142 evrur.

SUB – Sustainable Arctic and Peripheral Biking Tourism

er samstarfsverkefni finnska, skoskra, íslenskra, norður-írskra og færeyskra aðila. Íslenski aðilinn er Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi vestra. Finnski aðilinn er Samtök sveitarfélaga í austur Lapplandi sem leiðir verkefnið, sá skoski er Highlands and Islands Transport Partnership, sá norður-írski er The Rural Area Partnership in Derry og sá færeyski er Visit Torshavn. Verkefnið snýst um að efla hjólræiðaferðamennsku sem mikilvægan hluta stafræna tækni sem fellur að þessari ört vaxandi afþreyingu. Með fýsileikakönnun og fleiri rannsóknnum ásamt samtali við ferðaþjónustuaðila verða meginþemu aðalumsóknar skil-

greind ásamt því að setja saman endanlegan verkefnishóp. Heildarkostnaður verkefnisins er 125.645 evrur og styrkurinn sem það hlaut 80.500 evrur.

ArCorD – Arctic Low Carbon Concrete with outstanding Sustainability and Durable Properties er samstarfsverkefni norskra, sænskra, finnskra og íslenskra aðila. Íslenski aðilinn er Háskólinn í Reykjavík. Norski aðilinn, sem leiðir verkefnið, er The Arctic University of Norway, sá sænski Luleå University of Technology og sá finnski University of Oulu. Verkefnið snýst um að finna og rannsaka staðbundin íblöndunarefni í steinsteypu sem komi í stað sements og draga þannig verulega úr kolefnisfótspori steypunnar. Megináskorunin liggur í hitasveiflum á norðlægum slóðum þar sem skiptast á frost og þýða sem valda sérstöku álagi umfram það sem er á heitari svæðum. Brúarverkefnið snýst fyrst og fremst um það að skilgreina hagsmunaaðila, þróa verkaskiptingu verkefnisaðilanna og nánari útfærslu aðalverkefnisins. Heildarkostnaður verkefnisins er 58.508 evrur og styrkurinn sem það hlaut 35.027 evrur.

GLOW – Sustainable Green energy technology solutions for tOurism growTh er samstarfsverkefni norður-írskra, írskra, finnskra og íslenskra aðila. Íslenski aðilinn er Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi eystra. Sá norður-írski er Ulster University sem leiðir verkefnið, sá írski The Gaeltach Authority og finnski Karelia University of Applied Sciences. Verkefnið er að hanna grænt viðskiptamódel þar sem unnið verður að því með litlum og meðalstórum fyrirtækjum að nýta sér myrkrið sem auðlind í vetrarferðamennsku. Nýta á gagntekningartækni (e. immersive technology) bæði til miðlunar á fyrirbærum næturhiminsins og einnig í markaðssetningu og stækka þannig markaðsvæði fyrirtækjanna. Heildarkostnaður verkefnisins er 81.834 evrur og styrkurinn sem það hlaut 52.192 evrur.

Living on the Edge – Transformative strategies for coastal ecosystem management er samstarfsverkefni norskra, írskra og íslenskra aðila. Íslenski aðilinn er Stofnun Vilhjálms Stefánssonar. Norsku aðilarnir eru Museum Nord sem stýrir verkefniinu og The Arctic University of Norway og sá írski er Trinity College í Dublin. Um er að ræða þverfaglegt rannsóknarverkefni í samstarfi rannsóknastofnana, háskóla, safna, menningarstofnana og sjávarbyggða á Norðurlóðum, þar sem sjónum verður beint að samspili náttúrufarsbreytinga og athafna mannsins í gegnum tíðina. Þannig verði varpað víðara ljósi á þetta samspil en ef einungis eru rannsökuð náttúrufræðileg gögn, sem getur haft áhrif á framtíðarstefnumótun. Heildarkostnaður verkefnisins er 100.490 evrur og styrkurinn sem það hlaut 56.245 evrur.

HubMent – Smart Mentoring Platform Capability for Regional Hubs er samstarfsverkefni írskra og íslenskra aðila. Íslensku aðilarnir eru Samtök sveitarfélaga og atvinnuþróunar á Norðurlandi eystra og Matís. Írsku aðilarnir eru Western Development Commission sem leiðir verkefnið og SCCUL Enterprises CLG. Verkefnið byggir á BizMentors verkefniinu sem hlaut styrk úr áætluninni 2018 og felst í því að þróa áfram netlægt samskiptatorg frumkvöðla og leiðbeinenda (e.mentors), á sviði rekstrar, nýsköpunar og atvinnuþróunar en einnig á sviði samfélagsþjónustu og þróunar. Heildarkostnaður verkefnisins er 67.053 evrur og styrkurinn sem það hlaut 40.575 evrur.

Eins og að var vikið hér að framan hefur dregist nokkuð að hringa 2021–2027 áætluninni af stað en nú hefur formlega verið ákveðið að fyrsta kall áætlunarinnar opni 27. apríl 2022 og verði opið til 20. júní. Þann 19. maí 2022 verður efnt til kynningar á áætluninni og tengslaráðstefnu í Kaupmannahöfn. Ástæða er til að hvetja alla sem hug hafa á þátttöku í áætluninni að undirbúa sig og skrá sig til þátttöku í ráðstefnunni. Þá er einnig á það bent að talsverð samsvörun er á milli áherslusviða áætlunarinnar og áherslna og aðgerða byggðaáætlunar

BREIÐDALSSSETUR

og því einnig sóknaráætlanana einstakra landshluta. Þátttaka í verkefnum áætlunarinnar er því góð leið til að styrkja framkvæmd innlendrar stefnumótunar, bæði þekkingarlega og fjárhagslega.

Á heimasíðu Norðurslóðaáætlunarinnar, www.interreg-npa.eu, og á heimasíðu Byggðastofnunar er að finna frekari upplýsingar um áætlunina og yfirlit yfir NPA verkefni.

NorValue – Bæredygtige værdikæder i nordiske kystsamfund

NORVALUE er samstarfsverkefni Íslands, Grænlands, Færeyja og Noregs, fjármagnað af norrænu ráðherranefndinni og danska ríkinu. Verkefnið varð til í formennskutíð Danmerkur og var hluti af formennskuáætlun þeirra. Háskóli Grænlands í Nuuk leiðir verkefnið, en auk hans er hugmynda- og fræðileg vinna á vegum háskólans í Hróarskeldu. Byggðastofnun tekur þátt í þessu verkefni af Íslands hálfu ásamt Grétari Þór Eypórssyni, prófessor við HA. Heildarfjármagn þessa verkefnis eru um 5 milljónir danskra króna. Verkefnið hófst formlega í ársbyrjun 2020, en undirbúningur að því nokkru fyrr. Það var hugsað til þriggja ára eða til ársloka 2022, en hefur frestast nokkuð vegna COVID-19.

Í verkefninu á að skoða hvaða áhrif breytingar á atvinnuháttum hafa haft í sjávarbyggðum af

tiltekinni stærð. Hvert land tekur fyrir tvö byggðarlög/bæi sem byggja eða hafa byggt á sjávarútvegi. Hafa á í huga sjálfbærni í viðri merkingu, tæknibreytingar og bláa hagkerfið og huga sérstaklega að ungu fólki í viðkomandi samfélögum og út frá kyni. Hugtök eins og virðiskeðja (value chain) og viðnámsþróttur (resilience) eru mikilvæg rannsóknarhugtök í þessu verkefni. Niðurstöður verða svo bornar saman milli landanna fjögurra hvaða þættir eru sameiginlegir og hverjir ekki. Hvað ákvarðar velgengni og hvað hefur áhrif til hins verra?

Tvö byggðarlög, eða öllu heldur bæir, eru til skoðunar í íslenska hluta verkefnisins. Það eru Siglufjörður og Ólafsfjörður. Í febrúar 2021 var viðhorfskönnun lögð fyrir meðal íbúa þessara bæja þar sem meðal annars var spurt um afstöðu til aðgerðastjórnvalda í formisameiningar sveitarfélaganna í Fjallabyggð 2006, til opunar Héðinsfjarðarganga 2010, tilkomu Menntaskólans á Tröllaskaga og uppbyggingar í atvinnulífi. Hugmyndin er að halda íbúafundi og stofna rýnihópa í viðkomandi samfélögum á árinu 2022 til að kafa nánar ofan í þá þætti sem til skoðunar eru.

Á árinu 2021 hittist samstarfshópurinn í verkefninu til skrafs og ráðagerða. Var sá fundur haldinn í háskólanum í Hróarskeldu og var annar staðfundurinn sem haldinn hefur verið í verkefnisstjórninni, en aðrir fundir hafa verið fjarfundir. Á komandi ári er gert ráð fyrir að halda verkefnisstjórnarfund og ráðstefnu í Nuuk á Grænlandi.

FRÁ VESTMANNAEYJUM

ESPON

Ísland hefur tekið þátt í ESPON-áætluninni frá árinu 2007. Byggðastofnun hefur mannað stjórnunar- og eftirlitsnefnd ESPON (Monitoring Committee-MC) fyrir Íslands hönd. Fram til síðustu áramóta annaðist Háskólinn á Akureyri, með samningi þar um, hlutverk starfstengiliðs (ESPON Contact Point-ECP) á Íslandi.

ESPON áætlunin 2014–2020 hefur formlega runnið sitt skeið. Meginrannsóknaherslurnar voru hagnýtar rannsóknir á byggðapróun (Applied research) og verkefnaþæðar greiningar (Targeted Analysis). Þær síðarnefndu byggjast á óskum haghafa hverju sinni. Allar niðurstöður sem fyrir liggja, svo sem loka-skýrslur og niðurstöður tilviksrannsókna, eru birtar á heimasíðu ESPON (espon.eu).

Vegna áhrifa COVID-19 hefur starf ESPON verið með mjög breyttu sniði árin 2020 og 2021 og allir fundir í stjórnunar- og eftirlitsnefnd voru á fjárfundaformi auk þess sem ráðstefnuhald breyttist. Starfið á árinu snerist að nokkru leyti um að klára áætlunina fyrir tímabilið 2014–2020 en að stærstum hluti hefur starfið snúist um skipulag næsta tímabils ESPON-áætlunar sem gert er ráð fyrir að hefjist formlega um mitt ár 2022. Fulltrúar samstarfslandanna í ESPON, sem eru auk Íslands, Noregur, Sviss og Liechtenstein, héldu nokkra fundi á árinu til að stilla saman strengi.

Fyrir Ísland eru ákveðin tækifæri fólgin í þátttöku í ESPON-áætlunum. Tækifærin liggja í virkri þátttöku í næstu samstarfsáætlun sem mun skila sér í þekkingaröflun, styrkingu á gagnaöflun og rannsóknum á Íslandi. Formleg ákvörðun var tekin á árinu um áframhaldandi þátttöku Íslands á næsta tímabili.

Upplýsingar um starf ESPON 2020, gagnagrunn, rannsóknaverkefni sem unnið er að og rannsóknaverkefni sem boðin hafa verið út, eru aðgengilegar á heimasíðunni www.espon.eu.

Vinnuhópar um byggðapróun

Byggðastofnun tekur þátt í norrænu samstarfi er snýr að byggðapróun. Á síðasta hófst nýtt fjögurra ára tímabil í þemahópum á vegum norræna ráðherraráðsins og eiga Byggðastofnun og landshlutasamtök sveitarfélaga sitt hvorn fulltrúann í þemahópi um *Græna og samþætta byggðapróun í dreifbýli á Norðurlöndum*. Þemahópurinn er framhald af hópi um *Sjálfbæra byggðapróun á Norðurlöndum* sem starfaði á tímabilinu 2017–2020. Starfsemi hópsins á árinu 2021 einkenndist, eins og gefur að skilja, af áhrifum COVID-19 og var því að mestu leyti í formi fjárfunda og öðrum rafrænum samskiptum.

Þau þrjú meginverkefni sem byrjað var að vinna að á árinu voru a) Þjónustuframboð og aðgengi að þjónustu, b) Réttlát orkuskipti í dreifbýli og c) Svæðisbundin áhrif fjárvinnu. Verkefnin hverfast öll um byggðapróun á Íslandi og tengjast markmiðum stjórnvalda sem fram koma í þingsályktun um stefnumótandi byggðaaætlun fyrir árin 2018–2024. Markmiðin snúa að jöfnu aðgengi að þjónustu, jöfnum tækifærum til atvinnu og stuðla að sjálfbærri þróun byggða um allt land.

Frekari upplýsingar um þemahópinn er að finna á vef Nordregio (nordregio.org), sem hefur umsjón með verkefnum fyrir hönd Norræna ráðherraráðsins, ásamt því efni sem gefið hefur verið út af fyrri þemahópum.

„Konur gára vatnið“ – eflum leiðtogafærni kvenna

Byggðastofnun tekur þátt í verkefni sem styrkt er af Evrópusambandinu og nefnist í íslenski þýðingu „Konur gára vatnið“ – eflum leiðtogafærni kvenna (Women Making Waves). Jafnréttisstofa stýrir verkefninu og aðrir samstarfsaðilar eru frá Englandi, Grikklandi og

Spáni. Verkefnið hófst árið 2019 og lýkur í maí 2022. Meginmarkmið með verkefninu er að efla leiðtogaþæfni, fagmennsku og sjálfstraust kvenna sem búa við tvíþætta mismunun á vinnumarkaði. Einnig að vekja athygli á og skapa umræður um ólíkar aðstæður kvenna á vinnumarkaði og um kynjahalla í leiðtogastöðum. Markhópurinn á Íslandi er atvinnulausar konur, konur af erlendum uppruna, konur í dreifbýli og konur sem eru að hefja nýjan starfsferil.

Verkefnið hefur tvíþætt hlutverk. Annars vegar að vekja athygli á kynjamisrétti og hindrunum sem konur geta mætt á atvinnumarkaði. Hins vegar að efla konur sem búa við tvíþætta mismunun með markvissri fræðslu í þeim tilgangi að ýta undir sjálfstraust þeirra og atvinnufærni svo þær eigi greiðari leið að starfsframa á atvinnumarkaði og hafi um leið nauðsynlegar bjargir til að draga úr kynjamisrétti. Á árinu 2021 urðu framfarir varðandi fræðsluþátt verkefnisins. Um fimmtíu þátttakendur í þátttökulöndunum fjórum tóku þátt í námskeiðum á hverjum stað þar sem lögð var áhersla á jafningjastuðning, ígrundun og umræðu um tækifæri og hindranir kvenna í leiðtogahlutverkum á vinnumarkaði sem og í eigin lífi. Námskeiðin fóru í flestum tilvikum fram með rafrænum hætti vegna aðstæðna sem sköpuðust vegna COVID-19. Að verkefninu loknu verða námskeiðin gerð aðgengileg þeim sem áhuga hafa á að nýta þau til að efla skjólstaðinga sína eða starfsfólk. Námskeiðin fylgja náms- og kennsluleiðbeiningar. Auk þess verður gefið út stefnumótunarskjal um verkefnið fyrir haghafa.

Í verkefninu hefur verið stuðlað að því að jafnréttisbaráttan verði lögð í hendur þeirra sem geta í raun breytt hlutunum ef aðstæður eru fyrir hendi þ.e. kvennanna sjálfra. Segja má að að valdefling kvenna í víðum skilningi sé kjarni verkefnisins. Ráðgert er að lokarástefna verkefnisins fari fram í Hofi á Akureyri í maí 2022.

Heimasíða verkefnisins er á eftirfarandi slóð: womenmakingwaves.eu/.

Samfélagsmiðlar Byggðastofnunar

Haustið 2020 hófst vinna að gerð samfélagsmiðlastefnu Byggðastofnunar. Unnin var markhópagreining og tekin ákvörðun um að stofnunin ætti að verða sýnilegri á samfélagsmiðlum með það að markmiði að auðvelda aðgengi að upplýsingum og útgefnu efni sem Byggðastofnun birtir reglulega. Þá er markmið þátttöku Byggðastofnunar á samfélagsmiðlum einnig að vekja athygli fjölmiðla og almennings á hlutverki stofnunarinnar og þeirri fjölbreyttu starfsemi sem fer þar fram, að hvetja til umræðu um byggðamál jafnt sem önnur samfélagsmál og að hvetja almenning til að koma á framfæri ábendingum. Þá þykir einnig mikilvægt að fjölga þjónustuleiðum sem notendum standa til boða og að nota fjölbreyttar leiðir miðlunar til að auglýsa fræðslufundi, viðburði og fleira og ná þannig til ólíkra markhópa eftir aldri og áhugasviðum.

Markhópar Byggðastofnunar á samfélagsmiðlum eru almenningur, fagfólk, fjölmiðlar, stjórnsýslan og aðrir hagaðilar. Þeir samfélagsmiðlar sem Byggðastofnun hefur tekið í notkun eru Facebook, Instagram og LinkedIn. Áherslur og markhópar eru þó mismunandi eftir hverjum miðli. Ábyrgð á innleggi og veru stofnunarinnar á samfélagsmiðlum er í höndum vefstjóra og starfsmanna með ritstjórnarréttindi (e. admin).

Landstólpinn

Landstólpinn – samfélagsviðurkenning Byggðastofnunar, var veittur í fyrsta skipti á ársfundi stofnunarinnar árið 2011. Nafnið Landstólpinn er fengið úr kvæði Jónasar Hallgrímssonar, Alþing hið nýja.

Hugmyndin að baki viðurkenningunni er að efla skapandi hugsun og bjartsýni. Hún er veitt einstaklingi, fyrirtæki eða hópi/verkefni á vegum fyrirtækis eða einstaklinga sem vakið hefur jákvæða athygli í landsbyggðunum með verkefni, starfsemi, umfjöllun á opinberum vettvangi eða með öðru móti.

Við úthlutun er haft í huga hvort viðkomandi hafi gefið jákvæða mynd af landsbyggðunum

eða sínu svæði, aukið virkni íbúa, aukið samstöðu og jákvæðni íbúa og/eða dregið að gesti.

Sá sem hlýtur viðurkenninguna fær afhentan listmun hannaðan af lista- eða handverksfólki. Listmunurinn sem afhentur var í mars 2021 hannaði listakonan Kata Sümegi sem rekur listasmiðju á Borgarfirði eystri. Hægt er að horfa á hann frá ýmsum sjónarhornum en grunnhugmyndin er tveir svanir sem teygja sig í átt að sólarupprásinni.

Tilnefningar til Landstólpans bárust víðsvegar að af landinu, en alls voru 12 aðilar tilnefndir. Niðurstaða dómnefndar sem í sitja starfsmenn Byggðastofnunar var sú að veita Hákon Hanssyni dýralækni á Breiðdalsvík Landstólpann árið 2021. Til stóð að veita viðurkenninguna á árinu 2020 en vegna aðstæðna í þjóðfélaginu vegna COVID-19 dróst afhendingin á langinn. Umfjöllun um handhafa Landstólpans 2021, Hákon Hansson dýralækni á Breiðdalsvík, var birt í ársskýrslu Byggðastofnunar 2020.

Landstólpinn verður næst veittur á ársfundi Byggðastofnunar í maí 2022.

Byggðarannsóknasjóður og styrkir til meistaranema

Byggðarannsóknasjóður

Sjóunda úthlutun úr Byggðarannsóknasjóði fór fram í apríl 2021, en var ekki tilkynnt á ársfundi Byggðastofnunar eins og venjan er, þar sem ársfundurinn var fjarfundur að þessu sinni. Byggðarannsóknasjóður er fjármagnaður af fjárlagalið byggðaáætlunar og með framlagi frá Byggðastofnun, en stofnunin fer með umsýslu sjóðsins. Til úthlutunar voru 10 m.kr.

Alls bárust 10 umsóknir, sem var nokkur fækkun frá árinu áður. Eftirfarandi fjögur verkefni hlutu styrki:

- **Innflytjendur og staða þeirra á vinnumarkaði í COVID-kreppu: Hver er staða innflytjenda á vinnumarkaði landsbyggðarinnar í samanburði við höfuðborgarsvæðið á tímum COVID?** Styrkfjárhæð 2,5 m.kr. Styrkþegi: Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). Kanna á hver staða innflytjenda er á vinnumarkaði og að afla gagna til að hanna móttökuáætlun og marka stefnu

í málefnum innflytjenda í landshlutunum þremur sem að þessari rannsókn standa. Staða innflytjenda á höfuðborgarsvæðinu verður borin saman við landið allt og staða innflytjenda á vinnumarkaði á Vesturlandi einnig borin saman við landið allt.

- **Náttúruhamfarir og félagsleg seigla – Seyðisfjörður.** Styrkfjárhæð 2,5 m.kr. Styrkþegi: Austurbrú ses. Greindar og kortlagðar afleiðingar náttúruhamfaranna á Seyðisfirði með tilliti til samfélagslegrar seiglu. Markmiðið er að skoða og prófa mælitæki sem notuð hafa verið í erlendum rannsóknum til að mæla seiglu eða viðnámsþol í bland við önnur mælitæki sem beitt hefur verið í íslenskum rannsóknum og gera þannig tilraun til heildstæðrar greiningar á þeim kröftum og öflum sem toga samfélagið aftur til jafnvægis og um leið skýra þann nýja jafnvægisþætti sem samfélagið finnur.
- **Rannsókn á launamun hjúkrunarfræðinga á Landspítalanum og hjúkrunarfræðinga á Sjúkrahúsinu á Akureyri með aðferðum jafnlaunagreiningar.** Styrkfjárhæð 2,5 m.kr. Styrkþegi: Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri (RHA). Bæta þekkingu á launamun starfsmanna á hinum íslenska vinnumarkaði og varpa betra ljósi á þá umræðu sem hefur átt sér stað undanfarin ár um launamun milli höfuðborgarsvæðisins og landsbyggðarinnar. Skoða laun og launasamsetningu hjúkrunarfræðinga á Landspítalanum og hjúkrunarfræðinga á Sjúkrahúsinu á Akureyri með aðferðum jafnlaunagreiningar.
- **Margur er knár þó hann sé smár: Hvað útskýrir óvenju ólíka velgengni nokkuð samþætilegra fámennra landsvæða eins og Dala- og V-Húnavatnssýslu?** Styrkfjárhæð 2,5 m.kr. Styrkþegi: Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi (SSV). Komast á að því hvort læra megi af samanburði Dalabyggðar og A-Hún. og yfirfæra þekkinguna til styrkingar þeim samfélögum. Safna almennri þekkingu sem yfirfæra má á önnur landsvæði sem hafa komið illa út úr mælingum Íbúakönnunarinnar. Bæði svæðin eru fámenn, tilöxlulega einangruð/fjarlæg og byggja á landbúnaði.

Styrkir til meistaranema

Í árslok 2021 lagði stjórn Bygðarannsóknasjóðs til að styrkt yrðu fjórar meistaranemakennir á sviði byggðamála en níu umsóknir um styrki bárust, sem er fjölgun frá fyrra ári. Í janúar 2022 samþykkti stjórn Bygðastofnunar tillögurnar. Styrkirnir komu af fjárveitingu byggðaáætlunar 2018–2024 og áskilið var að verkefni hefðu skírskotun til markmiða eða aðgerða byggðaáætlunar. Heildarupphæð styrkjanna var 1 m.kr. Hvert verkefni fær kr. 250.000 í styrk.

Eftirfarandi fjögur verkefni hlutu styrki:

- **How does place attachment relate to perceptions of climate change-related hazards? A case study in Patreksfjörður.** Styrkþegi Frances Eleanor Simmons, Háskólasetri Vestfjarða. Velt er upp spurningunni um hvaða máli tilfinningatengsl fólks við tiltekna staði skipta þegar náttúruvá er annars vegar. Patreksfjörður verður skoðaður sérstaklega (case-study). Loftslagsbreytingar eru áhrifapáttur varðandi náttúruvá. Í rannsókninni er einnig unnið út frá hugmynd um seiglu samfélaga (resilience).
- **Unconditional Basic Income as a Means to Foster Innovation in Iceland.** Styrkþegi Tyler James Wacker, Háskólasetri Vestfjarða. Skoðað verður hvernig styrkjaumhverfið á Íslandi hefur aukið seiglu (resilience) samfélaga í jaðarbyggðum og efti nýsköpun og þá sérstaklega í skapandi greinum.
- **Tilviksrannsókn á starfi menningarfulltrúa sveitarfélaga á Íslandi.** Styrkþegi Herdís Ýr Hreinsdóttir, Háskóla Íslands. Skoðuð verða störf menningarfulltrúa, hvernig staðið er að ráðningu þeirra, hver eru hlutverk þeirra og verkefni, hvar þeir eru starfandi og hvort viðfangsefni eru ólík eftir sveitarfélögum.
- **Sóknaráætlanir landshluta – markmið og ávinningur.** Styrkþegi Unnur Valborg Hilmarsdóttir, Háskóla Íslands. Markmið, hugmyndafræði og framkvæmd sóknaráætlana skoðuð. Áhersla er lögð á að meta stöðu sóknaráætlana og velta fyrir sér hvernig þær gegna best tilgangi sínum til framtíðar.

Annað

Þróunarsviðið hefur fjölbreytt samstarf við ýmsa aðila á sviði byggðapróunar, atvinnuráðgjafar, rannsókna og nýsköpunar. Skal þar fyrst nefna landshlutasamtök sveitarfélaga og atvinnuþróunarfélögin, en einnig Jafnréttisstofu, Rannsóknamiðstöð Háskólans á Akureyri, Háskólann á Akureyri, Háskóla Íslands, Háskólann á Bifröst, Hagfræðistofnun Háskóla Íslands, Hagstofu Íslands, Ferðamálastofu, Landmælingar, Skipulagsstofnun, Samband íslenskra sveitarfélaga, Vinnumálastofnun, Þjóðskrá og raunar mun fleiri aðila.

Bygðastofnun hefur hlutverki að gegna við úthlutun byggðapróunarstyrkja og svæðisbundinna styrkja í landbúnaði og útbýr lista yfir þau sauðfjárbú sem falla innan svæðanna samkvæmt reglugerð um stuðning við sauðfjárrækt. Svæðin eru skilgreind út frá lágmarks akstursfjarlægðum sauðfjárbúa frá þéttbýlisstöðum með fleiri en 1.000 íbúa en einnig koma til frekari takmarkanir á styrkhæfi búa með tilliti til fjölda sauðfjára.

Bygðaráðstefnan var haldin í fjórða sinn dagana 26. og 27. október 2021 á Hótel Kötlum í Mýrdal. Tilgangur bygðaráðstefnanna er að tengja saman fræðilega og hagnýta þekkingu á byggðapróun með það að markmiði að stuðla að sjálfbærri þróun byggðar um land allt. Yfirskrift ráðstefnunnar var „Menntun án staðsetningar?“ Auk Bygðastofnunar stóðu að ráðstefnunni Samband íslenskra sveitarfélaga, Samtök sveitarfélaga á Suðurlandi, Háskólafélag Suðurlands og Mýrdalshreppur og eru þessum aðilum færðar þakkir fyrir ánægjulegt samstarf. Ráðstefnurnar hafa verið vel sóttar og heppnast vel. Ráðstefnunni 2021 var streymt og er hægt að nálgast upptökur á vef Bygðastofnunar: <https://www.byggdastofnun.is/is/moya/page/byggdaradstefnan-2021>.

FJÁRHAGUR OG REKSTUR

Á árinu 2021 var hagnaður af rekstri Byggðastofnunar samkvæmt rekstrarreikningi 167,3 m.kr.

Hreinar vaxtatekjur voru 560 m.kr. miðað við 522 m.kr. árið 2020. Rekstrartekjur voru 571 m. kr. og rekstrargjöld 964 m.kr. Framlög í afskriftareikning útlána og matsbreyting hlutfjár námu 135 m.kr. Hagnaður ársins var því 167,3 m.kr. miðað við 61,8 m.kr. tap árið áður.

Samkvæmt lögum skal Byggðastofnun njóta framlags úr ríkissjóði eins og ákveðið er í fjárlögum hverju sinni og nam það 395 m.kr. á árinu 2021.

Rekstrargjöldin án framlaga úr afskriftareikningi skiptust þannig að 262 m.kr. voru vegna lánaumsýslu og sérgreindur kostnaður vegna þróunarstarfsemi var 542 m.kr., en stærsti liðurinn þar eru framlög til atvinnuráðgjafa, 207 m.kr. og styrkir vegna verkefnisins Brot-hættar byggðir, 93 m.kr. Rekstrarkostnaður vegna stjórnarsýslu póstmála nam 24 m.kr.

Vergur rekstrarkostnaður Byggðastofnunar árið 2021 var 480 m.kr. og hafði lækkað um 28 m.kr. frá fyrra ári. Kostnaðarþátttaka annarra nam 154 m.kr. Hreinn rekstrarkostnaður stofnunarinnar var því 326 m.kr., en var 427 m.kr. árið áður.

Niðurstaða efnahagsreiknings Byggðastofnunar var 22.049 m.kr. um síðustu áramót, en nam 20.285 m.kr. í árslok 2020 og hafði því hækkað um 1.764 m.kr. á milli ára.

Eigið fé í árslok var 3.322 m.kr. samkvæmt efnahagsreikningi og hækkaði sem nam hagnaði ársins. Eiginfjárhlutfall samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki var 18,17%.

Heildarútlán að frádregnum afskriftareikningi útlána námu 18.625 m.kr. í árslok 2021 en voru 16.834 m.kr. í árslok 2020 og höfðu hækkað um 1.790 m.kr. Í árslok 2021 voru vanskil 0,8% af útlánunum. Virði innleysta eigna var 320 m.kr. um síðustu áramót, en var 270 m.kr. árið áður. Reynt er að meta eignir á áætluðu söluverði. Um áramót voru 6 fullnustueignir í eigu stofnunarinnar, sem er sami fjöldi og í árslok 2020. Yfirlit yfir fasteignir stofnunarinnar eru í skýringu 11 í ársreikningnum. Nánari upplýsingar um hverja og eina eign eru á heimasíðu stofnunarinnar.

Framlög í afskriftareikning útlána og matsbreyting hlutabréfa námu 135 m.kr. á árinu 2021 en 298 m.kr. árið 2020. Afskriftareikningur útlána var 1.467 m.kr. í árslok, sem var 7,30% af heildarútlánunum. Samsvarandi hlutfall árið áður var 7,54% og stóð afskriftareikningurinn þá í 1.373 m.kr. Endanleg útlánatöp ársins námu 32 m.kr. en voru 156 m.kr. árið 2020.

SÉRGREINDUR

REKSTRARREIKNINGUR ÁRSINS 2021

	Lánaumsýsla	bróunar- starfsemi	Stjórnsýsla póstmála	Samtals
VAXTATEKJUR				
Vaxtatekjur af kröfum á lánastofnanir	7.566			7.566
Vaxtatekjur og verðbætur af útlánum	1.561.202			1.561.202
	1.568.767			1.568.767
VAXTAGJÖLD				
Vaxtagjöld og verðbætur af lántökum	1.008.322			1.008.322
Önnur vaxtagjöld	107			107
	1.008.429			1.008.429
Hreinar vaxtatekjur	560.338			560.338
REKSTRARTEKJUR				
Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum	0	380.900	14.300	395.200
Gengismunur	-17.967	0	0	-17.967
Tekjur af fullnustueignum	16.799	0	0	16.799
Aðrar rekstrartekjur	21.515	155.290	0	176.805
	20.347	536.190	14.300	570.837
Hreinar rekstrartekjur	580.685	536.190	14.300	1.131.175
REKSTRARGJÖLD				
Veitt framlög til atvinnuráðgjafa	0	207.300	0	207.300
Veittir aðrir styrkir	0	105.204	0	105.204
Laun og launatengd gjöld	177.650	167.910	12.650	358.210
Annar rekstrarkostnaður	59.556	52.746	9.774	122.076
Rekstur fullnustueigna	12.117	0	0	12.117
Afskriftir varanlegra rekstrarfjármuna	13.164	9.781	1.107	24.052
Framlög í afskriftareikning útlána og matsbreyting hlutabréfa	134.913	0	0	134.913
	397.400	542.940	23.532	963.872
Hagnaður (-tap ársins)	183.285	-6.751	-9.232	167.303

Allar fjárhæðir eru í þúsundum króna

the 1990s, the number of people in the world who are poor has increased. The number of people who live on less than \$1 a day has increased from 1.1 billion in 1981 to 1.5 billion in 1998. The number of people who live on less than \$2 a day has increased from 2.1 billion in 1981 to 2.5 billion in 1998.

There are many reasons for this. One reason is that the world's population has increased. The world's population has increased from 5 billion in 1981 to 6 billion in 1998. This means that there are more people in the world who need food and shelter.

Another reason is that the world's economy has not grown fast enough. The world's economy has grown at an average rate of 2.5% per year since 1981. This means that the world's economy has not grown fast enough to create enough jobs for all the people in the world.

A third reason is that the world's resources are being used up. The world's resources are being used up at an ever-increasing rate. This means that there are fewer resources available for people to use.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's climate is changing. The world's climate is changing in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's environment is being destroyed. The world's environment is being destroyed in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's education system is not working. The world's education system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's health care system is not working. The world's health care system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's social system is not working. The world's social system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's political system is not working. The world's political system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's economic system is not working. The world's economic system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's cultural system is not working. The world's cultural system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's religious system is not working. The world's religious system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's legal system is not working. The world's legal system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's judicial system is not working. The world's judicial system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's executive system is not working. The world's executive system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's legislative system is not working. The world's legislative system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's judicial system is not working. The world's judicial system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's executive system is not working. The world's executive system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

There are many other reasons for this. One reason is that the world's legislative system is not working. The world's legislative system is not working in a way that is making it more difficult for people to live. This means that there are fewer people who can live in the world.

ÁRSREIKNINGUR
BYGGÐASTOFNUNAR
2021

SKÝRSLA STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR OG FORSTJÓRA

Hlutverk

Um stofnunina gilda lög um Byggðastofnun nr. 106/1999 og reglugerð nr. 347/2000. Hlutverk Byggðastofnunar er að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu. Í samræmi við hlutverk sitt undirbýr, skipuleggur og fjármagnar stofnunin verkefni og veitir lán með það að markmiði að treysta byggð, efla atvinnu og stuðla að nýsköpun í atvinnulífi. Stofnunin skipuleggur og vinnur að atvinnuráðgjöf í samstarfi við landshlutasamtök sveitarfélaga, sveitarfélög og aðra haghafa. Byggðastofnun fylgist með þróun byggðar í landinu, m.a. með gagnasöfnun og rannsóknum. Stofnunin getur gert eða látið gera áætlanir um þróun byggðar og atvinnulífs í þeim tilgangi að treysta búsetu og atvinnu í byggðum landsins. Með breytingum á lögum um Byggðastofnun sem tóku gildi 1. júlí 2021 bættist við hlutverk stofnunarinnar það ákvæði að annast framkvæmd laga um pósthjónustu og hafa eftirlit með pósthjónustu eins og nánar er kveðið á um í lögum um það efni.

Rekstur ársins 2021

Samkvæmt rekstrarreikningi nam hagnaður af rekstri stofnunarinnar 167,3 milljónum króna á árinu en til samanburðar var 61,8 milljóna króna tap árið 2020. Eigið fé í lok desember 2021 samkvæmt efnahagsreikningi var 3.322 milljónir króna. Eiginfjárhlutfall samkvæmt lögum um fjármálafyrirtæki var 18,17% en var 19,12% í lok árs 2020.

Efnahagur stofnunarinnar nam í lok desember 2021, 22.049 milljónum króna og hefur hækkað um 1.764 milljónir króna frá árslokum 2020. Stærsti einstaki liðurinn á eignahlið efnahagsreiknings eru útlán til viðskiptavina og námu þau 18.625 milljónum króna og höfðu hækkað um 1.790 milljón króna frá árslokum 2020. Handbært fé í lok desember 2021 nam 1.118 milljónum króna, en var 1.165 milljónir króna í árslok 2020. Lántökur og skuldabréfaútgáfur námu 18.160 milljónum króna og höfðu hækkað um 1.371 milljón króna á árinu. Ný útlán á árinu 2021 námu 3.899 milljónum króna á móti 3.369 milljónum króna árið 2020.

Samkvæmt 84. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki skal eiginfjárgrunnur í heild nema að lágmarki 8% af áhættugrunni, en í lok desember 2021 var eiginfjárhlutfall stofnunarinnar eins og að ofan greinir 18,17%. Fjármálaeftirlit Seðlabanka Íslands (Sí) hefur ákveðið í samræmi við heimildir sínar, samkvæmt 1. og 2. mgr. 86. gr. d laga um fjármálafyrirtæki, sveiflujöfnunarauka fyrir stofnunina auk verndunarauka skv. 86 gr. e sömu laga. Saman-

lögð krafa um eiginfjáruka er í dag 2,50%. Skv. ákvörðun Sí skal Byggðastofnun viðhalda 2,5% verndunarauka auk 2,0% sveiflujöfnunarauka frá og með 29. september 2022. Samanlögð eiginfjárkrafa verður því frá þeim tíma 12,50%

Áhrif COVID-19 á rekstur og efnahag Byggðastofnunar

Áhrif COVID-19 á rekstur Byggðastofnunar hafa að mestu komið fram í fjölda beiðna um frestun afborgana af lánum viðskiptavina hennar eins og áður hefur komið fram í ársreikningi ársins 2020.

Þó áhrif heimsfaraldursins fari minnkandi gerir stofnunin ráð fyrir því að greiðslugeta viðskiptavina, sem heimsfaraldurinn hefur haft mest áhrif á verði áfram takmörkuð sem getur leitt til áframhaldandi frystinga á greiðslum. Ekki er þó gert ráð fyrir að þær verði jafn umfangsmiklar og áður. Enn er óvissa um fjölda ferðamanna til Íslands og hvernig bólusetningar ganga fyrir sig í öðrum löndum sem haft getur áhrif á greiðslugetu viðskiptavina.

Stjórnarhættir

Málefni byggðamála, og þar á meðal Byggðastofnunar heyra undir samgöngu- og sveitarstjórnarráðuneytið.

Skv. 3. gr. laga um Byggðastofnun skipar ráðherra á ársfundi sjö menn í stjórn Byggðastofnunar til eins árs í senn og sjö menn til vara. Á ársfundi stofnunarinnar 6. maí 2021 skipaði samgöngu- og sveitarstjórnarráðherra nýja stjórn sem sitja skal fram að næsta ársfundi en þó ekki lengur en til 1. júlí 2022. Í stjórnina voru skipuð Magnús Björn Jónsson stjórnarformaður, Halldóra Kristín Hauksdóttir varaformaður, Gunnar Þorgeirsson, Heiðbrá Ólafsdóttir, Karl Björnsson, Kári Gautason og María Hjálmarsdóttir. Á sama tíma voru sjö varamenn skipaðir, þau Rannveig Ólafsdóttir, Haraldur Einarsson, Þórey Edda Elísdóttir, Lilja Björg Ágústsdóttir, Anna Guðrún Björnsdóttir, Friðjón Einarsson og Hannes Karlsson. Þann 18. júní 2021 sagði Rannveig Ólafsdóttir sig frá setu í stjórn sem varamaður. Ráðherra skipar formann og varaformann og ákveður þóknun stjórnar. Fjármálaeftirlit Sí metur hæfi stjórnarmanna skv. 52. gr. laga um fjármálafyrirtæki.

Á árinu 2021 hélt stjórnin 10 stjórnarfundum. Flestir fundirnir hafa verið haldnir sem fjarfundir vegna áhrifa COVID-19. Eru fundargerðir stjórnar birtar á heimasíðu stofnunarinnar, en úr þeim útgáfum eru fjarlægðar allar upplýsingar sem falla undir 58. gr. laga um fjármálafyrirtæki nr. 161/2002.

Á fundi stjórnar í júní 2021 samþykkti hún stjórnarháttaryfirlýsingu Byggðastofnunar og er hún birt á heimasíðu stofnunarinnar byggðastofnun.is.

Í 4. gr. laga um Byggðastofnun er nánar kveðið á um verkefni stjórnar. Stjórn hefur sett sér reglur um störf sín og voru þær síðast endurskoðaðar 15. júní 2021.

Á fundi stjórnar 19. febrúar 2021 samþykkti stjórn breytingu á verklagsreglum um útlánastarfsemi. Helstu breytingar á verklagsreglunum lúta að auknum heimildum lánanefndar til lánveitinga án samþykkis stjórnar auk sölu fullnustueigna og hlutafjár.

Stjórn Byggðastofnunar leitast við að viðhalda góðum stjórnunarháttum og hefur sett sér reglur um störf stjórnar auk síðareglna fyrir starfsfólk og stjórn. Þá hafa verið settar starfsreglur fyrir endurskoðunarnefnd og stjórn hefur skilgreint hlutverk regluvarðar. Hjá stofnuninni starfar lánanefnd sem fjallar um allar lánsúmsóknir, sölu fullnustueigna og hlutafjár auk þess að gera tillögu til stjórnar um sölu hlutabréfa, fullnustueigna og afgreiðslu lána mála yfir sínum heimildamörkum. Þá eru til staðar hjá stofnuninni aflamarksnefnd, áhættumatsnefnd, og öryggisnefnd sem settar hafa verið verklagsreglur um. Verklagsreglur um útlánastarfsemi, fjármála- og eignausýslu hafa verið uppfærðar reglulega og í þeim er m.a. kveðið á um heimildir lánanefndar. Voru reglurnar síðast uppfærðar og samþykktar af stjórn á fundi hennar 19. febrúar 2021.

Í umboði stjórnar starfar endurskoðunarnefnd sem hefur lögbundið eftirlitshlutverk með endurskoðun stofnunarinnar. Endurskoðunarnefnd skal aðstoða stjórn við að uppfylla skyldur sínar með því að starfa sem óháður og hlutlægur aðili sem hefur eftirlit með reikningsskilafæri stofnunarinnar og innra eftirliti hennar ásamt störfum ytri og innri endurskoðenda stofnunarinnar eins og nánar er tilgreint í verklagsreglum hennar og í samræmi við 108. gr. b. laga nr. 3/2006 um ársreikninga.

Stjórn ber ábyrgð á skipun endurskoðunarnefndar og skal nefndin svara beint til stjórnar. Hún skal skipuð þremur aðilum eigi síðar en mánuði eftir aðalfund. Nefndarmenn skulu vera óháðir endurskoðanda eða endurskoðendum Byggðastofnunar og meirihluti nefndarmanna skal jafnframt vera óháður Byggðastofnun. Á fundi stjórnar 15. júní 2021 voru Ragna Hjartardóttir, Halldóra Kristín Hauksdóttir og Kristbjörg Kristbergsdóttir skipaðar í endurskoðunarnefnd Byggðastofnunar til eins árs og María Hjalmsarsdóttir til vara.

Stjórn skipar regluvörð samkvæmt erindisbréfi og kemur regluvörður að lágmarki einu sinni á ári fyrir

stjórn og kynnir skýrslu um þau málefni sem undir starfssvið hans heyra. Þá hefur stjórn einnig skipað persónuverndarfulltrúa skv. erindisbréfi.

Ríkisendurskoðun ber ábyrgð á endurskoðun Byggðastofnunar skv. 4. gr. laga um Ríkisendurskoðun og endurskoðun ríkisreikninga nr. 46/2016. Ríkisendurskoðun fól PricewaterhouseCoopers ehf. í kjölfar útboðs að sjá um endurskoðun á ársreikningi Byggðastofnunar í umboði sínu rekstrarárin 2018–2024.

Byggðastofnun er undanþegin rekstri á innri endurskoðunardeild skv. ákvörðun Fjármálaeftirlitsins frá árinu 2012. Árið 2016, í kjölfar útboðs, samdi Byggðastofnun við KPMG um að sjá um innri endurskoðun Byggðastofnunar á árunum 2016–2020. Árið 2020 var samningurinn við KPMG framlengdur til ársins 2025.

Verkefni forstjóra eru nánar tilgreind í 5. gr. laga um Byggðastofnun og í erindisbréfi ráðherra. Stofnunin skiptist í fjögur svið, fyrirtækjasvið, lögfræðisvið, rekstrarsvið og þróunarsvið. Fjöldi starfsmanna í lok desember var 24 í jafnmörgum stöðugildum.

Áhættustýring

Skv. niðurstöðu Fjármálaeftirlitsins frá árinu 2015 er Byggðastofnun undanþegin starfrækslu áhættunefndar sbr. 5 mgr. 78 gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki. Vegna þessarar undanþágu þá hvíla starfsskyldur áhættunefndar sem mælt er fyrir um á stjórn Byggðastofnunar.

Á árinu 2015 var í fyrsta skipti staðfest áhættustefna af stjórn Byggðastofnunar og er hún yfirfarin og samþykkt árlega, nú síðast í september 2021, en stjórn Byggðastofnunar ber ábyrgð á áhættustýringu stofnunarinnar. Skv. 11. gr. laga um Byggðastofnun skal fjárhagslegt markmið lánastarfsemi stofnunarinnar vera að varðveita eigið fé að raungildi og takmarkar það áhættuvilja hennar, en stjórn stofnunarinnar ákveður viðunandi áhættu. Fjórum sinnum á ári fær stjórn stofnunarinnar upplýsingar um stöðu helstu áhættuþátta og framkvæmd áhættustýringar.

Áhættustýring og virkt innra eftirlit er ein af meginstöðum ábyrgs reksturs stofnunarinnar. Byggðastofnun hefur skilgreint helstu áhættuþætti í rekstri sínum. Þeir eru útlánaáhætta, samþjöppunaráhætta, markaðsáhætta, gengisáhætta, vaxtaáhætta, uppgreiðsluáhætta, verðbólguáhætta, lausafjáraáhætta, útstreymisáhætta, seljanleikaáhætta, rekstraráhætta, upplýsingatækniáhætta, pólitísk og lagaleg áhætta, orðsporsáhætta og starfsmannaáhætta.

SKÝRSLA STJÓRNAR BYGGÐASTOFNUNAR OG FORSTJÓRA

Virkt innra eftirlit er hjá stofnuninni og hafa flestir ferlar verið skráðir. Þessir ferlar og áhættubættir eru metnir reglulega. Hafa úttektir sýnt fram á að skilgreindar eftirlitsaðgerðir eru virkar.

Í samræmi við 17. grein laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki hefur verið skipaður sérstakur umsjónarmaður áhættustýringar hjá Byggðastofnun og gilda um störf hans reglur um umsjónarmann áhættustýringar sem samþykktar voru af stjórn í janúar 2017. Hefur umsjónarmaður áhættustýringar beinan og milliliðalausán aðgang að stjórn Byggðastofnunar og flytur skýrslu um þau málefni sem undir starfssvið hans heyra einu sinni á ári auk þess að leggja fyrir stjórn ársfjórðungslega áhættuskýrslu.

Fjármögnun

Á árinu 2021 gekk stofnunin frá lántökum hjá Endurlánum ríkissjóðs upp á 2.500 milljónir króna. Voru þetta lán í krónum og evrum með 15 ára láns-tíma. Nánar er fjallað um lántökur í skýringu 17 í ársreikningnum. Voru lántökurnar byggðar á lántökuheimild fjárlaga 2020 og 2021. Eru lántökurnar nýttar til að fjármagna nýjar lánveitingar. Í fjárlögum ársins 2022 hefur Byggðastofnun 3.000 m.kr. lántökuheimild. Gert er ráð fyrir að stofnunin fjármagni lántökur sínar á árinu hjá Endurlánum ríkissjóðs.

Ófjárhagsleg upplýsingagjöf samkvæmt 66. gr. d laga nr. 3/2006 um ársreikninga

Byggðastofnun telst til eininga tengdum almanna-hagsmunum eins og hugtakið er skilgreint í lögum um ársreikninga nr. 3/2006, með síðari breytingum. Meginhlutverk stofnunarinnar er að tryggja láns-framboð á byggðalega viðkvæmum svæðum.

Stjórn Byggðastofnunar hefur sett sér starfsreglur þar sem m.a. er kveðið á um að stjórnarformanni í Byggðastofnun sé óheimilt að taka að sér önnur störf fyrir stofnunina en þau sem teljast eðlilegur hluti starfa hans sem stjórnarformanns. Stjórnar-maður skal ekki taka þátt í meðferð máls er varðar viðskipti hans sjálf, fyrirtækis sem hann á virkan eignarhlut í, situr í stjórn, er í forsvari fyrir, er starfs-maður við eða á verulegra hagsmuna að gæta í eða telst að öðru leyti innherji í, svo og varðandi samkeppnisaðila slíkra fyrirtækja. Sama gildir um þátttöku í meðferð máls sem tengist aðila sem er venslaður stjórnarmanni persónulega eða fjárhags-lega. Aðalmenn og varamenn í stjórn Byggðastofnunar, eða fyrirtæki sem þeir eiga eða eru í forsvari fyrir, skulu ekki sækja um lán og/eða styrki hjá

stofnuninni. Öll önnur viðskiptaerindi stjórnarmanna og/eða varamanna, og fyrirtækja sem þeir kunna að eiga eða vera í forsvari fyrir skulu lögð fyrir stjórn.

Stjórnsýsla póstmála fluttist til Byggðastofnunar þann 1. júlí 2021. Í desember 2021 setti stjórn Byggðastofnunar reglur um málsmeðferð ákvarðana á sviði póstmála hjá Byggðastofnun. Reglum þessum er ætlað að auka gagnsæi í málsmeðferð Byggðastofnunar við töku stjórnvaldsákvæðana á sviði póstmála og stuðla að því að stjórnsýslumál séu vel rannsökuð og úrlausn þeirra í samræmi við vandaða stjórnsýsluhætti.

Stjórn Byggðastofnunar hefur einnig sett siðareglur sem gilda um stjórn og starfsmenn. Siðareglur minna starfsmenn og stjórn Byggðastofnunar og aðra þá sem starfa í umboði hennar á viðtækar og strangar siðferðiskröfur sem gerðar eru til þeirra og stuðla þannig að því að efla það traust og þann trúverðugleika sem stofnuninni er nauðsynlegt að hafa.

Byggðastofnun fylgir lögum, reglum og samningum sem snerta jafnréttismál og gilda á hverjum tíma. Byggðastofnun er vinnustaður þar sem starfsfólk er metið á eigin forsendum, hefur jafna möguleika og sömu réttindi í starfi og til starfsframa. Jafnréttis-áætlun Byggðastofnunar er ætlað að stuðla að jöfnum rétti og stöðu allra kynja innan stofnunarinnar og samþættingu kynja- og jafnréttis-sjónarmiða í starfi og stefnumótun Byggðastofnunar. Jafnréttisáætlun Byggðastofnunar nær til allrar starfsemi Byggðastofnunar.

Árið 2020 veitti Jafnréttisstofa Byggðastofnunar heimild til að nota jafnlaunamerkið árin 2020–2023. Í því fólst staðfesting á að Byggðastofnun hafi fengið vottun á jafnlaunakerfi sínu samkvæmt jafnlaunastaðli ÍST 85:2012 og uppfyllti öll skilyrði staðalsins. Með því er staðfest að launaákvæðanir séu kerfisbundnar, að fyrir hendi sé jafnlaunakerfi samkvæmt kröfum jafnlaunastaðals og að reglu-bundið er fylgst með því hjá stofnuninni að starfs-fólk sem vinnur sömu eða jafnverðmæt störf hafi sambærileg laun óháð kynferði.

Byggðastofnun hefur sjálfbæra þróun og vernd umhverfisins að leiðarljósi í öllu sínu starfi. Á þann hátt leggur Byggðastofnun sitt af mörkum til að mæta þörfum samtímans án þess að draga úr möguleikum komandi kynslóða til þess að mæta þörfum sínum. Umhverfis- og samfélagsstefna og framkvæmd hennar er liður í daglegu starfi Byggðastofnunar til að draga úr álagi á umhverfið,

auka gæði og vekja áhuga á innra umhverfisstarfi og samfélagslegri ábyrgð. Stefnan tekur til allrar starfsemi Byggðastofnunar.

Stjórn Byggðastofnunar samþykkti í nóvember 2021 í fyrsta skiptið loftslagsstefnu fyrir Byggðastofnun. Fram til ársins 2030 mun Byggðastofnun draga úr losun gróðurhúsalofttegunda um samtals 30% miðað við árið 2019. Byggðastofnun stefnir að því að kolefnisjafna þá losun sem eftir stendur frá árinu 2020.

Byggðastofnun mun fyrst og fremst leggja áherslu á að draga úr losun í rekstri en einnig kolefnisjafna alla eftirstandandi losun með t.d. samningi um skógrækt hjá viðurkenndum aðila eða kaupum á vottuðum kolefniseiningum frá og með árinu 2021.

Byggðastofnun tekur þátt í verkefninu Græn skref í ríkisrekstri og hefur sett sér markmið um að uppfylla öll fimm skrefin á árinu 2022.

Atburðir eftir lok reikningsskilatímabils

Þann 14. janúar 2022 var Aðalsteinn Þorsteinsson forstjóri Byggðastofnunar settur forstjóri Þjóðskrár í sex mánuði frá 1. febrúar til 31. júlí 2022 vegna leyfis skipaðs forstjóra Þjóðskrár. Arnar Már Eliasson forstöðumaður fyrirtækjasviðs Byggðastofnunar var settur forstjóri Byggðastofnunar á sama tímabili.

Þann 21. janúar 2022 sagði Kári Gautason sig úr stjórn Byggðastofnunar þar sem hann tók við starfi aðstoðarmanns sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra. Tók Þórey Edda Elísdóttir varamaður sæti hans í stjórn stofnunarinnar.

Framtíðarhorfur

Eiginfjárstaða stofnunarinnar er sterk og gefur henni færi á að vera öflugur bakhjarl fyrirtækja í landsbyggðunum. Ljóst er þó að þar sem efnahagsreikningur stofnunarinnar hefur stækkað ört á undanfórnum árum í samræmi við aukna eftirspurn eftir útlánum hennar getur komið til þess að ríkissjóður þurfi á næstu misserum að leggja stofnuninni til aukið eigið fé svo hún geti uppfyllt eiginfjárkröfur Sí og áfram sinnt mikilvægu hlutverki sínu í landsbyggðunum.

Yfirlýsing stjórnar og setts forstjóra

Ársreikningurinn er gerður í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um reikningsskil lánastofnana. Samkvæmt bestu vitneskju er það álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af rekstri Byggðastofnunar á árinu 2021, eignum, skuldum og fjárhagsstöðu 31. desember 2021 og breytingu á handbæru fé á árinu.

Jafnframt er það álit okkar að ársreikningurinn og skýrsla stjórnar og setts forstjóra geymi glögggt yfirlit um þróun og árangur í rekstri stofnunarinnar, stöðu hennar og lýsi helstu áhættuþáttum og óvissu sem stofnunin býr við.

Stjórn Byggðastofnunar og settur forstjóri hafa fjallað um ársreikninginn fyrir árið 2021 og staðfesta hann með undirritun sinni.

Sauðárkróki, 18. mars 2022

Magnús B. Jónsson
formaður

Gunnar Þorgeirsson

Halldóra K. Hauksdóttir

Heiðbrá Ólafsdóttir

Karl Björnsson

María Hjálmarsdóttir

Þórey Edda Elísdóttir

Arnar Már Eliasson
settur forstjóri

ÁRITUN ÓHÁÐS ENDURSKOÐANDA

Til stjórnar og forstjóra Byggðastofnunar

Álit

Við höfum endurskoðað meðfylgjandi ársreikning Byggðastofnunar fyrir árið 2021, að undanskilinni skýrslu stjórnar og forstjóra.

Það er álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af afkomu stofnunarinnar á árinu 2021, efnahag hennar 31. desember 2021 og breytingu á handbæru fé á árinu 2021, í samræmi við lög um ársreikninga og settar reikningsskilareglur.

Álit okkar er í samræmi við skýrslu okkar til endurskoðunarnefndar.

Ársreikningurinn innifelur

- Skýrslu stjórnar og forstjóra,
- Rekstrarreikning fyrir árið 2021.
- Efnahagsreikning þann 31. desember 2021.
- Sjóðstreymi fyrir árið 2021.
- Skýringar, sem innifela helstu reikningsskilaaðferðir og aðrar skýringar.

Skýrsla stjórnar og forstjóra er undanskilin endurskoðun, sbr. kafla um aðrar upplýsingar.

Grundvöllur álits

Endurskoðað var í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla. Ábyrgð okkar samkvæmt stöðlunum er nánar útskýrð í kaflanum um ábyrgð endurskoðanda.

Óhæði

Við erum óháð stofnuninni samkvæmt ákvæðum laga um endurskoðendur og endurskoðun og siðareglna sem gilda um endurskoðendur á Íslandi og varða endurskoðun okkar á ársreikningi stofnunarinnar. Við uppfylfum jafnframt aðrar kröfur um starf okkar sem endurskoðendur í samræmi við ákvæði siðareglna. Samkvæmt okkar bestu vissu, lýsum við yfir að önnur þjónusta sem við höfum veitt stofnuninni er í samræmi við ákvæði íslenskra laga og reglna og að við höfum ekki veitt þjónustu sem óheimilt er að veita samkvæmt ákvæðum 5.1. gr. Evrópureglugerðar nr. 537/2014.

Gerð er grein fyrir annarri þjónustu sem við höfum veitt stofnuninni, á árinu 1. janúar til 31. desember 2021, í skýringu nr. 5.

Við teljum að við endurskoðunina höfum við aflað nægilegra og víðeigandi gagna til að byggja álit okkar á.

Lykilatriði endurskoðunarinnar

Lykilatriði endurskoðunarinnar eru þau atriði sem að okkar faglega mati höfðu mesta þýðingu í endurskoðun okkar á ársreikningi stofnunarinnar árið 2021. Sem hluti af endurskoðun okkar á ársreikningnum voru þessi lykilatriði skoðuð sérstaklega. Við látum ekki í ljós sérstakt álit varðandi þessi lykilatriði, einungis er látið í ljós álit á ársreikningnum í heild.

Lykilatriði endurskoðunarinnar

Mat á útlánum

Sjá nánar skýringar nr. 10 „Útlán til viðskiptavina“ og nr. 13 „Afskriftarreikningur“.

Áhersla í endurskoðun okkar var á mat útlána þar sem útlán nema um 18.625 milljónum króna eða 84% af heildareignum stofnunarinnar. Afskriftarreikningur útlána nemur 1.467 milljónum króna eða 7,30% af heildarútlánum stofnunarinnar. Vegna umfangs matskenndra þátta við útreikning á afskriftarreikningi er þessi liður lykilatriði í endurskoðun okkar.

Útlán stofnunarinnar eru upphaflega metin á gangvirði sem er lánsfjárhæðin, auk alls kostnaðar vegna viðskiptanna. Útlán eru síðan metin á afskrifuðu kostnaðarverði. Áfallnir vextir og verðbætur eru taldir með í bókfærðu virði útlána.

Endurskoðunaraðgerðir

Endurskoðun á mati útlána fólst m.a.

í eftirfarandi þáttum:

- Útlánaferill yfirfarinn og metinn.
- Við höfum lagt mat á þær aðferðir sem stjórnendur beita við matið, farið yfir matsreglur útlána og prófað eftirlitsaðgerðir í virðisrýrnunarferlinu.
- Framkvæmd var gagnaendurskoðun á afskriftarreikningi útlána. Yfirfarið var mat á undirliggjandi tryggingum og mat lagt á forsendur stjórnenda.
- Víðeigandi skýringar voru yfirfarnar.

Aðrar upplýsingar, þ.m.t. skýrsla stjórnar og forstjóra

Stjórn og forstjóri bera ábyrgð á öðrum upplýsingum. Aðrar upplýsingar eru skýrsla stjórnar og forstjóra, sem lá fyrir við áritun okkar.

Aðrar upplýsingar eru jafnframt ársskýrsla Byggingastofnunar. Ársskýrsla liggur ekki fyrir við áritun okkar á ársreikninginn en við búumst við að fá hana afhenta til yfirferðar áður en hún verður gefin út.

Álit okkar á ársreikningnum nær ekki til annarra upplýsinga, þ.m.t. skýrslu stjórnar og forstjóra og við staðfestum þær ekki á neinn hátt.

Í tengslum við endurskoðun okkar á ársreikningi stofnunarinnar ber okkur að yfirfara aðrar upplýsingar, sem tilgreindar eru hér að ofan, þegar þær liggja fyrir og meta hvort þær eru í verulegu ósamræmi við ársreikninginn eða skilning sem við höfum aflað við endurskoðunina eða ef svo virðist að verulegar rangfærslur séu í þeim. Ef við, á grundvelli vinnu okkar, ályktum að verulegar rangfærslur séu í öðrum upplýsingum ber okkur að skýra frá því.

Hvað varðar skýrslu stjórnar og forstjóra höfum við, í samræmi við ákvæði 104. gr. laga um ársreikninga nr. 3/2006, yfirfarið að skýrsla stjórnar og forstjóra hafi að geyma þær upplýsingar sem þar ber að veita í samræmi við lög um ársreikninga komi þær ekki fram annars staðar í ársreikningnum.

Ábyrgð stjórnar og forstjóra á ársreikningnum

Stjórn og forstjóri eru ábyrg fyrir gerð og framsetningu ársreikningsins í samræmi við lög um ársreikninga og settar reikningsskilareglur. Stjórn og forstjóri eru einnig ábyrg fyrir því innra eftirliti sem nauðsynlegt er að sé til staðar varðandi gerð og framsetningu ársreikningsins, þannig að hann sé án verulegra annmarka hvort sem er vegna sviksemi eða mistaka.

Við gerð ársreikningsins ber stjórnendum stofnunarinnar að meta hæfi þess til áframhaldandi starfsemi. Stjórnendum ber að semja ársreikning stofnunarinnar á þeirri forsendu að um áframhaldandi starfsemi sé að ræða, nema stjórnendur ætli að leysa stofnunina upp eða hætta rekstri hennar, eða hafi ekki raunhæft val um annað en að hætta starfsemi stofnunarinnar. Stjórnendum stofnunarinnar ber að setja fram viðeigandi skýringar varðandi hæfi hennar til áframhaldandi starfsemi ef við á og hvers vegna stjórnendur beita forsendunni um áframhaldandi starfsemi við gerð og framsetningu ársreikningsins.

Stjórn og endurskoðunarnefnd skulu hafa eftirlit með gerð og framsetningu ársreikningsins.

Ábyrgð endurskoðenda á endurskoðun ársreikningsins

Markmið okkar er að afla nægjanlegrar vissu um að ársreikningurinn sé án verulegra annmarka, hvort sem er vegna sviksemi eða mistaka og gefa út áritun með álit okkar. Nægjanleg víska er mikil víska en ekki trygging þess að endurskoðun, sem framkvæmd er í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla, muni ávallt leiða í ljós alla verulega annmarka séu þeir til staðar. Annmarkar geta stafað af sviksemi eða mistökum og eru metnir verulegir ef þeir, einir og sér eða samanlagðir, gætu haft áhrif á fjárhagslegar ákvarðanir notenda sem grundvallaðar eru á ársreikningnum.

Endurskoðun í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla byggir á faglegu mati og faglegri tortryggni. Við framkvæmum einnig eftirfarandi:

- Greinum og metum áhættuna af verulegum annmörkum, vegna sviksemi eða mistaka, og skipuleggjum endurskoðunaraðgerðir til að mæta þessari áhættu og öflum endurskoðunargagna sem eru nægjanleg og viðeigandi grunnur fyrir álit okkar. Áhættan af því að greina ekki verulega annmarka sem stafa af sviksemi er meiri en áhætta af annmörkum vegna mistaka, þar sem sviksemi getur stafað af fölsun, misvísandi framsetningu ársreiknings, að mikilvægum atriðum sé viljandi sleppt, samanteknum ráðum eða að innra eftirlit sé sniðgengið.
- Öflum skilnings á innra eftirliti sem er viðeigandi fyrir endurskoðun okkar í þeim tilgangi að hanna endurskoðunaraðgerðir, en ekki til þess að gefa álit á virkni innra eftirlits stofnunarinnar.
- Metum hvort val stjórnenda á reikningsskilaaðferðum sé viðeigandi og hvort matsaðferðir þeirra séu raunhæfar. Einnig skoðum við hvort tengdar skýringar séu við hæfi.

ÁRITUN ÓHÁÐS ENDURSKOÐANDA

- Ályktum um notkun stjórnenda á forsendunni um áframhaldandi starfsemi og metum á grundvelli endurskoðunarinnar hvort verulegur vafi leiki á rekstrarhæfi stofnunarinnar eða hvort aðstæður séu til staðar sem gætu valdið verulegum efasemdum um rekstrarhæfi hennar. Ef við teljum að veruleg óvissa ríki, ber okkur að vekja sérstaka athygli á viðeigandi skýringum í ársreikningnum um óvissuna og ef þær upplýsingar eru ekki nægjanlegar að okkar mati, vikjum við frá fyrirvaralausum álitum. Niðurstaða okkar byggir á þeim endurskoðunargögnum sem við höfum aflað fram að dagsetningu áritunar okkar. Engu að síður geta atburðir eða aðstæður í framtíðinni leitt til þess að stofnunin verði ekki lengur rekstrarhæf.
- Metum framsetningu, gerð og innihald ársreikningsins í heild, að meðtöldum skýringum og hvort hann grundvallast á fyrirliggjandi færslum og atburðum og gefi glögga mynd samanber álit okkar.

Við upplýsum stjórn og endurskoðunarnefnd meðal annars um áætlað umfang og tímasetningu endurskoðunarinnar og veruleg atriði sem upp geta komið í endurskoðun okkar, þar á meðal verulega annmarka í innra eftirliti ef við á.

Við höfum lýst því yfir við stjórn og endurskoðunarnefnd að við uppfyllum nauðsynleg siðferðis- og óhæðisskilyrði og við munum láta þeim í té allar upplýsingar um hugsanleg tengsl og önnur atriði sem gætu haft áhrif á óhæði okkar og trúnað.

Við höfum lagt mat á hvaða atriði, af þeim atriðum sem við höfum upplýst stjórn og endurskoðunarnefnd um, höfðu mesta þýðingu á yfirstandandi ári og eru það lykilatriði endurskoðunarinnar. Við lýsum þessum lykilatriðum í áritun okkar nema lög og reglur leyfi ekki að upplýst sé opinberlega um tiltekin atriði eða í algjörum undantekningartilfellum þegar mat okkar er að neikvæðar afleiðingar af birtingu slíkra upplýsinga vegi þyngra en ávinningur almennings af birtingu upplýsinganna.

Önnur atriði samkvæmt ákvæðum laga og reglna

Kosning endurskoðanda

Við vorum fyrst tilnefnd sem endurskoðendur stofnunarinnar af ríkisendurskoðun sbr. 7. gr. laga nr. 46/2016 um ríkisendurskoðanda og endurskoðun ríkisreikninga í desember 2018. Tilnefning okkar var samþykkt í janúar 2019 og hefur verið staðfest árlega síðan þá. Við höfum því verið endurskoðendur stofnunarinnar samfellt í fjögur ár.

Reykjavík 18. mars 2022

PricewaterhouseCoopers ehf.

Arna G. Tryggvadóttir

Löggiltur endurskoðandi

REKSTRARREIKNINGUR 2021

	Skýr.	2021	2020
VAXTATEKJUR			
Vaxtatekjur af kröfum á lánastofnanir		7.566	4.298
Vaxtatekjur og verðbætur af útlánum		1.561.202	1.323.371
		1.568.767	1.327.669
VAXTAGJÖLD			
Vaxtagjöld og verðbætur af lántökum		1.008.322	805.686
Önnur vaxtagjöld		107	126
		1.008.429	805.812
<i>Hreinar vaxtatekjur</i>		560.338	521.857
REKSTRARTEKJUR			
Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum	6	395.200	385.300
Gengismunur	7	(17.967)	(811)
Tekjur af fullnustueignum	12	16.799	24.095
Aðrar rekstrartekjur	8	176.805	258.519
		570.837	667.103
<i>Hreinar rekstrartekjur</i>		1.131.175	1.188.960
REKSTRARGJÖLD			
Veitt framlög til atvinnuráðgjafa		207.300	209.600
Veittir aðrir styrkir		105.204	164.933
Laun og launatengd gjöld	3, 4	358.210	375.108
Annar rekstrarkostnaður		122.076	132.716
Rekstrarkostnaður fullnustueigna	12	12.117	56.408
Afskriftir varanlegra rekstrarfjármuna	15	24.052	13.973
Framlög í afskriftarr. útlána o.fl.	2, 13	134.913	298.032
		963.872	1.250.771
<i>Hagnaður (tap) ársins</i>		167.303	(61.811)

Allar fjárhæðir eru í þúsundum króna

EFNAHAGSREIKNINGUR 31. DESEMBER 2021

	Skýr:	31.12.2021	31.12.2020
EIGNIR			
Bankainnstæður	9	1.117.627	1.165.407
Útlán til viðskiptavina	10	18.625.315	16.834.885
Fullnustueignir	11	320.010	270.010
Veltuhlutabréf	14	357.899	353.283
Hlutdeildarfélög	14	739.368	699.594
Viðskiptakröfur		57.993	124.489
Varanlegir rekstrarfjármunir	15	831.179	837.284
		<u>22.049.391</u>	<u>20.284.952</u>
Eignir samtals			
SKULDIR OG EIGIÐ FÉ			
Lántökur og skuldabréfaútgáfur	17	18.159.786	16.788.799
Óráðstöfuð framlög		442.533	241.587
Aðrar skuldir		125.485	100.281
		<u>18.727.803</u>	<u>17.130.667</u>
Skuldir samtals			
EIGIÐ FÉ			
Eigið fé	2, 18	<u>3.321.587</u>	<u>3.154.284</u>
		<u>22.049.391</u>	<u>20.284.952</u>
Skuldir og eigið fé samtals			

Allar fjárhæðir eru í þúsundum króna

SJÓÐSTREYMI 2021

	2021	2020
HANDBÆRT FÉ FRÁ REKSTRI		
Hagnaður (tap) ársins	167.303	(61.811)
Rekstrarliðir sem hafa ekki áhrif á handbært fé:		
Framlög í afskriftarr. útlána og matsbreyting hlutabréfa	124.421	280.935
Afskriftir rekstrarfjármuna	24.052	13.973
Hagnaður af sölu varanlegra rekstrarfjármuna ..	(5.474)	(3.371)
Vextir, verðbætur og gengismunur	169.345	138.914
<i>Handbært fé frá rekstri</i>	479.647	368.640
 FJÁRFESTINGARHREYFINGAR		
Afborganir útlána	2.163.099	558.397
Veitt lán	(3.899.063)	(3.369.115)
Innleystar eignir	(136.242)	273.920
Hlutabréf	(4.547)	215.366
Varanlegir rekstrarfjármunir	(12.473)	(436.281)
Viðskiptakröfur	66.496	(97.889)
<i>Fjárfestingarhreyfingar</i>	(1.822.730)	(2.855.602)
 FJÁRMÖGNUNARHREYFINGAR		
Afborganir af lántökum	(1.442.196)	(2.213.885)
Nýjar lántökur	2.511.350	5.294.752
Aðrar skuldir og óráðstöfuð framlög	226.149	96.823
<i>Fjármögnunarhreyfingar</i>	1.295.304	3.177.691
 Hækkun (lækkun) á handbæru fé	(47.780)	690.727
Handbært fé í ársbyrjun	1.165.407	474.679
 Handbært fé í lok ársins	1.117.627	1.165.407

SKÝRINGAR

1. Upplýsingar um stofnunina

Byggðastofnun er lánastofnun, kt. 450679-0389 og er megin starfsemi stofnunarinnar fólgin í útlánum og öðrum fjárhagslegum stuðningi auk þess að fylgjast með þróun byggðar á Íslandi, annast framkvæmd laga um pósthjónustu og hafa eftirlit með pósthjónustu. Lögheimili stofnunarinnar er að Sauðármýri 2, 550 Sauðárkróki.

2. Reikningsskilaaðferðir

Grundvöllur reikningsskilanna

Ársreikningurinn er gerður í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um reikningsskil lánastofnana. Ársreikningurinn byggir á kostnaðarverðsreikningsskilum og er gerður eftir sömu reikningsskilaaðferðum og árið áður. Ársreikningurinn er í íslenskum krónum og allar fjárhæðir eru sýndar í þúsundum króna, nema þar sem annað er tilgreint.

Matsaðferðir

Stjórnendur þurfa að meta og taka sértækar ákvarðanir er varða mikilvæga liði ársreikningsins sem vegna eðlis síns eru háðir mati hverju sinni. Matsaðferðir stjórnenda stöðjast við góða reikningsskilavenju. Raunveruleg verðmæti þeirra liða sem þannig eru metnir, geta við sölu eða aðra ráðstöfun, reynst önnur en niðurstaða samkvæmt matinu.

Verðtryggðar eignir og skuldir og eignir og skuldir í erlendum gjaldmiðlum

Áfallinn gengismunur og verðbætur á höfuðstóligna og skulda eru færðar í ársreikningnum. Verðtryggðar eignir og skuldir eru færðar miðað við vísitölur sem tóku gildi 1. janúar 2022. Útlán og lántökur í erlendum gjaldmiðlum eru umreiknaðar í íslenskar krónur á síðasta skráða miðgengi Seðlabanka Íslands í lok desember 2021. Innstæður á gjaldeyrisreikningum í íslenskum bönkum eru umreiknaðar í íslenskar krónur á síðasta skráða kaupgengi viðkomandi viðskiptabanka. Gengismunur sem myndast er færður í rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Miðgengi Seðlabanka Íslands

Í lok ársins:	31.12.2021	31.12.2020
USD	130,38	127,21
DKK	19,85	20,98
JPY	1,13	1,23
EUR	147,60	156,10

Kaupgengi Arion banka í lok ársins:

USD	129,33	127,17
JPY	1,12	1,23
EUR	147,08	155,55

Kaupgengi Landsbankans í lok ársins:

EUR	147,11	155,64
-----	--------	--------

Kaupgengi Íslandsbanka í lok ársins:

USD	129,33	127,27
JPY	1,12	1,23
EUR	147,11	155,58

Vísitölur í upphafi árs:

Vísitala neysliverðs til verðtryggingar	1.1.2022	1.1.2021
	513,0	489,1

Varanlegir rekstrarfjármunir

Varanlegir rekstrarfjármunir eru færðir til eignar á kostnaðarverði að frádregnum afskriftum. Endurbætur eru eignfærðar ef líklegt er að þær skili stofnuninni framtíðarhagnaði og hægt er að meta kostnaðinn á áreiðanlegan hátt. Allur viðhaldskostnaður er gjaldfærður í rekstrarreikning þegar til hans er stofnað. Afskriftir eru miðaðar við áætlaðan nýtingartíma einstakra varanlegra rekstrarfjármuna og reiknaðar sem fastur árlegur hundradshluti af stofnverði, að frádregnu áætluðu hrakvirði, miðað við eignarhaldstíma á árinu.

Afskriftarreikningur útlána

Afskriftarreikningur útlána er myndaður til að mæta þeirri áhættu sem fylgir útlánastarfsemi, en hér er ekki um endanlega afskrift að ræða. Framlög í afskriftarreikning útlána eru færð til gjalda í rekstrarreikningi að frádregnum endurgreiðslum vegna áður afskrifaðra lána.

Eignarhlutir í félögum

Hlutdeildarfélög, eru félög sem stofnunin á að jafnaði 20–50% eignarhlut í. Eignarhlutir stofnunarinnar í hlutdeildarfélögum eru í upphafi færðir á kostnaðarverði og eftir upphaflega færslu samkvæmt stöðu eiginfjár viðkomandi félags út frá nýjustu upplýsingum frá þeim félögum. Eignarhlutir í öðrum félögum eru færðir á kostnaðarverði að frádreginni virðisryrnun. Sé eignarhluti undir 20% en Byggðastofnun með aðila í stjórn félagsins þá er eignarhlutur færður miðað við stöðu eiginfjár út frá nýjustu upplýsingum frá þeim félögum þó þau séu flokkuð á meðal veltufjárbréfa. Matsbreytingar eru færðar yfir rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Fullnustueignir

Fullnustueignir eru færðar á áætluðu söliverði. Matsbreytingar eru færðar yfir rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Útlán

Útlán stofnunarinnar eru útlán til viðskiptavina. Þau eru upphaflega metin á gangvirði, sem er lánsfjárhæðin, auk alls kostnaðar vegna viðskiptanna. Útlán eru síðan metin á afskrifuðu kostnaðarverði. Öll viðskipti stofnunarinnar vegna fjárfestinga hennar eru skráð á viðskiptadegi sem telst sá dagur sem stofnunin hefur skuldbundið sig til viðskiptanna. Áfallnir vextir og verðbætur eru taldir með í bókfærðu virði lána. Vaxtatekjur af lánum og kröfum eru skráðar undir liðnum „Vaxtatekjur“ í rekstrarreikningi og gengismunur undir liðnum „Gengismunur“. Niðurfærsla er byggð á mati á tapsáhættu gagnvart einstökum útlánum. Útlán sem eru endanlega töpuð eru færð út úr bókum stofnunarinnar.

Viðskiptakröfur

Viðskiptakröfur eru færðar samkvæmt upphaflegu viðskiptaverði að teknu tilliti til gengisbreytinga og að frádreginni niðurfærslu sem gerð er til að mæta þeim kröfum sem kunna að tapast. Niðurfærslan er byggð á mati á tapsáhættu gagnvart hverjum skuldunaut. Kröfur sem eru endanlega tapaðar eru færðar út úr bókum stofnunarinnar.

Handbært fé

Til handbærs fjár í efnahagsreikningi og við gerð sjóðstreymis teljast bankainnstæður.

Tekjur

Tekjur eru færðar þegar verulegar líkur eru á að fjárhagslegur ávinningur þeirra renni til stofnunarinnar og þegar hægt er að meta þær með áreiðanlegum hætti.

Vaxtatekjur eru færðar í rekstrarreikning þegar þær falla til.

Arðstekjur eru færðar þegar réttur stofnunarinnar til innheimtu liggur fyrir.

Leigutekjur af útleigu fullnustueigna eru færðar samkvæmt línulegri aðferð á leigutímanum.

3. Laun og launatengd gjöld

	2021	2020
Laun	281.501	291.656
Lífeyrissjóðsframlög	50.881	52.351
Tryggingagjald	19.615	21.108
Breyting á áunnu orlofi	611	3.940
Önnur launatengd gjöld	5.601	6.052
Laun og launatengd gjöld alls	358.210	375.108

Á árinu störfuðu 27 starfsmenn hjá stofnuninni á tímabilinu m.v. heilsársstörf. Þann 31. desember 2021 voru 24 starfsmenn á launaskrá hjá stofnuninni og heilsdagsstöðugildi voru 24.

4. Þóknarir til stjórnar, endurskoðunarnefndar og forstjóra

Laun til stjórnar Bygðastofnunar, endurskoðunarnefndar og forstjóra greinast þannig:	2021	2020
Magnús Björn Jónsson, stjórnarform.	3.446	3.283
Gunnar Þorgeirsson, stjórnarmaður	1.707	1.627
Halldóra K. Hauksdóttir, varaformaður stjórnar & endsk.nefnd.	1.985	1.627
Heiðbrá Ólafsdóttir, stjórnarmaður frá 11.08.2020	1.707	712
Karl Björnsson, stjórnarmaður	1.707	1.627
Kári Gautason, stjórnarmaður frá 15.05.2021	1.112	0
Kristbjörg H. Kristbergsdóttir, endurskoðunarn. frá 22.05.20	512	299
María Hjálmarasdóttir, stjórnarmaður	1.707	1.627
Ólafur V. Sigurbergsson, endurskoðunarn. til 22.05.2020	0	190
Ragna Hjartardóttir formaður endurskoðunarnefndar	595	567
Sigríður Jóhannesdóttir, stjórn & endurskoðunarn. til 15.05.2021	774	2.115
Unnar Hermannsson, stjórnarmaður frá 16.04–11.08.2020	0	527
Aðalsteinn Þorsteinsson, forstjóri	21.086	18.624
Þóknarir til stjórnar, endurskoðunarnefndar og forstjóra samtals	36.339	32.825

5. Þóknarir endurskoðenda

Endurskoðun ársreiknings og könnun árschlutauppgjörs	5.027	4.553
Önnur þjónusta endurskoðunartengt	0	242
Önnur sérfræðiþjónusta /innri endurskoðun	780	3.753
Þóknarir endurskoðenda samtals	5.807	8.548

6. Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum og annað framlag ríkissjóðs

Framlag skv. fjárlögum		
Almennur rekstur	187.900	175.700
Atvinnuráðgjafar á landsbyggðinni	207.300	209.600
Framlag ríkissjóðs skv. fjárlögum	395.200	385.300

Framlög ríkissjóðs sem fara í gegnum efnahagsreikning

Framlag ríkissjóðs v. Sóknaráætlana landshluta	806.000	0
Framlag ríkissjóðs v. flutningsjöfnunarstyrkja	354.695	0
Framlag ríkissjóðs v. sértækra verk. sóknaráætlunarsvæða	223.300	192.500
Framlag ríkissjóðs v. Brothættra byggða	140.000	212.000
Framlag ríkissjóðs v. Bygðarannsóknasjóðs	7.000	7.000
Framlag ríkissjóðs v. hruns í ferðabjónustu	0	150.000
Framlag ríkissjóðs v. félagsþjónustu og barnaverndar	0	30.000
Annað framlag ríkissjóðs samtals	1.530.995	591.500

Veittir styrkir af framlagi ríkissjóðs sem fara í gegnum efnahagsreikning

	2021	2020
Styrkir v. sóknaráætlana landshluta	741.062	0
Styrkir v. flutningsjöfnunar	213.987	0
Styrkir v. sértækra verkefna sóknaráætlunarsvæða	206.267	142.950
Styrkir v. hruns í ferðabjónustu	28.600	120.000
Styrkir v. félagsþjónustu og barnaverndar	14.131	15.869
Styrkir v. Bygðarannsóknasjóðs	13.530	11.200
Veittir styrkir alls	1.217.576	290.019

Óúthlutaðir styrkir vegna annars framlags ríkissjóðs eru færðir á efnahagsreikning.

Kostnaður Bygðastofnunar vegna verkefnisins „Brothættar byggðir“ nam 117.328 þúsund krónum á árinu og er færður í rekstrarreikning. Tekjur námu 117.328 þúsund krónum og eru færðar meðal annarra rekstrartekna.

7. Gengismunur

Gengismunur af útlánum	(122.329)	282.188
Gengismunur af gjaldeyrisreikningum og kröfum	429	93.943
Gengismunur af lántökum	103.933	(376.942)
	(17.967)	(811)

8. Aðrar rekstrartekjur

Endurgreiddur kostnaður vegna Brothættra byggða	117.328	181.820
Endurgreiddur ýmiss útlagður kostnaður	36.767	57.495
Arður af hlutabréfum	12.901	9.212
Söluhagnaður rekstrarfjármuna	5.474	0
Tekjur vegna rekstrarfjármuna	1.682	1.961
Innheimtutekjur	1.082	1.778
Annað	1.572	2.883
Söluhagnaður fullnustueigna	0	3.371
	176.805	258.519

9. Bankainnstæður

Bankainnstæður í íslenskum krónum	31.12.2021	31.12.2020
Bankainnstæður í erlendri mynt	1.058.496	1.131.407
	59.131	34.000
Bankainnstæður samtals	1.117.627	1.165.407

10. Útlán til viðskiptavina

Sundurliðun eftir myntum:

Útlán í íslenskum krónum	17.314.556	15.357.309
Útlán í erlendum myntum	2.778.024	2.850.428
Afskriftarreikningur útlána	(1.467.265)	(1.372.851)
	18.625.315	16.834.885

Sundurliðað eftir lántakendum:

Bæjar- og sveitarfélög	0,00%	0,05%
Einstaklingar	29,07%	29,32%

Sundurliðað eftir atvinnugreinum:

Þjónustustarfsemi	35,27%	37,97%
Sjávarútvegur	13,14%	11,21%
Iðnaður	7,60%	7,35%
Landbúnaður	14,92%	14,11%
Fjármálastofnanir	0,00%	0,00%
	100%	100%

SKÝRINGAR

Útlán með áföllnum vöxtum greinast þannig eftir eftirstöðvatíma:

	31.12.2021	31.12.2020
Gjaldkræfur kröfur	172.927	98.674
Allt að 3 mánuðum	364.173	214.606
Yfir 3 mán. og allt að 1 ári	1.521.913	1.042.285
Yfir 1 ár og allt að 5 árum	6.046.120	4.897.133
Yfir 5 ár	10.520.182	10.582.187
	18.625.315	16.834.885

11. Fullnustueignir

Fasteignir	320.010	270.010
	320.010	270.010

	F. mat	Stærð m ²
Aðalgata 6, Blönduósi	105.300	1.118,9
Eyrarvegur 8, Þórshöfn	4.270	212,5
Grænigarður, Ísafirði	86.214	1.366,7
Strandarvegur 29-33, 29R, Seyðisf.	14.650	601,0
Strandgata 37, Tálknafirði	14.990	456,1
Valgerðarstaðir 4, Fljótisdalsh.	161.200	5.148,3
	386.624	8.903,5

Fullnustueignir eru bókfærðar í ársreikningi á 320.010 þúsund krónur.

	2021	2020
Fjöldi fullnustueigna í eigu		
Byggðastofnunar í ársbyrjun	6	11
Fullnustueignir innleystar til fullnustu krafna á árinu	1	2
Fullnustueignir seldar á árinu	(1)	(7)
Fullnustueignir í eigu		
Byggðastofnunar í lok tímabilsins	6	6

12. Rekstur fullnustueigna

Leigutekjur	16.799	24.095
Rekstrarkostnaður	12.117	56.408
	4.682	(32.314)

13. Afskriftarreikningur

Hreyfingar í þúsundum króna:

Í gegnum framlög í afskriftarreikning skv. rekstrarreikningi fara framlög í afskriftarreikning útlána og viðskiptakrafna auk matsbreytingar hlutfjár og fullnustueigna. Afskriftarreikningur útlána skiptist í sérstakan afskriftarreikning og almennan afskriftarreikning. Undir sérstakan afskriftarreikning útlána falla lántakar með vanskil umfram 3 mánuði auk lántakenda sem metnir eru með verulega tapshættu. Afskriftarreikningur útlána sundurliðast þannig:

Afskriftarreikningur útlána 2021	Sérstakur afskr.reikn.	Almennur afskr.reikn.	Samtals
Staðan 1. janúar	230.471	1.142.380	1.372.851
Framlög á árinu	31.391	94.734	126.125
Endanlega töpuð útlán	(31.712)	0	(31.712)
Staða 31. desember	230.150	1.237.115	1.467.265

Afskriftarreikn, útlána í hlutfalli af útlánnum	1,15%	6,16%	7,30%
---	-------	-------	-------

Afskriftarreikningur útlána 2020	Sérstakur afskr.reikn.	Almennur afskr.reikn.	Samtals
Staðan 1. janúar	411.754	871.281	1.283.035
Framlög á árinu	(25.612)	271.099	245.487
Endanlega töpuð útlán	(155.671)	0	(155.671)
Staða 31. desember	230.471	1.142.380	1.372.851

Afskriftarreikn, útlána í hlutfalli af útlánnum	1,27%	6,27%	7,54%
---	-------	-------	-------

	2021	2020
Framlag á árinu	126.125	245.487
Framlag vegna viðskiptakrafna	3.066	1.350
Endurmat fullnustueigna	15.126	51.341
Matsverðsbreyting á hlutum í hlutdeildarfélögum	(8.652)	2.900
Matsverðsbreyting á veltufjárbréfum	(753)	(3.045)
Framlög í afskriftarreikning skv. rekstrarreikningi	134.913	298.032

14. Hlutfjáreign

Í lok ársins átti Byggðastofnun eftirtalin hlutabréf sem greinast þannig eftir nafnverði og eignarhluta:

Hlutdeildarfélög, eignarhlutur > 20%	Eignarhluti	Nafnverð
Ámundakinn ehf., Blönduós	23,24%	53.437
Dýralíf ehf., Egilsstaðir	33,81%	4.000
Eignarhaldsfélag Suðurlands hf., Selfoss	40,00%	109.142
Fasteignafélagið Hvammur ehf., Búðardalur	24,85%	16.919
Fasteignafélagið Kirkjuból ehf., Stöðvarfjörður	30,00%	7.124
Fjallalamb hf., Kópasker	21,26%	27.344
Fjærfestingafélagið Vör hf., Neskaupstaður	40,00%	49.757
Hvetjandi hf. eignarhaldsfélag, Ísafjörður	38,17%	100.448
Molta ehf., Akureyri	30,00%	50.000
Nes listamiðstöð ehf., Skagaströnd	35,71%	5.000
Útgerðarfélagið Skúli ehf., Drangsnæs	38,02%	30.755
Þörungaverksmiðjan hf., Reykhólar	27,67%	7.919
Hlutdeildarfélög, samtals nafnverð		461.847

Veltufjárbréf, eignarhlutur ≤ 20%	Eignarhluti	Nafnverð
Ásgarður hf. eignarhaldsfélag, Egilsstaðir	13,78%	15.000
Borg, saumastofa ehf., Húnaþing vestra	19,82%	170
Eignarhaldsfélag Suðurnesja hf., Reykjanesbær	19,03%	96.840
Fánasmíðjan ehf., Ísafjörður	9,95%	4.167
Fiskmarkaður Hólmavíkur ehf., Hólmavík	15,56%	278
Fiskvinnslan Drangur ehf., Drangsnæs	4,08%	1.000
Grand hótél Mývatn ehf., Mývatn	7,22%	10.000
Hótel Flúðir ehf., Flúðir	4,77%	1.194
P/F Smyril-line, Færeyjar (1.868 þús. DKK)	1,67%	37.082
Samkaup hf., Reykjanesbær	3,07%	10.801
Snorri Þorfinnsson ehf., Hofsóss	19,89%	12.000
Tröllasteinn ehf., Laugar	19,72%	7.000
Yrkjar ehf., Eyja- og Miklaholtshreppur	6,21%	1.800
Veltufjárbréf, samtals nafnverð		197.332

Hlutfjáreign, samtals nafnverð **659.178**

Hlutabréf í hlutdeildarfélögum eru bókfærð í ársreikningi á 739.368 þúsund krónur og veltufjárbréf eru bókfærð á 357.899 þúsund krónur. Verðmæti hlutabréfa sem hefur verið aflað í tengslum við fjárhagslega endurskipulagningu nema 498.499 þúsundum króna.

SKÝRINGAR

15. Varanlegir rekstrarfjármunir

Varanlegir rekstrarfjármunir greinast þannig:	Fasteignir	Bifreiðar	Húsgögn, innr. og tæki	Samtals
Stofnverð 1/1	828.805	19.889	20.590	869.284
Afskrifað alls 1/1	(14.690)	(14.908)	(2.402)	(32.000)
Bókfært verð 1/1	814.115	4.981	18.187	837.284
Viðbót á árinu	2.642	18.036	0	20.678
Afskrifað á árinu	(16.629)	(3.305)	(4.118)	(24.052)
Selt á árinu	0	(8.205)	0	(8.205)
Söluhagnaður	0	5.474	0	5.474
Bókfært verð 31/12	800.128	16.981	14.070	831.179
Stofnverð alls 31/12	831.447	22.536	20.590	874.572
Afskrifað alls 31/12	(31.319)	(5.555)	(6.520)	(43.394)
Bókfært verð 31/12	800.128	16.981	14.070	831.179
Afskriftarhlutföll	2%	20%	20%	

Fasteignir stofnunarinnar eru metnar með eftirgreindum hætti. Til samanburðar er bókfært verð eignanna.

	Fasteigna- mat	Brunabóta- mat	Bókfært verð
Háahlíð 4, Sauðárkróki	56.800	89.950	9.559
Sauðármýri 2, Sauðárkróki	142.200	628.600	790.569
	199.000	718.550	800.128

16. Eignir og skuldir tengdar erlendum gjaldmiðlum og verðtryggingu

Erlent:	31.12.2021	31.12.2020
Eignir í erlendum gjaldmiðlum	2.555.616	2.572.410
Skuldir í erlendum gjaldmiðlum	2.605.025	2.717.005
Nettó staða erlendra eigna og skulda	(49.409)	(144.595)
Verðtryggt:		
Verðtryggðar eignir	9.829.730	10.878.759
Verðtryggðar skuldir	10.765.809	10.588.974
Nettó staða verðtryggðra eigna og skulda	(936.080)	289.785

Tekið hefur verið tillit til niðurfærslu eigna.

Erlendar eignir og skuldir skiptast þannig eftir gjaldmiðlum:

31.12.2021	USD	JPY	EUR	Samtals
Útlán	415.176	288.645	1.792.664	2.496.485
Handbært fé	21.830	31.977	5.324	59.131
Eignir samtals	437.006	320.622	1.797.988	2.555.616
Lántökur	457.310	354.733	1.792.982	2.605.025
Nettó staða	(20.304)	(34.111)	5.006	(49.409)
31.12.2020	USD	JPY	EUR	Samtals
Útlán	435.370	376.162	1.726.878	2.538.410
Handbært fé	30.579	171	3.250	34.000
Eignir samtals	465.949	376.333	1.730.128	2.572.410
Lántökur	557.751	427.267	1.731.988	2.717.005
Nettó staða	(91.801)	(50.934)	(1.860)	(144.595)

Tekið hefur verið tillit til niðurfærslu eigna.

17. Lántökur og skuldabréfaútgáfur

Skuldabréf Byggðastofnunar eru með ríkisábyrgð.

Sundurliðun eftir tegund	31.12.2021	31.12.2020
Verðtryggðar skuldabréfaútgáfur	9.759.947	10.080.703
Verðtryggðar lántökur	1.005.863	508.271
Óverðtryggðar lántökur	4.788.952	3.482.820
Erlendar lántökur og lántökur í erl. myntum	2.605.025	2.717.005
	18.159.786	16.788.799

Lántökur sundurliðast þannig eftir eftirstöðvatíma:

Gjaldkræft	0	0
Allt að 3 mánuðum	593.928	568.049
Yfir 3 mán. og allt að 1 ári	1.396.737	1.343.053
Yfir 1 ár og allt að 5 árum	6.947.924	6.336.956
Yfir 5 ár	9.221.197	8.540.741
	18.159.786	16.788.799

Lántökur skiptast þannig eftir mynt:

	Greiðslu- skilmálar	Loka- gjaldddagi	Vaxtakjör	31.12.2021	31.12.2020
ISK	Jafnar gr.	2030-2036	0,5–5,0% verðtr.	10.765.809	10.588.974
ISK óvtr.	Jafnar gr.	2035-2036	2,7–4,60% óvtr.	4.788.952	3.482.820
USD	Jafnar afb.	2025	Libor +1,5%	457.310	557.751
JPY	Jafnar gr.	2030	1,00%	354.733	427.267
EUR	Jafnar afb.	2025	Euribor +1,35%	472.639	832.931
EUR	Kúlulán	2025	0,60%	539.360	570.431
EUR	Jafnar gr.	2036	0,5–0,7%	780.983	328.626
				18.159.786	16.788.799

18. Eigið fé

Samkvæmt 84. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki skal eiginfjárgrunnur í heild nema að lágmarki 8% af áhættugrunni, en þann 31. desember var eiginfjárlutfall stofnunarinnar 18,17%. Fjármálaeftirlit Seðlabanka Íslands (FME) hefur ákveðið í samræmi við heimildir sínar, samkvæmt 1. og 2. mgr. 86. gr. d laga um fjármálafyrirtæki, sveiflujöfnunarauka fyrir stofnunina auk verndunarauka skv. 86 gr. e sömu laga. Samanlögð krafa um eiginfjárauka er í dag 2,50%. Skv. ákvörðun FME skal Byggðastofnun viðhalda 2,0% sveiflujöfnunarauka og 2,5% verndunarauka frá og með 29. september 2022. Samanlögð eiginfjárkrafa verður því frá þeim tíma 12,50%

Frá og með 1. janúar 2020 gildir á Íslandi ákvæði 501. gr. reglugerðar (ESB) nr. 575/2013, sem kveður á um svonefndan afslátt vegna áhættuskuldbindinga lítilla og meðalstórra fyrirtækja (e. SME factor), sbr. 3. mgr. 92. gr. reglugerðar nr. 233/2017. Án afsláttarins hefði eiginfjárlutfallið verið 16,22%

	1.2.2020	19.3.2020	29.9.2022
Lögbundin krafa um eiginfjárlutfall	8,00%	8,00%	8,00%
Sveiflujöfnunarauki	2,00%	0,00%	2,00%
Verndunarauki	2,50%	2,50%	2,50%
Sammanlögð krafa um eiginfjárauka	4,50%	2,50%	4,50%
Sammanlögð eiginfjárkrafa	12,50%	10,50%	12,50%

Eigið fé og eiginfjárlutfall samkvæmt eiginfjárákvæðum laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki

	31.12.2021	31.12.2020
Staða eigin fjár í upphafi árs	3.154.284	3.216.095
Hagnaður (tap) ársins	167.303	(61.811)
Eigið fé í lok ársins	3.321.587	3.154.284
Gangvirðisbreyting fjáreigna og fjárskulda	(10.857)	(11.134)
Eiginfjárgrunnur í lok árs	3.310.730	3.143.151
Útlánaáhætta	15.837.048	14.125.230
Markaðsáhætta	233.545	190.179
Rekstraráhætta	2.146.363	2.127.639
Áhættugrunnur	18.216.956	16.443.049
Eiginfjárlutfall	18,17%	19,12%

19. Ábyrgðir og skuldbindingar

Byggðastofnun var ekki í neinum ábyrgðum gagnvart þriðja aðila þann 31. desember 2021. Í lok desember voru 52 lánsloforð að fjárhæð 2.245 milljónir króna óafgreidd. Samkvæmt reglum Byggðastofnunar falla lánsloforð niður 12 mánuðum frá því þau eru samþykkt.

20. Önnur mál

Stjórn Byggðastofnunar, lykilstjórnendur og hlutdeildarfélag eru skilgreind sem tengdir aðilar auk náinna fjölskyldumeðlima framangreindra og lögaðila undir yferráðum þeirra. Engin óvenjuleg viðskipti áttu sér stað við tengda aðila á árinu. Engar ábyrgðir hafa verið veittar tengdum aðilum vegna viðskiptaskulda eða viðskiptakrafna.

Útlán til tengdra aðila þann 31. desember 2021 voru 300.647 þús.kr. og vanskil voru 6.125 þús.kr.

Laun stjórnar, endurskoðunarnefndar og forstjóra er getið í skýringu 4.

21. Áhrif COVID-19 á rekstur og efnahag Byggðastofnunar

Áhrif COVID-19 á rekstur Byggðastofnunar hafa að mestu komið fram í fjölda beiðna um frestun afborgana af lánum viðskiptavina hennar eins og áður hefur komið fram í ársreikningi ársins 2020.

Þó áhrif heimsfaraldursins fari minnkandi gerir stofnunin ráð fyrir því að greiðslugeta viðskiptavina, sem heimsfaraldurinn hefur haft mest áhrif á verði áfram takmörkuð sem getur leitt til áframhaldandi frýstingar á greiðslum. Ekki er þó gert ráð fyrir að þær verði jafn umfangsmiklar og áður. Enn er óvissa um fjölda ferðamanna til Íslands og hvernig bólusetningar ganga fyrir sig í öðrum löndum sem haft getur áhrif á greiðslugetu viðskiptavina.

FRAMLÖG OG STYRKIR

ATVINNURÁÐGJÖF

Austurbrú ses.	27.342
Fjórðungssamband Vestfirðinga	42.094
Samband sveitarfélaga á Suðurnesjum	22.318
Samtök sunnlenskra sveitarfélaga	29.828
Samtök sveitarfélaga á Norðurlandi vestra	23.613
Samtök sveitarfélaga á Vesturlandi	23.613
Samtök sveitarfélaga og atvinnubrúunar á Norðurlandi eystra	36.014
Sameiginlegur kostnaður	2.478
Samtals	207.300

AÐRIR STYRKIR

Brothættar byggðir	117.328
Byggðarannsóknasjóður	13.530
Eyrarrósir	3.000
Flutningsjöfnun	213.987
Sértæk verkefni sóknaráætlunarsvæða	206.267
Sóknaráætlanir landshluta	741.062
Styrkir til meistaranema	1.000
Stuðningur við atvinnulíf og samfélag v. hruns í ferðaþjónustu	28.600
Styrkir v. áskorana sem fylgja COVID-19 í félagsþjónustu og barnavernd	14.131
Samtals	1.338.904

LÖG OG REGLUGERÐ UM BYGGÐASTOFNUN

LÖG UM BYGGÐASTOFNUN

Lög nr. 106 frá 27. desember 1999 með síðari breytingum.

Tóku gildi 1. janúar 2000. *Breytt með:* L. 87/2009 (tóku gildi 20. ágúst 2009). L. 123/2010 (tóku gildi 1. jan. 2011). L. 126/2011 (tóku gildi 30. sept. 2011). L. 13/2013 (tóku gildi 9. mars 2013). L. 69/2015 (tóku gildi 21. júlí 2015). L. 130/2016 (tóku gildi 1. júlí 2017). L. 71/2019 (tóku gildi 5. júlí 2019). L. 76/2021 (tóku gildi 1. júlí 2021; komu til framkvæmda skv. fyrirmælum í 13. gr.).

Ef í lögum þessum er getið um ráðherra eða ráðuneyti án þess að málefnasvið sé tilgreint sérstaklega eða til þess vísað, er átt við **innviðaráðherra** eða **innviðaráðuneyti** sem fer með lög þessi.

I. KAFLI Hlutverk og skipulag.

1. gr. Yfirstjórn og staðsetning.

Byggðastofnun er sérstök stofnun í eigu íslenska ríkisins og heyrir undir yfirstjórn [ráðherra].¹⁾

[Ráðherra]¹⁾ ákveður staðsetningu Byggðastofnunar að fenginni tillögu stjórnar.

1) L. 126/2011, 291. gr.

2. gr. Hlutverk.

[Hlutverk Byggðastofnunar er að efla byggð og atvinnulíf með sérstakri áherslu á jöfnun tækifæra allra landsmanna til atvinnu og búsetu.

Í samræmi við hlutverk sitt undirbýr, skipuleggur og fjármagnar stofnunin verkefni og veitir lán með það að markmiði að treysta byggð, efla atvinnu og stuðla að nýsköpun í atvinnulífi. Fjármögnun verkefna skal eftir föngum vera í samstarfi við aðra.

Stofnunin skipuleggur og vinnur að atvinnuráðgjöf í samstarfi við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og aðra haghafa.

Byggðastofnun fylgist með þróun byggðar í landinu, m.a. með gagnasöfnun og rannsóknun. Stofnunin getur gert eða látið gera áætlanir um þróun byggðar og atvinnulífs í þeim tilgangi að treysta búsetu og atvinnu í byggðum landsins.

Beinar aðgerðir skv. 2. og 3. mgr. einskorðast við samþykkt stuðningssvæði á gildandi byggðakorti af Íslandi sem Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) hefur samþykkt fyrir tiltekið tímabil.

[Byggðastofnun annast framkvæmd laga um pósthjónustu og hefur eftirlit með pósthjónustu eins og nánar er kveðið á um í lögum um það efni.]^{1) 2)}

1) L. 76/2021, 9. gr. 2) L. 69/2015, 6. gr.

3. gr. Ársfundur og stjórn.

Halda skal ársfund Byggðastofnunar fyrir 1. júlí ár hvert. Nánar skal kveðið á um ársfund í reglugerð. [Ráðherra]¹⁾ skipar á ársfundi sjö menn í stjórn Byggðastofnunar til eins árs í senn og sjö menn til vara. [Ráðherra]¹⁾ skipar formann og varaformann og ákveður þóknun stjórnar.

Á stjórnarfundum ræður afl atkvæða.

1) L. 126/2011, 291. gr.

4. gr. Verkefni stjórnar.

Verkefni stjórnar Byggðastofnunar eru:

1. Að ákveða starfsskipulag að því leyti sem það hefur ekki verið gert í reglugerð.
2. Að móta stefnu um helstu áherslur, verkefni og starfshætti og sjá til þess að henni sé framfylgt.
3. Að ákveða rekstrar- og starfsáætlun til eins árs í senn.
4. Að vinna að samstarfi við aðrar stofnanir og sjóði sem starfa að eflingu atvinnulífs í því skyni að samhæfa og gera atvinnuráðgjöf og stuðningsaðgerðir markvissar.
5. Að fjalla um áætlanir sem stofnunin vinnur að, svo og skýrslur um starfsemi hennar.
6. Að fjalla um og samþykka ársreikning.
7. Að taka ákvarðanir um heildarlántöku, sbr. 15. gr.
8. Að taka ákvarðanir um hlutafjárkaup og þátttöku í eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélögum.
9. Að setja reglur um lánakjör og fjármögnun verkefna.
10. Að taka ákvarðanir og setja reglur um lán- og ábyrgðarveitingar. Þá skal stjórn setja reglur um upplýsingagjöf til stjórnar um þau efni. [Reglur stjórnar Byggðastofnunar um lán- og ábyrgðarveitingar skulu hafa hlotið staðfestingu ráðherra áður en þær öðlast gildi.]¹⁾
11. Önnur verkefni sem [ráðherra]²⁾ felur stjórn að vinna á sviði byggða- og atvinnamála.

1) L. 13/2013, 1. gr. 2) L. 126/2011, 291. gr.

5. gr. Forstjóri.

[Ráðherra]¹⁾ skipar forstjóra til fimm ára í senn að fenginni tillögu stjórnar. [Um laun og önnur launakjör forstjóra fer skv. 39. gr. a laga nr. 70/1996, um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins.]²⁾

1) L. 126/2011, 291. gr. 2) L. 130/2016, 8. gr.

6. gr. Verkefni forstjóra.

Verkefni forstjóra Byggðastofnunar eru:

1. Að stjórna daglegum rekstri stofnunarinnar.
2. Að gera tillögur til stjórnar um:
 - a. starfsskipulag stofnunarinnar,
 - b. rekstrar- og starfsáætlun,
 - c. áherslur í starfseminni,
 - d. lántökur og heildarútlán,
 - e. reglur um lánakjör.
3. Að ráða stofnuninni starfsfólk.
4. Önnur verkefni sem honum eru fallin af stjórn.

II. KAFLI. Starfsemi.

7. gr. ...¹⁾

1) L. 69/2015, 6. gr.

8. gr. Rannsóknir á atvinnu- og byggðapróun.

Byggðastofnun vinnur að gagnasöfnun og rannsókn-um og fylgist með atvinnu- og byggðapróun og helstu áhrifabáttum hennar og árangri opinberra stuðningsaðgerða á sviði atvinnumála og byggðapróunar, jafnt á Íslandi sem í löndum þar sem svipaðar aðstæður eru. Stofnunin getur tekið þátt í alþjóðlegum rannsóknarverkefnum og gert samninga við háskóla, rannsóknastofnanir og aðra um rannsóknir á þessu sviði.

9. gr. Atvinnuráðgjöf.

Byggðastofnun skipuleggur og vinnur að ráðgjöf við atvinnulífð á landsbyggðinni í samstarfi við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og aðra [haghafa].¹⁾

Stofnunin skal í samstarfi við þá aðila sem sinna atvinnuráðgjöf vinna að bættu skipulagi atvinnuráðgjafar og aukinni þekkingu ráðgjafa, m.a. í því skyni að gera ráðgjöfina markvissa og stuðla að betri nýtingu fjármuna.

Stofnunin getur gert samninga við atvinnuþróunarfélög, stofnanir, sveitarfélög, sjálfstætt starfandi ráðgjafa eða aðra um að annast atvinnuráðgjöf á tilteknu sviði, atvinnugrein eða landsvæði.

1) L. 69/2015, 6. gr.

10. gr. Fjármögnun verkefna.

Byggðastofnun veitir framlög til verkefna á sviði atvinnuuppbyggingar og nýsköpunar. Stjórn stofnunarinnar ákveður verkefnin og leitar eftir samstarfsaðilum um þau. Við umfjöllun um einstök verkefni getur stjórnin, ásamt samstarfsaðilum, sett á fót verkefnaneindir til ráðgjafar. Einnig er heimilt að fela atvinnuþróunarfélögum úthlutun fjár til einstakra verkefna.

11. gr. Veiting lána og ábyrgða.

Byggðastofnun veitir lán eða ábyrgðir í samræmi við hlutverk sitt, sbr. 2. gr.

Stjórn stofnunarinnar getur falið forstjóra að ákveða einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur, sbr. 10. tölul. 4. gr.

Reikningslegur aðskilnaður skal vera á milli lánastarfsemi stofnunarinnar og annarrar starfsemi. Fjárhagslegt markmið lánastarfsemi stofnunarinnar samkvæmt þessari grein skal vera að varðveita eigið fé hennar að raungildi.

Stjórn Byggðastofnunar getur tekið ákvörðun um að gera samninga um að fela fjármálastofnunum afgreiðslu og innheimtu lána, sem og aðra fjármálaumsýslu stofnunarinnar.

[Ákvarðanir Byggðastofnunar sem lúta að veitingu lána eða ábyrgða og umsýslu tengdri þeim, sbr. 1. mgr., eru endanlegar á stjórnarsýslustigi.]¹⁾

1) L. 13/2013, 2. gr.

12. gr. Fjármögnun þróunarverkefna.

Byggðastofnun er heimilt að fjármagna áhættusöm verkefni á sviði atvinnuþróunar og nýsköpunar samkvæmt nánari reglum sem [ráðherra]¹⁾ setur að fengnum tillögum stjórnar.

Þessi starfsemi skal einkum fjármögnuð með sérstökum framlögum úr ríkissjóði.

1) L. 126/2011, 291. gr.

III. KAFLI Önnur ákvæði.

13. gr. Upplýsingar um starfsemi.

[Ráðherra]¹⁾ skal gefa Alþingi árlega skýrslu um ...²⁾ framvindu byggðaáætlunar.

Ársreikningum [Byggðastofnunar]²⁾ skal fylgja skrá yfir verkefni stofnunarinnar og fjármögnun þeirra.

1) L. 126/2011, 291. gr. 2) L. 76/2021, 10. gr.

14. gr. Tekjur.

Tekjur Byggðastofnunar eru:

1. Framlag úr ríkissjóði eins og ákveðið er í fjárlögum hverju sinni.
2. Fjármagnstekjur.
3. Þjónustugjöld skv. 2. og 3. mgr.]¹⁾

[Byggðastofnun er heimilt að taka gjald fyrir:

1. Umsýslu og skjalagerð sem tengist lánastarfsemi stofnunarinnar.
2. Umsýslu vegna aflamarks Byggðastofnunar samkvæmt lögum um stjórn fiskveiða, nr. 116/2006.
3. Vinnu við verkefni á sviði byggðaáætlunar og alþjóðlegra verkefna sem stofnuninni er falið að sinna.

Stjórn Byggðastofnunar setur gjaldskrá fyrir veitta þjónustu og verkefni sem stofnuninni er falið að annast eða stofnunin tekur að sér samkvæmt lögum þessum eða öðrum lögum. Upphæð gjalda tekur mið af kostnaði við þjónustu og framkvæmd einstakra verkefna og má ekki vera hærri en sá kostnaður. Gjaldskrá skal birt í B-deild Stjórnartíðinda. Gjöld má innheimta með fjárnámi.]¹⁾

1) L. 76/2021, 11. gr.

15. gr. Lántaka.

Byggðastofnun er heimilt innan ramma fjárlaga að taka lán til starfsemi sinnar innan lands eða erlendis, annaðhvort í eigin nafni eða fyrir milligöngu annarra aðila.

16. gr. ...¹⁾

1) L. 76/2021, 12. gr.

17. gr. Undanþága frá gjöldum og sköttum.

Byggðastofnun er undanþegin öllum opinberum gjöldum og sköttum til ríkissjóðs.

18. gr. Þagnarskylda.

[Stjórnarmenn og allir starfsmenn Byggðastofnunar eru bundnir þagnarskyldu skv. X. kafla stjórnarsýslulaga.]¹⁾

1) L. 71/2019, 5. gr.

19. gr. Reglugerð.

Nánari ákvæði um skipulag og starfsemi Byggðastofnunar og framkvæmd laga þessara má setja með reglugerð.¹⁾

1) Rg. 347/2000.

20. gr. Gildistaka.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 2000. ...

Ákvæði til bráðabirgða.

Við gildistöku laga þessara skipar iðnaðarráðherra stjórn Byggðastofnunar skv. 3. gr. fram að fyrsta ársfundi sem halda skal fyrir 1. júlí 2000.

REGLUGERÐ FYRIR BYGGÐASTOFNUN

NR. 347/2000

I. KAFLI

Hlutverk og skipulag.

1. gr. Stjórnsýsluleg staða.

Byggðastofnun er sérstök stofnun í eigu íslenska ríkisins og heyrir undir yfirstjórn iðnaðarráðherra.

2. gr. Hlutverk.

Hlutverk Byggðastofnunar er að vinna að eflingu byggðar og atvinnulífs á landsbyggðinni. Til að stuðla að vexti, nýsköpun og umbreytingu í atvinnulífi veitir stofnunin m.a. lán og ráðgjöf, fjármagnar og skipuleggur verkefni og stuðlar að öflugri atvinnuráðgjöf. Til að stuðla að eflingu byggðar gerir stofnunin tillögur og áætlanir sem grundvallaðar eru á gagn-öflun og rannsóknnum.

3. gr. Ársfundur.

Halda skal ársfund Byggðastofnunar fyrir 1. júlí ár hvert. Stjórn Byggðastofnunar ákveður fundardag, fundarstað og dagskrá fundarins. Á ársfundi skal fjalla um aðgerðir og horfur í byggðamálum og starfsemi Byggðastofnunar.

Ársfundinn sitja iðnaðarráðherra og stjórn og stjórnendur Byggðastofnunar. Ennfremur skal bjóða til fundarins fulltrúum atvinnuþróunarfélaga og sveitarfélaga, alþingismönnum, fulltrúum annarra stofnana og aðila sem vinna að atvinnu- og byggðaðróunarmálum, fjölmiðlum og öðrum sem málið varðar.

4. gr. Verkefni stjórnar.

Stjórn Byggðastofnunar mótastefnu fyrir stofnunina og sér til þess að henni sé framfylgt. Formaður stjórnar boðar til funda. Stjórnin getur falið lánanefnd sem forstjóri veitir forstöðu að taka ákvarðanir um einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur. Í þeim reglum skal m.a. koma fram markmið lánastarfseminnar, lánsklarastefna og hámark láns og áhættuframlags vegna einstaks fyrirtækis. Ennfremur skipan og starfsskipulag lánanefndar, viðmiðun við ákvarðanatöku, ferill umsókna, upplýsingagjöf til umsækjenda og svartími. Þá skal kveðið á um reglulega upplýsingagjöf til stjórnar vegna eftirlitshlutverks hennar.

Byggðastofnun skal við ákvarðanir sínar gæta jafnræðis milli aðila sem eru í sambærilegri stöðu, þess skal sérstaklega gætt að fyrirgreiðsla stofnunarinnar til fyrirtækja og einstaklinga raski sem minnst samkeppnisaðstöðu annarra atvinnufyrirtækja á landsbyggðinni.

5. gr. Verkefni forstjóra.

Iðnaðarráðherra skipar forstjóra Byggðastofnunar til fimm ára í senn að fenginni tillögu stjórnar. Forstöðumaður fyrirtækjasviðs skal vera staðgengill forstjóra. Forstjóri annast framkvæmdastjórn og daglegan rekstur stofnunarinnar og skal í þeim efnum fara eftir þeirri stefnu og fyrirætlum sem stjórnin

hefur gefið. Hann gerir tillögur til stjórnar um skipulag og stefnu. Forstjóri veitir lánanefnd jafnframt forstöðu. Að öðru leyti en mælt er fyrir um í lögum um Byggðastofnun og reglugerð þessari fer um verkefni forstjóra samkvæmt lögum um lánastofnanir aðrar en viðskiptabanka og sparisjóði.

II. KAFLI

Starfsemi.

6. gr. Skipulag starfseminnar.

Starfsemi Byggðastofnunar skal, auk skrifstofu forstjóra, skiptast í eftirtalin svið:

1. Fyrirtækjasvið sem annast m.a. lánsbeiðnir, ráðgjöf, útborgun lána, verkefnafjármögnun, athuganir og þróunarverkefni vegna fyrirtækja og atvinnulífs.
2. Þróunarsvið sem annast samstarf við atvinnuþróunarfélög og stofnanir, gagnasöfnun og úrvinnslu upplýsinga og hefur umsjón með úttektum, rannsóknnum og öðru þróunarstarfi á sviði byggðamála og atvinnulífs.
3. Lögfræðisvið sem annast m.a. lögfræðileg verkefni, innheimtu og yfirstjórn skjalagerðar.
4. Rekstrarsvið sem annast m.a. rekstur stofnunarinnar, bókhald, innheimtu lána, ásamt gerð rekstrar- og greiðsluáætlana.

7. gr. Áætlun.

Í upphafi hvers árs skal stjórn Byggðastofnunar láta gera áætlun um starfsemi stofnunarinnar á viðkomandi ári. Áætlun þessi skal vera í tveimur hlutum: Starfsáætlun og áætlun fyrir lánastarfsemi. Lánastarfsemin skal greiða þann kostnað í rekstri stofnunarinnar sem til hennar má rekja. Áætlanir skulu sendar iðnaðarráðherra til kynningar eigi síðar en 15. febrúar ár hvert. Í starfsáætlun skal fjallað um þau verkefni sem stjórn stofnunarinnar vill að unnið sé að og ekki teljast til venjubundinna verkefna. Þar skal einnig vera rekstraráætlun fyrir annað en lánastarfsemina. Gera skal grein fyrir hvernig framlögum á fjárlögum og öðrum tekjum skal ráðstafað í kostnað við rekstur, þátttöku í kostnaði vegna starfsemi atvinnuþróunarfélaga, fjármögnun verkefna og kaupa á hlutafé. Í áætlun fyrir lánastarfsemi skal koma fram stefna um útlán ársins og rekstrar- og fjárhagsáætlun fyrir lánastarfsemina. Þar skal m.a. sundurliða nauðsynleg framlög í afskriftarreikning útlána vegna almennra lána og áhættulána. Með áhættulánum er átt við lán með meiri áhættu en vaxtamunur þeirra getur greitt.

Í áætlun um fjármögnun verkefna skal gerð grein fyrir þeim verkefnum sem stofnunin hyggst vinna að á árinu og þeim markmiðum sem stefnt er að með þeim. Þar skal gerð grein fyrir því hvert framlag stofnunarinnar er til einstakra verkefna og hvert framlag samstarfsaðila er.

III. KAFLI

Atvinnuráðgjöf.

8. gr. Efling atvinnulífs.

Byggðastofnun vinnur að aukinni fjölbreytni atvinnulífsins á landsbyggðinni og aðlögun þess að breyttum aðstæðum, m.a. með eflingu rannsóknar- og þróunarstarfs og aukinni notkun upplýsingatækni í starfsemi fyrirtækja.

Byggðastofnun gerir samninga við atvinnuþróunarfélög, stofnanir, sveitarfélög, sjálfstætt starfandi ráðgjafa eða aðra um að annast atvinnuráðgjöf á tilteknu sviði, atvinnugrein eða landsvæði. Þá skal stofnunin vinna að því að efla samstarf og samhæfingu í atvinnuþróunarstarfsemi. Byggðastofnun veitir atvinnuþróunarfélögum faglega aðstoð við atvinnuþróun og nýsköpun, miðlar upplýsingum, aðstoðar við endurmenntun, samræmingu á starfsemi atvinnuþróunarfélaganna og eflingu samstarfs þeirra á milli. Hún myndar tengsl við stofnanir sem vinna að atvinnu- og byggðaðróun, skipuleggur samstarfsverkefni og aðstoðar við leit að samstarfsaðilum varðandi sérhæfð mál.

9. gr. Efling búsetuþátta.

Byggðastofnun hefur samvinnu við atvinnuþróunarfélög, sveitarfélög og opinberar stofnanir og aðra aðila um eflingu búsetuþátta. Þar má telja menntun og menningu, samgöngur, umhverfismál og þjónustu. Byggðastofnun getur tekið þátt í gerð svæðisskipulags samkvæmt skipulags- og byggingarlögum. Byggðastofnun tekur þátt í samstarfshópum og aðstoðar við greiningu vanda dreifbýlla svæða, þar sem veruleg röskun hefur orðið á atvinnuháttum og búsetu.

10. gr. Rannsóknir, upplýsingar og umsagnir.

Byggðastofnun vinnur að gagnasöfnun og rannsóknnum og fylgist með atvinnu- og byggðaðróun og helstu áhrifaþáttum hennar og árangri opinberra stuðningsaðgerða á sviði atvinnumála og byggðaðróunar, jafnt á Íslandi sem í löndum þar sem svipaðar aðstæður eru. Stofnunin getur tekið þátt í alþjóðlegum rannsóknarverkefnum og gert samninga við háskóla, rannsóknastofnanir og aðra um rannsóknir á þessu sviði. Byggðastofnun metur áhrif lagasetningar og annarra stjórnvaldsaðgerða á byggðaðróun. Byggðastofnun veitir umsagnir og getur unnið greinargerðir og tillögur fyrir Alþingi, ráðuneyti, stofnanir, sveitarfélög og aðra á verkefna-sviði sínu.

11. gr. Samstarf og samskipti.

Byggðastofnun vinnur að myndun samstarfsneta og getur tekið þátt í og skipulagt innlend og erlend samstarfsverkefni á sviði byggða- og atvinnumála. Byggðastofnun aðstoðar atvinnuþróunarfélög og aðra samstarfsaðila við gerð og öflun slíkra verkefna.

12. gr. Stefnumótandi byggðaaætlun.

Iðnaðarráðherra leggur fyrir Alþingi tillögu til þingsályktunar um stefnumótandi byggðaaætlun fyrir fjögurra ára tímabil. Áætlunin skal lýsa markmiðum og stefnu ríkisstjórnarinnar í byggðamálum, áætlunum um aðgerðir á sviði atvinnumála, opinberrar þjónustu o.fl.

Koma skal fram með hvaða hætti einstakar aðgerðir skulu fjármagnaðar, tímasetning þeirra og hver ber ábyrgð á framkvæmd þeirra. Í byggðaaætlun skal gerð grein fyrir ástandi og horfum í þróun byggðar og framvindu gildandi byggðaaætlunar.

Iðnaðarráðherra skal vinna að byggðaaætlun í samvinnu við Byggðastofnun og leita faglegrar ráðgjafar hjá stofnuninni um rannsóknir og úttektir til undirbúnings gerð byggðaaætlunar. Við gerð byggðaaætlunar hafi iðnaðarráðherra samráð við önnur ráðuneyti, sveitarfélög og aðra aðila eftir þörfum.

Byggðaaætlun skal endurskoða á tveggja ára fresti. Byggðastofnun fylgist með framkvæmd þeirra þátta stefnumótandi byggðaaætlunar sem ráðherra felur henni.

IV. KAFLI

Fjármögnun verkefna og veiting lána og ábyrgða.

13. gr. Fjármögnun verkefna.

Byggðastofnun veitir framlög til verkefna vegna atvinnuuppbyggingar og á sviði nýsköpunar. Stjórn stofnunarinnar ákveður verkefni og leitar eftir samstarfsaðilum um þau. Við umfjöllun um einstök verkefni getur stjórn, ásamt samstarfsaðilum, sett á fót verkefnanefndir til ráðgjafar. Byggðastofnun getur einnig falið atvinnuþróunarfélögum úthlutun fjár til einstakra verkefna.

14. gr. Veiting lána og ábyrgða.

Byggðastofnun veitir lán og ábyrgðir. Stjórn stofnunarinnar getur falið forstjóra að ákveða einstakar lánveitingar samkvæmt reglum sem stjórn setur. Lánskjör skulu ákveðin af stjórn. Lánstími skal ekki vera lengri en 25 ár.

Markmið lánastarfseminnar er m.a. að tryggja fyrirtækjum og einstaklingum í atvinnurekstri á landsbyggðinni aðgang að langtímalánum á sem hagstæðustum kjörum, stuðla að vexti framsækinna fyrirtækja, nýsköpun í atvinnulífi og eflingu byggða.

Fjárhagslegt markmið lánastarfseminnar er að varðveita eigið fé að raungildi.

15. gr. Umsóknir um lán.

Við mat á umsóknum skal hafa til viðmiðunar rekstur og rekstrarhorfur fyrirtækis, fjárhagsstöðu, reynslu og þekkingu fyrirsvarsmanna þess, tryggingar fyrir lánum, nýsköpunargildi, samkeppnissjónarmið og gildi fyrir uppbyggingu atvinnulífs á landsbyggðinni. Þá skal lögð áhersla á samstarf við aðrar lánastofnanir og stuðla að því að þær láni til fyrirtækja á landsbyggðinni. Öll lán skal áhættuflokka við afgreiðslu, m.a. miðað við rekstrarhorfur fyrirtækis, fjárhagsstöðu og tryggingar fyrir lánum.

Umsóknir um lán skulu að jafnaði vera á umsóknareyðublöðum sem fást hjá stofnuninni og atvinnuþróunarfélögum.

16. gr. Eftirgjöf lána.

Óheimilt er að gefa eftir veitt lán. Frá þessu má þó gera undantekningar þegar sérstakar ástæður mæla með, svo sem þegar lán eru ekki með haldbærum tryggingum og það samræmist innheimtuhagsmunum stofnunarinnar. Leita skal umsagnar Ríkisendurskoðanda áður en einstök lán eru gefin eftir.

17. gr. Takmarkanir.

Byggðastofnun er heimilt að fjármagna verkefni, veita lán og ábyrgðir á landsbyggðinni, þ.e. ekki í eftirtöldum sveitarfélögum:

Hafnarfjarðarkaupstað, Garðabæ, Bessastaðahreppi, Kópavogskaupstað, Seltjarnarneskaupstað, Reykjavíkurborg og Mosfellsbæ.

Um fjármögnunar- og lánastarfsemi Byggðastofnunar gilda ákvæði samningsins um Evrópska efnahags-svæðið, sbr. lög nr. 2/1993.

Aðstoð sem fellur undir c-lið 3. mgr. 61. gr. EES-samningsins vegna fjárfestinga skal ekki nema hærri fjárhæð en svarar til 17% að teknu tillit til tekjuskatts, af upphaflegum stofnframlagi vegna starfsstöðvar eða breytinga á henni. Til viðbótar er heimilt að veita smáum og meðalstórum fyrirtækjum aðstoð er svarar til allt að 10% af sömu kostnaðarþáttum, sbr. skilgreiningu 10.2 í leiðbeiningarreglum Eftirlitsstofnunar EFTA um ríkisaðstoð, sem birtar eru í EES-viðbæti við Stjórnartíðindi EB. Framangreindir hundruðshlutar eru hámarksviðmiðanir fyrir alla opinbera fjárhagsaðstoð til sama verkefnis.

Við útreikning og mat á veittri aðstoð skal miða við þá ávöxtun sem fengist hefði við eðlilegar markaðs-aðstæður hverju sinni.

V. KAFLI

Þátttaka í atvinnurekstri.

18. gr. Stofnun fyrirtækja.

Byggðastofnun getur, í samræmi við hlutverk sitt, stuðlað að stofnun nýrra fyrirtækja samkvæmt ákvörðun stjórnar. Höfð skal hliðsjón af byggðaáætlun við slíkar ákvarðanir.

Til að stuðla að stofnun nýrra fyrirtækja getur Byggðastofnun veitt aðstoð og ráðgjöf við undirbúning, svo og veitt ábyrgðir og lagt fram fjármagn. Almennt séð skal fjárhagsleg fyrirgreiðsla miðast við að stofnunin sé ekki sjálf beinn þátttakandi í atvinnurekstri. Þó er stofnuninni heimilt að taka þátt í félagi með allt að 30% hlutfjárframlagi ef ríkar ástæður eru til að mati stjórnar stofnunarinnar.

Byggðastofnun er þó ávallt heimilt að taka þátt í félagi með hlutfjárframlagi eða öðrum stofnframlögum sem eigandi ef um er að ræða eignarhalds-, fjárfestingar- eða þróunarfélög, þar með talin atvinnuþróunarfélög.

Þrátt fyrir ákvæði 2. mgr. er Byggðastofnun ætíð heimilt að verja kröfur sínar með því að breyta þeim í hlutfé. Þá er Byggðastofnun heimilt að breyta fullnustueignum í hlutfé þegar það er talið vera fjárhagslega hagkvæmasta leiðin til að verja innheimtuhagsmunum stofnunarinnar.

19. gr. Sala hlutabréfa (eignarhluta).

Þjóða skal til sölu á almennum markaði þau hlutabréf sem Byggðastofnun á og skal við það miðað að hlutabréfin séu auglýst til sölu eigi sjaldnar en einu sinni á ári. Heimilt er einnig að setja bréfin í sölu á viðurkenndum hlutabréfamarkaði.

Ákvæði þessarar greinar taka ekki til hlutfjáreignar Byggðastofnunar í eignarhalds-, fjárfestingar- og

þróunarfélögum, þar með talið atvinnuþróunarfélögum, en stjórn Byggðastofnunar er heimilt að selja hlutabréf stofnunarinnar í slíkum félögum.

20. gr. Eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélög.

Með vísan til hlutverks Byggðastofnunar er stjórn stofnunarinnar heimilt að ákveða að stofnunin taki þátt í eignarhalds-, fjárfestingar- og þróunarfélögum með allt að 40% eignaraðild. Skilyrði slíkrar aðildar er að fagfjárfestar, fyrirtæki í einkaeigu og einstaklingar eigi a.m.k. 10% hlutfjár í slíkum félögum. Þá skal stofnunin hafa samstarf við fjárfestingarsjóði og lána- stofnanir, eftir því sem við á, um fyrirgreiðslu til verkefna sem samrýmast hlutverki hennar.

VI. KAFLI

Önnur ákvæði.

21. gr. Upplýsingar um starfsemi.

Iðnaðarráðherra skal gefa Alþingi árlega skýrslu um starfsemi Byggðastofnunar og framvindu byggða- áætlunar.

22. gr. Tekjur.

Tekjur Byggðastofnunar eru framlag úr ríkissjóði og fjármagnstekjur.

23. gr. Lántaka.

Byggðastofnun er heimilt innan ramma fjárlaga að taka lán til starfsemi sinnar innanlands eða erlendis, annað hvort í eigin nafni eða fyrir milligöngu annarra aðila.

24. gr. Þagnarskylda.

Stjórnarmenn og allir starfsmenn Byggðastofnunar eru bundnir þagnarskyldu um atriði sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyriræluum yfirboðara eða eðli málsins. Þagnarskylda helst þótt látið sé af starfi.

25. gr. Hæfi stjórnarmanna.

Stjórnarmaður skal ekki taka þátt í meðferð máls er varðar fyrirtæki ef hann situr í stjórn þess eða er starfsmaður þess. Hann skal einnig víkja ef hann er verulega fjárhagslega háður fyrirtæki vegna eignaraðildar, viðskipta eða af öðrum ástæðum. Sama gildir um þátttöku stjórnarmanns í meðferð máls er varðar aðila sem eru honum svo persónulega tengdir að hættu sé á að hann fái ekki litið hlutlaust á málið.

Við upphaf stjórnarsetu ber stjórnarmanni að leggja fram yfirlit yfir þau fyrirtæki sem hann telur að svo sé ástatt um að hann geti ekki tekið þátt í afgreiðslu á málefnum þeirra. Hann skal einnig tilkynna ef breytingar verða á högum hans að þessu leyti.

26. gr. Reglugerðarheimild.

Reglugerð þessi er sett samkvæmt heimilt í lögum nr. 106/1999 um Byggðastofnun, svo og með vísan til 61. gr. samningsins um Evrópska efnahagssvæðið, sbr. 1. mgr. 2. gr. laga nr. 2/1993, um lagagildi samningsins hér á landi.

Reglugerð þessi öðlast gildi við birtingu.

Iðnaðarráðuneytinu, 16. maí 2000.